

En meerderheid van de Pakistanen zien de interventies van Amerika in Azië en Afghanistan als een grotere bedreiging dan de aanwezigheid van al-Qaeda in het westen van Pakistan. Een opiniepeiling, die weliswaar vóór de moord op Benazir Bhutto werd uitgevoerd, wees uit dat 84 procent van de ondervraagden de Amerikaanse militaire aanwezigheid in Centraal- en Zuid-Azië als een "fundamentele" of "omvangrijke" bedreiging van "fundamentele Pakistaanse belangen" ervaren. Om de boodschap helemaal duidelijk te maken: slechts 53 procent van de respondenten schat de spanningen met India als een even grote bedreiging in, 41 procent plaatst al-Qaeda op hetzelfde niveau en amper 34 procent denkt daarbij ook aan "andere islamieten en de plaatselijke Taliban." (ipsnews.be)

De steun in Israëliëse beleidskringen voor een militair optreden en vergeldingsacties in Gaza wordt alsmaar driester verwoord. De Israëliëse minister van Binnenlandse Zaken Meir Sheetrit formuleerde het als volgt: "We nemen een wijk in Gaza en vegen die van de kaart". Dat hij dit idee achteraf aanvulde met de bewering dat hij eerst de inwoners zou laten vertrekken, ervaren we jammer genoeg niet als geruststellend. (Metro, 11 februari 2008)

Al evenmin geruststellend en helaas niet echt verassend was de uitspraak van het Israëliësch Hooggerechtshof op 30 januari 2008, dat de beslissing van de Israëliëse regering (van oktober 2007) om de elektriciteit en de olietoevoer naar Gaza te onderbreken een perfect rechtmatige maatregel is. De uitspraak kwam er na aanklachten van verschillende Palestijnse en Israëliëse mensenrechtenorganisaties die de ernstige humanitaire crisis in de Gaza-strook, ontstaan sinds het elektriciteits- en brandstofembargo, wilden tegen gaan. Maar het Hooggerechtshof schaarde zich dus achter de mening dat het legitiem is om het volledige Palestijnse volk te onderwerpen aan collectieve straffen. Aan deze beslissing gaat natuurlijk een traditie van het negeren van het Internationaal Strafrecht vooraf. (www.reliefweb.int)

De Verenigde Staten blijven hun spionnen uitzenden. De Amerikaanse ambassade vroeg een beursstudent, die enkele maanden in Bolivia verbleef, om namen, adressen en bezigheden van Cubanen en Venezolanen die hij in Bolivia zou tegenkomen, te noteren en door te spelen. Maarten Lambrechts, een coöperator bij een ngo die kleine landbouwers en indianen ondersteunt, kwam in aanraking met de student die op zijn beurt zijn ver-

haal vertelde. Volgens Lambrechts illustreert deze kwestie de toenemende spanningen tussen Bolivia en Amerika. Bolivia mag zich door zijn sterke banden met Cuba en Venezuela dus in het rijtje plaatsen van de landen die door de VS flink in de gaten worden gehouden. (Mo*magazine)

Phnom Penh, de hoofdstad van Cambodja, kan in 2012 pronken met twee prestigewolkenkrabbers. Naast de twee torens die de skyline succes en ambitie zullen laten uitstralen zijn er steeds meer grote bouwprojecten op stapel, met een totaal bedrag van meer dan 1 miljard euro. De Cambodjaanse economie kent een waanzinnig succes maar dat vertaalt zich niet naar de 11 van de 14 miljoen Cambodjanen die op het platteland leven. Buiten de drie belangrijkste steden blijft de armoede heersen. Vorig jaar schatte de VN nog dat ongeveer een vijfde van de Cambodjanen te kampen heeft met voedselgebrek. Amnesty International luidde de alarmbel omdat de regering er geen graven in ziet om massaal boeren of stadsbewoners te verhuizen om plaats te maken voor grote projecten. (ipsnews.be)

Munt slaan uit de klimaatverandering? Steeds meer touroperators lokken klanten dankzij de grote veranderingen. Omdat steeds meer planten en dieren uitsterven, monumenten verdwijnen, eilanden opgeslokt worden door de zee en er nieuw land ontstaat waar ijs en gletsjers wegsmelten, boeken reizigers steeds meer een trip naar de bedreigde regio's. Zo hopen ze een laatste getuige te kunnen zijn van uitstervende fenomenen en de reisbureaus spelen daar maar al te graag op in. Daarmee verhoogt natuurlijk ook vaak de druk op de ecosystemen of de diersoorten in moeilijkheden. De International Ecotourism Society heeft op zich wel een groene gedragscode opgesteld, die door alle leden in bijna honderd landen ondertekend is, maar kent geen inspecties en tikt tot nog toe niemand op de vingers. (ipsnews.be)

De Rwandese hoofdstad Kigali ziet de Amerikaanse president Bush maar al te graag komen. De hoofdstad wordt voor het bezoek van Bush op 19 februari "gezuiverd van alle kwaad". Bedelaars, straatverkopers en zwervers worden onvriendelijk verzocht op te hoepelen. Verkopers worden opgejaagd als wild en clochards en gauwdieven worden ondergebracht in een gebouw in Gikondo, een wijk van Kigali. De strenge veiligheidsnormen waren er ook tijdens het bezoek van Bill Clinton in 1998. Inwoners werden gijzelaars van hun eigen stad: lawaai was

verboden, radio's moesten uitgeschakeld blijven en er waren geen mobiele telefoonverbindingen. De Amerikaanse presidenten zullen dus niet bepaald een waarheidsgetrouw beeld opdoen van de landen die ze bezoeken. (ipsnews.be)

Saoedische vrouwen zouden binnenkort het recht krijgen een wagen te besturen. Saoedi-Arabië is het enige land ter wereld met een rijverbod voor vrouwen. Door de steeds groeiende vrouwenrechtenbeweging lijkt de Saoedische regering met deze beslissing grotere protestacties te willen voorkomen. Critici zijn er echter niet van overtuigd dat de opheffing van het verbod er ook echt komt. Ze verdenken de Saoedische overheid ervan de reacties van de conservatieven te testen. En zelfs als het verbod ook effectief wordt opgeheven kan het nog jaren duren voor de vrouwen echt hun plaats achter het stuur kunnen opeisen. Moeilijkheden om een rijbewijs of verzekering te krijgen zouden volgende praktische obstakels zijn. (ipsnews.be)

De Belgische militairen die onze regering in het kader van de Eufor-missie in Tsjaad wilde ontplooiën werden begin februari onmiddellijk tijdelijk opgehouden. De missie met als specifieke opdracht het beschermen van de vluchtelingen uit Darfour en de ontheemden in Tsjaad tegen geweld, werd uitgesteld. De situatie werd er immers als te gewelddadig geschat! (www.paracommando.com/news)

Boeddhistische monniken voeren hun strijd tegen de sigaret en de fles op. En wel met het argument dat er meer Sri Lankanen sterven door drankmisbruik en roken dan in de burgeroorlog van de regering tegen de Tamil Tijgers. De campagne krijgt trouwens volgens een recente opiniepeiling meer steun vanuit de bevolking dan de oorlog tegen de Tamilrebellens. De monniken die deel uitmaken van de Jathika Hela Urumaya (JHU), een partij die de regering trouwens steunt in haar pogingen om met militaire middelen een einde te maken aan de oorlog met de Tamil Tijgers, is begonnen aan een voordrachtmarathon in alle tempels van het land. (ipsnews.be)

vrede

verschijnt tweemaandelijks | 51^e jaargang | nr. 390 | maart - april 2008
afgiftekantoor 9000 Gent 1
erkenning P 206485
Vrede - Filips Van Arteveldestraat 35, 9000 Gent
T. 09 233 46 88 F. 09 233 56 78 e-mail: vrede@vrede.be
internet: www.vrede.be
v.u.: M. De Smet, Val. de Saedeleerstraat 63, 9300 Aalst

Herdenkingspark Villa Grimaldi, Santiago (Chili)

Foto: Soetkin

Verkiezingen: Rusland zonder Poetin?

Azië: Amerikaans antiterrorbeleid en het Nepalese vredesproces

Afrika: Keniaanse elite vecht om de macht

INHOUD nr. 390 | maart - april 2008

EDITORIAAL	– Waar blijft het echte defensiedebat? 3
INTERVIEW	– “De volledige bevolking vormt het nationaal populaire verzet” 4
IN MEMORIAM	– Afscheid van André De Smet. .... 8 – André De Smet: Oostendenaar uit Aalst 10
SOCIALE BEWEGINGEN	– Wereld Sociaal Forum nieuwe stijl 11
MILITARISERING	– NATO Game Over ..... 13 – Kernoorlog als optie 15
AFRIKA	– De politieke toekomst van EPA's na 31 december 2007 ... 17 – Keniaanse elite vecht om de macht. 20
WERELDECONOMIE	– De Amerikaanse zeepbeconomie: financiële crisis als gevolg van een verregaande deregulering. 23
DOSSIER: CHILI	 26
	– Het Chili van Pinochet. .... 27 – Heeft de Chileense democratie nood aan een oppoetsbeurt. .... 28 – Chili na de dictatuur (1990-2008): een vrije markteconomie zonder oog voor het sociale ..... 30 – Maatschappelijke tendensen in Chili ..... 34 – De Mapuchestrijd voor autonomie en de centrale macht 36
OOST-EUROPA	– Kosovo onafhankelijk. 38
VERKIEZINGEN	– Rusland zonder Poetin? 41
AZIË	– Het Amerikaans antiterreur beleid en het Nepalese vredesproces ..... 43 – Indonesië 10 jaar na de nieuwe orde ..... 45 – De Naxals in India 47
BOEKBESPREKING	– Rampenkapitalisme. .... 48 – Tim Weiners' CIA. 50
AGENDA - KRUISWOORDRAADSEL	 53
VOOR DE VUIST	– Open brief aan onze nieuwe minister van Defensie. 55
TE ZOT OM LOS TE LOPEN	 56

vrede

sedert 1957
tweemaandelijks tijdschrift
vrede vzw
studie- en informatiecentrum internationale
politiek, vredes- en ontwikkelingsproblematiek

REDACTIE-BEHEER-PUBLICITEIT

Filips Van Arteveldestraat 35, 9000 Gent
prk 000-0956015-80
tel 09 233 46 88
fax 09 233 56 78
e-mail: vrede@vrede.be
internet: www.vrede.be

LEESGELD:

3,75 euro: los nummer
20 euro: 6 nummers/jaar
22,50 euro: instellingen met factuur
35 euro: Nederland en E.U.
40 euro: rest vd wereld
steunabonnement: 30 euro
combinatie-abonnement met vredeschahiers:
40 euro
42,5 euro met factuur
combinatie/steun: 50 euro

ABONNEMENTENDIENST: L. Verwest, J. Ngandu

wordt gedrukt op kringlooppapier
OFFSET DRUK: Nevelland, B.W. 9850 Nevele
LAYOUT-CONCEPT: Filip Coopman
TEKENING DOSSIER: Walter
FOTO COVER: Soetkin

KERNREDACTIE:

Ludo De Brabander, Georges Spriet,
Marie-Jeanne Vanmol, Antoine Uytterhaeghe,
Soetkin Van Muylem, Pieter Teirlinck

REDACTIELEDEN:

Lucien Bollaert, Paula Burghgraeve,
Merel De Smet, Tienke Holvoet,
Francine Mestrum, Marleen Renders,
Jennie Van Lerberghe, Paul Vanden Bavière,
Wouter De Vriendt, Geert Goeman

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:

Marc De Smet,
V. de Saedeleerstraat 63, 9300 Aalst

***

De ondertekende artikels beantwoorden niet
noodzakelijkerwijze aan ons standpunt.
Overname van artikels is slechts toegelaten
mits bronvermelding en toezending van een
presentemplaar.

Werkten mee aan dit nummer.

Ludo De Brabander, Olivier Van Acker, Ellen de Coster, Hans Lammerant, Antoine Uytterhaeghe, Etienne De Belder, Raf Custers, Pieter Teirlinck, Soetkin Van Muylem, Max Larrain, Manuel Garate-Chateau, Katy & Firu, Georges Spriet, André Mommen, Winne Gobyn, Jeroen Adam, Alfons Vandenbussche, Rob Swolfs, Willy Van Damme.

OPEN BRIEF AAN ONZE NIEUWE MINISTER VAN DEFENSIE

Als u deze oproep aan minister Pieter De Crem wil steunen kan u de petitie op internet ondertekenen op de website van 11.11.11. (www.11.11.11), later zal ze aan de Belgische minister van Defensie worden overhandigd.

Aan de heer De Crem, Minister van Defensie

Geen F-16's naar Afghanistan!

Geachte minister,

De Belgische regering heeft vrijdag 1 februari 2008 beslist haar militaire aanwezigheid in Afghanistan te vergroten. Zij stapt daarmee over van zuiver logistieke en ondersteunende opdrachten naar participatie in oorlogsoperaties. Vier F-16 vliegtuigen en 140 extra soldaten worden naar Kandahar (Afghanistan) gestuurd, ter ondersteuning van de Nederlandse NAVO-troepen daar.

De reeds betwistbare Belgische interventie in Afghanistan dreigt uit te lopen op een oorlogsoperatie, waarbij burgerslachtoffers haast onvermijdelijk zijn. Deze beslissing werd genomen zonder dat daar een grondig (parlementair) debat is aan vooraf gegaan.

Afghanistan zit in een slepende oorlog die niet leidt naar stabiliteit of wederopbouw. 2007 was het meest gewelddadige jaar sinds de val van het Talibanregime in 2001. Het NAVO-hoofdkwartier heeft het voortdurend over reconstructie, maar de realiteit is duidelijk anders. De Taliban hebben in de regio opnieuw veel aan steun en sterkte gewonnen met een discours over bevrijdingsstrijd tegen een buitenlandse bezetter. Deze oorlog is gestart als 'strijd tegen de terreur'. De militaire logica van die strijd heeft voorsnog weinig resultaten geboekt. In plaats van een humanitaire interventie zijn er onaanvaardbaar veel burgerslachtoffers gemaakt. Mensen- en vrouwenrechten worden op grote schaal geschonden terwijl de massale opiumproductie de corruptie en krijgsheren financiert. Wat wil België daar dan nog militair gaan verdedigen?

De grond van de zaak is dat deze oorlog volledig door de VS wordt gedirigeerd, terwijl de NAVO er vooral een test in ziet voor toekomstige interventies. Ze is begonnen als een wraakoefening van de Verenigde

Staten tegen de beschermheren van de terroristen verantwoordelijk voor de aanslagen tegen de Twin Towers in New York. Maar dit conflict past net zo goed binnen geostrategische doelstellingen om de ontsluiting van de Centraal-Aziatische energiebronnen te kunnen controleren.

U stelt het 'operationele plan' voor als een belangrijke stap in de richting van een 'exit'-strategie. Maar de beslissing om een groter engagement op te nemen lijkt er vooral voor te zorgen dat België verstrikt geraakt in de oorlogslogica van een niet te winnen oorlog. Er dringt zich een maatschappelijk debat op

over ons veiligheids- en defensiebeleid. Menselijke veiligheid moet daarbij de prioriteit vormen en dat gaat over het werken aan een economisch, sociale en ecologisch duurzame samenleving. In een land waar niet aan de elementaire basisbehoeften van de bevolking is voldaan, is militair optreden hoe dan ook een slechte optie. Een geloofwaardige 'exit'-strategie houdt rekening met de noden van de burgerbevolking

Als bezorgde burger vraag ik u om:

- geen Belgische F-16's in Afghanistan in te zetten
- het Belgisch engagement in de NAVO-missie niet uit te breiden
- en geloofwaardige exit-strategie op korte termijn te ondersteunen
- de Belgische bijdrage tot welzijn, stabiliteit en veiligheid in Afghanistan langs niet-militaire manier te heroriënteren
- dit debat ten gronde te voeren in het parlement en daarin ook de stem van diverse maatschappelijke actoren te horen

* Deze petitiebrief is een initiatief van 11.11.11 – koepel van de Vlaamse Noord-Zuid beweging, Intal, Oxfam Solidariteit, Pax Christi Vlaanderen, StopUsa, UCOS, Vrede vzw, Vredesactie.

EDITORIAAL

I Ludo De Brabander I

WAAR BLIJFT HET ECHTE DEFENSIEDEBAT?

Onze nieuwe minister van Defensie heeft alvast één verdienste. Hij plaatste zijn departement in het middelpunt van de belangstelling. Dat ligt trouwens niet louter aan hem, maar evenzeer aan zijn voorganger Flahaut, die zo bezeten op De Crem inhakt dat hij vergeet deel uit te maken van de meerderheid.

Maar dat is het dan ook. Het 'debat' lijkt soms een beetje op een slapstick van het komische duo Laurel en Hardy. Het tragikomische in de clinch gaan over de verbrande Rus Kerimov, een geleaste motor die niet werkt, ministeriële uitstapjes met legervliegtuigen, te veel champagne op het kabinet, de annulering van bestelde 90 millimeterkanonnen en de invoering van de vrijwillige legerdienst. Allemaal leuke dossiertjes met een hoog showgehalte, dat wel, maar niet erg inspirerend voor de essentie van wat het echte debat moet zijn: welke toekomst voor het Belgische defensiebeleid.

Misschien is dat omdat er achter de schermen grotendeels een consensus bestaat over de manier waarop België zich militair moet ontwikkelen. Nagenoeg iedereen, van links tot rechts, is het er over eens dat ons leger moet hervormen tot een kleiner, maar modern en efficiënt uitgerust interventie-apparaat binnen een multinationale structuur. De grote lijnen van het kader en de voorwaarden waarin dat moet gebeuren kunnen we lezen in de partijprogramma's van de belangrijkste regeringspartners CD&V en MR. Daarbij is een eerste vaststelling dat zij België niet alleen een prominentere plaats willen geven op het internationaal militair toneel, maar dat ons land ook moet deelnemen aan risicovollere operaties. Het sturen van een contingent F-16's naar Afghanistan voor de ondersteuning van de grondtroepen in de strijd tegen de Taliban past in dat plaatje. De beleidsadviserende denktank, *Egmont -Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen*, pleitte er kort na de verkiezingen voor om "bij te dragen aan het volledige gamma van vredesondersteunende operaties, inclusief 'peace enforcement'...".

Een tweede trend is dat deze regering veel minder moeite heeft met het transatlantische karakter van ons militair apparaat. Ook daar past de Afghanistan-beslissing in. Politiek legt België nog altijd zijn eieren in Europa, maar zonder de NAVO af te vallen. Kwatongen beweren dat dit een gevolg is van de internationale ambities van Verhofstadt. Een derde aspect is dat er budgettaire consequenties aan verbonden zijn. Niemand lijkt vandaag openlijk te durven stellen dat het defensiebudget

omhoog moet op momenten waar men op zoek is naar vers begrotingsgeld. Toch zullen de gestelde ambities niet bereikt kunnen worden zonder een serieuze financiële injectie.

Maar de directe koppeling van ons leger aan het Europese veiligheids- en Defensiebeleid zal er toe leiden dat het standaardantwoord op elk van deze kritieken steevast zal luiden: 'het moet van Europa'. Weg debat.

In het Verdrag van Lissabon staat: "de lidstaten verbinden zich ertoe hun militaire vermogens geleidelijk te verbeteren" (art 28A lid 3). In de door alle lidstaten goedgekeurde *Europese Veiligheidsstrategie*, staat zwart op wit dat er meer middelen nodig zijn voor defensie. In de daarnet aangehaalde Egmont-paper staat het er onrechtstreeks zo: enerzijds moet België een "pauze inlassen alvorens de getalsterkte te reduceren" (aanbeveling 6) en anderzijds mogen personeelskosten binnen 'afzienbare' tijd "maximaal 50 procent van het defensiebudget bedragen" (aanbeveling 7). Logische deductie: een forse stijging van het defensiebudget.

Op zich mag veiligheid wel wat kosten, alleen is de vraag of die veiligheid er wel mee gediend is. De vredesbeweging heeft altijd gezegd dat bewapening op zich tot meer onveiligheid leidt. Bovendien hebben de meeste conflicten in de regio's waar men wil interveniëren oorzaken die buiten de militaire sfeer liggen en dus ook elders een antwoord behoeven, bijvoorbeeld in de sociaal-economische sfeer. Dat de hardere militaire interventies, waarop deze regering lijkt te wedden, effectief een bijdrage kunnen vormen tot de oplossing van een conflict is een illusie. We zouden na Somalië, Kosovo, Afghanistan en Irak toch wat voorzichtiger moeten zijn bij dat soort boude beweringen. Dat we het conflict wel eens kunnen verergeren wordt blijkbaar niet in consideratie genomen.

Wat is dan de echte bestaansreden voor ons militair apparaat? Het Oostenrijkse Federale ministerie stelde in 2001 al onomwonden dat de Europese Veiligheidspolitiek ook tot doel heeft om "de toegang te verzekeren tot strategische ruwe grondstoffen en het behoud van vrije handel en navigatie". Over dit alles moet er een dringend politiek debat komen, een ander debat dan dat over de akkefietjes van De Crem en Flahaut, zodat we wat minder onbezonnen F-16's sturen naar een verloren bezettingsconflict. ■

“DE VOLLEDIGE BEVOLKING VORMT HET NATIONAAL POPULAIRE VERZET”

I Olivier Van Acker I

Naar aanleiding van de vijfde verjaardag van de oorlog in Irak geeft Hana Al Bayaty haar kijk op het verzet, de vluchtelingenproblematiek en de sociaaleconomische situatie van haar land. Hana Al Bayaty is een Iraakse/Franse filmmaker en was tot voor kort naast haar werk bij het Brussels-tribunaal een journaliste bij de wekelijkse editie van het Egyptische dagblad Al Ahram.

Volgens de laatste State of the Union van de Amerikaanse president Bush zijn de eerste successen van het Amerikaanse Irak-beleid zichtbaar. Bush durft zijn ‘Surge’, de verhoging van het troepenaantal in Irak, geslaagd noemen omdat het geweld en het aantal burgerslachtoffers in Irak gedaald zouden zijn. Is het Iraakse verzet tegen de Amerikaanse bezetter ook daadwerkelijk verminderd?

De ‘Surge’ is zeker niet geslaagd. De verhoging van het troepenaantal in Irak creëerde de ruimte die sektarische milities nodig hadden om een volksverhuizing van grote omvang te leiden [zie verder]. Op die manier dwongen ze de bevolking uit Irak te vluchten. Net als de joodse overheid in Palestina, zijn de Amerikaanse bezetters begonnen met het bouwen van zeer hoge grensmuren om de bevolking te verdelen. Omdat de milities erin geslaagd zijn om de minderheden uit elke regio te verjagen zijn er steeds minder sektarische aanvallen tussen de Iraakse bevolking. Het is logisch dat de Bush-regering verklaart dat er minder geweld is. Er blijven gewoon geen mensen meer over om te vermoorden. Maar dat betekent helemaal niet dat de situatie in Irak daadwerkelijk is verbeterd. Het resultaat: meer dan 4.5 miljoen mensen die op de vlucht zijn geslagen.

Als we de vraag stellen of het verzet al dan niet gegroeid is: sinds een paar weken zijn de verzetsbewegingen terug met zeer veel militaire acties tegen de bezettingstroepen. Het is niet het verzet op zich dat is verminderd. Het is meer het feit dat het verzet de tijd nodig had om te reageren tegen de nieuwe militaire operaties en

tactieken van de bezetters. Net daarom leek het alsof het verzet verminderd was. Maar elke dag zijn er steeds meer acties en de bezettingstroepen lijden veel verlie-

Het is logisch dat de Bush-regering verklaart dat er minder geweld is. Er blijven gewoon geen mensen meer over om te vermoorden.

zen de laatste dagen. Het lijkt erop dat het verzet zich goed reorganiseert en de strijd verder zet. [...]

Het enige wat de Amerikanen onder controle hebben is de groene zone die tien vierkante kilometer groot is. De rest van Irak is in handen van de volledige bevolking. Het verzet is de bevolking. Het is een intellectuele fout om het burgerlijk en politiek verzet te scheiden van het gewapende verzet. Ze zijn allen complementair met elkaar. Er kan geen gewapend verzet zijn zonder de steun van het burgerlijke verzet en er kan geen burgerlijk verzet zijn als er geen politiek verzet is. Het is zeer misleidend om de verschillende bewegingen te verdelen omdat verzet een kwestie van situaties is. Sommigen houden zich bezig met het maken van voedsel, sommigen weigeren te werken. Er zijn veel aspecten aan het verzet. Wat begrepen moet worden is het feit dat de volledige bevolking het nationaal populaire verzet vormt.

Hoe kan je het Iraakse verzet omschrijven en hoeveel procent van het geweld in Irak is effectief ook afkomstig van verzetsbewegingen?

Hier speelt de propaganda van de bezetter zeer sterk in mee. We moeten in feite een onderscheid maken tussen datgene wat het verzet doet en datgene wat onge-

kende gewapende bendes begaan. Het geweld tegen de burgers is niet afkomstig van het verzet. Al sinds de eerste dag, veroordeelt het verzet elk geweld tegen burgers. Doordat de zogenaamde Iraakse regering geen enkel onderzoek start, maakt zij het moeilijk om de oorsprong van dat geweld te kennen. Velen vermoeden dat de bezetters verscheidene militaire groeperingen of huurlingen te werk stellen die het geweld tegen de Iraakse burgers organiseren.

Het verzet bestaat uit vele fracties. Ze vallen coalitietroepen, het nieuwe Iraakse leger en de nieuwe politie aan. Elke fractie kent andere tactieken. Sommigen concentreren zich hoofdzakelijk op de bezetters terwijl anderen hoofdzakelijk het Iraakse instrument van de bezetting, het nieuwe leger, aanvallen. Maar zij vallen geen burgers aan. Afgeleid uit het soort operaties dat het verzet leidt kunnen we ervan uitgaan dat de meerderheid getrainde officieren zijn uit het oud nationaal leger. Zij hebben zich waarschijnlijk ondergronds gereorganiseerd als een guerrilla die de bevrijding van Irak wil leiden. De superioriteit van het VS-leger op vlak van techno-

logie en wapenmaterieel betekent dat de Amerikanen militair moeilijk te verslaan zijn. Het verzet heeft dat ook snel begrepen en ze opteerde dan ook voor wat men in het Frans een 'guerre d'usure' noemt. Dat betekent de vijand op extreme wijze uitputten, de bezetting zeer kostelijk maken, enzovoort.

Kan je verschillende religieuze groeperingen onderscheiden in het verzet?

Hana Al Bayaty

Ik denk niet dat het verzet sektarisch is. Wel sektarisch zijn de politieke processen die door de Amerikanen in gang zijn gezet en de politieke adviseurs die hen dit soort beleid aanraden. De verzetsbeweging is een nationaal verzet, samengesteld uit elk segment van de Iraakse maatschappij. Ook het oude leger was nauwelijks sektarisch verdeeld. Als je de strategie bekijkt aan het begin van de bezetting merk je dat het verzet zich concentreerde op de gebieden rond Bagdad voor een zeer logische reden. Irak is namelijk een zeer sterk gecentraliseerde staat. De hoofdwegen en de belangrijkste communicatieactiviteiten komen dus uit of gaan naar Bagdad. Alles komt uit Bagdad. Om te voorkomen dat de bezetter de mogelijkheid had om de toestand te stabiliseren, dienden de verzetstrijders dan ook alle toegangen rond

de hoofdstad te blokkeren. Dat hebben ze ook zeer succesvol uitgevoerd waardoor het de bezetters veel geld heeft gekost. Het verzet had elke straat in handen. Bijtanken of zelf het verplaatsen van troepen werd zo onmogelijk gemaakt. Hierdoor kwamen steden als Al Fallujah, Ar Ramadi of Baqubah in beeld bij de Amerikaanse bezetter. Omdat zij de eerste kleine steden buiten Bagdad zijn die naar buurlanden leiden.

De bezetters scheppen het beeld van een sektarisch verzet omdat ze niet zouden hoeven toe te geven dat ze tegen een ervaren leger met een eigen tactiek en strategieën aan het vechten zijn. Ze creëren de schijn van een soennitisch verzet omdat Bagdad omringd wordt door zogezegd soennitische steden. Het is gewoon een kwestie van strategie.

Je spreekt over buurlanden. Hebben zij een belangrijke rol in de aanhoudende aanwezigheid van het Iraakse verzet?

De Amerikanen zelf erkennen dat slechts maximum vier procent van het Iraakse verzet uit buitenlandse strijders bestaat. De verzetsstrijders zelf zijn dus niet buitenlands. Het Iraaks verzet komt van de Iraakse bevolking en wordt er ook door

verborgen, gesteund en gevoed. De buurlanden hebben verschillende strategieën. Iran is, net zoals de Amerikanen, sterk betrokken bij het politieke proces en steunt de sektarische milities. Als je kijkt naar Syrië: dit land komt niet tussenbeide en het wordt geconfronteerd met de grens en de miljoenen vluchtelingen die naar het Syrische grondgebied vluchtten. Ik denk dat het Iraaks verzet heldhaftig is omdat ze niet rekenen op de steun van een buitenlandse macht. We kunnen geen vergelijking maken met Vietnam in de zin dat de Vietcong de steun had van Rusland en andere communistische blokken. Het Iraaks verzet is compleet geïsoleerd. Op dat vlak is het een zeer dappere beweging.

De westerse media omschrijft de situatie in Irak als een burgeroorlog, gegroeid uit Islamitisch extremisme en/of de invloeden van de buurlanden. Is dat standpunt geen belediging voor het Iraakse verzet?

Zonder twijfel. De bezetting duurt nu al vijf jaar en de Amerikanen doen al vier jaar lang alsof hun vertrek een burgeroorlog zou ontketenen. Maar eigenlijk proberen zij net al vijf jaar lang een burgeroorlog te organiseren wat hen tot de dag van vandaag niet lukt. Dat betekent dat de Iraakse bevolking niet sektarisch is. Buren bevechten elkaar niet. Het zijn milities, beschermd en getraind door- en in dienst van de bezetter, die sektarische moorden plegen en die een burgeroorlog laten uitschijnen.

Het veelvuldig gebruikte argument dat de bezetting jammer genoeg nodig is omdat het land anders dreigt te vervallen in complete chaos en een burgeroorlog is dan vals?

Natuurlijk. Het is een excuus om in Irak te blijven. Ik denk dat dit idee alleen gebruikt wordt door de onderdrukkers. In de praktijk steunt de bezetter de sektarische milities die voor conflicten zorgen. Milities die trouwens niet allemaal dezelfde agenda hebben. Zo steunen de Amerikanen bijvoorbeeld zowel de soennieten als de sjiiëten. Allemaal verschillende groepen die zwak en illegitiem genoeg zijn om de

Amerikaanse bescherming en richtlijnen nodig te hebben. Deze krachten zijn allemaal onwettig en totaal gemarginaliseerd van de bevolking.

Hoe groot is de steun voor de Maliki-overheid?

De Maliki-overheid is volledig geïsoleerd. De regering wordt van binnenuit verscheurd. Zelfs de mensen die vroeger nauw samenwerkten met de overheid, boycotten nu het bewind. Het volledige politieke proces en wat er in de groene zone gebeurd, is een werkelijkheid die los staat van de Iraakse inwoners. Deze overheid kan dus slechts overleven zolang de bezetting voortduurt. Ze zal nooit het einde van de bezetting eisen omdat ze de onderdrukkers nodig heeft. Hoe kan de bevolking een overheid steunen die niet eens in staat is om de meest fundamentele diensten te verlenen? Ook als je niet politiek ingesteld bent of als je geen principieel standpunt tegen de bezetting inneemt, kan je niet anders dan opmerken dat deze overheid er zelfs niet in geslaagd is om de bevolking veiligheid te brengen.

De coalitietroepen hebben veel gebouwen en historische stedelijke gebieden zwaar beschadigd of vernietigd terwijl dieven duizenden onbeschermd, archeologische plaatsen hebben geplunderd. Welk effect heeft de culturele verkrachting op de bevolking?

Ook dat is belangrijk. Het begon met de plunderingen die volgens veel mensen georganiseerd waren. Toch zeker in het zuiden waren er getrainde bendes die de meerderheid van de musea, bibliotheken, culturele centra en –belangrijk– ministeries, plunderden en platbrandden. Dat had grote gevolgen. Men stak bijvoorbeeld het ministerie van huisvesting in brand, wat betekent dat mensen die een huis bezaten niet meer kunnen bewijzen dat zij de echte eigenaars zijn. Eenmaal je dat probleem gecreëerd hebt, kan je een bevolking naar eigen goeddunken verplaatsen. Er zijn geen woorden beschikbaar om de gevolgen voor de bevolking uit te leggen. Niets werkt meer.

Meer dan de puur archeologische en culturele waarde van Irak, vormt het land de basis van een zeer oude beschaving. De eerste grondwet in de geschiedenis van de mensheid is geschreven in Irak, de eerste rechtsspraak en het eerste idee van burgerschap komen uit Irak. De bendes hebben het materiaal vernietigd dat de mensheid kon helpen om de ontwikkeling van ons denken en onze geschiedenis te

De Iraakse bevolking is niet sektarisch. Buren bevechten elkaar niet. Het zijn milities, beschermd en getraind door- en in dienst van de bezetter, die sektarische moorden plegen en die een burgeroorlog laten uitschijnen.

bestuderen. Het is een poging om een complete ‘tabula rasa’ door te voeren, om het geheugen en de cultuur van de bevolking volledig te wissen. Er is geen grotere misdaad.

Is er nog steeds een wijdverspreide Iraakse identiteit of hebben rivaliserende, religieuze identiteiten de bovenhand gehaald?

Op een bepaald moment misschien, in het begin heeft de bezetter een deel van de bevolking kunnen overtuigen van het feit dat zij enkel beschermd konden worden door hun eigenhandig opgerichte sektarische strijdkrachten. Beetje bij beetje is elke Iraakees besmet geraakt. Want sektarisme is een plaag. Je kunt zowel tot een minderheid behoren op één plaats en tot een meerderheid op een andere. Zo zullen bijvoorbeeld sommige delen van de bevolking in de ene gemeenschap aangevallen worden door een meerderheid terwijl net die meerderheid in een andere gemeenschap een minderheid vormt en daar zelf aangevallen wordt. Elk onderdeel van de Iraakse samenleving is hierdoor getroffen waardoor de bevolking zich sinds anderhalf jaar opnieuw bewust wordt van een Iraaks nationalisme. Iraakezen begrijpen dat sektarisme de grootste vergissing is

en dat net dit het bloedbad in het land bracht. Dus steeds meer inwoners keren zich tegen de sektarische houding. Als je naar de vluchtelingen kijkt, zie je dat die afkomstig zijn uit alle lagen van de bevolking. In Damascus vind je er tussen de vluchtelingen zowel christenen, sjiieten, soennieten, Koerden als Turkmene. Iedereen is getroffen.

De VS probeert Irak en zijn bevolking te verdelen. Eén van de tactieken die zij gebruiken is Irak en Bagdad letterlijk verdelen met muren. Irak was meer dan 4000 jaar een sociaal-economische en geopolitieke eigenheid. Wat is de invloed van deze ommuring?

Amerika had die tactiek de voorbije jaren al in verschillende steden getest. Fallujah en Samarra zijn volledig omringd. De Verenigde Staten hebben geprobeerd om Bagdad te onderwerpen via verschillende militaire acties. Ze ontdekten dat het hen op die manier niet zou lukken dus begonnen de Amerikanen met het bouwen van muren. Zo hebben ze, denk ik, twintig buurten ommuurd, die op dat ogenblik gevangenen werden. De mensen kunnen niet binnen en buiten en worden bedrogen. Wat gebeurt er dan? De bezetter laat sektarische milities in die gebieden binnen om er slachtingen te begaan terwijl de milities beschermd worden door helikopters en luchtsteun van de bezetter. De hele ommuring houdt de mensen tegen om te vluchten voor de slachtingen.

Amerika slaagde erin om Bagdad te verdelen. Nu is er één deel van de hoofdstad zo goed als helemaal soennitisch en een ander deel bijna helemaal sjiitisch. Ze

hebben de bruggen vernietigd die de mensen vroeger verbonden. Ze verplaatsten de bevolking en bezetten ze. Ze nemen bijvoorbeeld sjiitische families die in een soennitisch gebied wonen en verplaatsen hen naar een gebied waar er een meerderheid van sjiieten is, en omgekeerd. De bezetters proberen homogene gebieden te creëren en geven de controle over die specifieke regio's aan één van de collaborerende milities. Dat betekent dat

Laten we dromen dat de Amerikanen snel zullen begrijpen dat zij de Irakezen niet kunnen stoppen in het geloof dat zij recht hebben op onafhankelijkheid, soevereiniteit en ook zelfstandig over hun toekomst en rijkdommen kunnen beslissen.

ze de sociale werking van Irak vernietigd hebben. Eén derde van de Iraakse huwelijken was bijvoorbeeld gemengd, wat betekent dat sjiieten en soennieten vroeger met elkaar trouwden en ook samen kinderen hadden. Amerika houdt de sociale ontwikkeling van het land dus tegen en vernietigt het met de ommuring, militaire aanvallen en zoveel meer.

De bezetters hebben in de oorlog veel watervoorraden verkocht en vernietigd. Hoe toegankelijk zijn water en elektriciteit de dag van vandaag voor de bevolking?

Er is gemiddeld één of twee uur per dag water en elektriciteit ter beschikking over heel het land. Zowel in het zuiden, als in Bagdad, als in het noorden. Het water is niet eens drinkbaar en wordt veelal gebruikt als chantagemiddel. Soms snijden ze het water van een gemeenschap voor negen, tien tot elf dagen op een rij af. Zo wordt het gebruikt als straf voor de bevolking. Het is een instrument van de bezetting. Niet iedereen verstaat dat dit in de macht van de bezetter ligt. Dat is iets wat ik zeer jammer vind. Zelfs in de anti-oorlogsbeweging wordt de schuld hiervoor soms in de schoenen van Iraakse ele-

menten geschoven. Er wordt gezegd dat de Iraakse regering faalt. Maar het is geen mislukking. [...] Het is een goed voorbereide vernietiging van een land. De vernietiging startte zeventien jaar geleden [embargoperiode vanaf 1990] en gaat nog altijd door. De Amerikanen waren niet van plan Irak te bevrijden. Ze waren van plan het te vernietigen. Het resultaat is een genocide!

Een ander belangrijk levensrecht is schooling. Hoe doorstaat het onderwijs de oorlog voor het moment?

We kunnen stellen dat het onderwijs ineengestort is. Er zijn zeer weinig scholen en veel leerkrachten hebben het land verlaten. Er is zodanig veel onveiligheid. De avondklok is er een duidelijk gevolg van. Door de onveiligheid kan het dagelijkse leven zijn gang niet meer gaan. Meer en meer landen beschouwen het niveau van het onderwijs in Irak momenteel als te laag om de diploma's te erkennen. Iemand die er ondanks de situatie in slaagt om af te studeren aan een universiteit in Irak kan bijvoorbeeld niet aanvaard worden aan een buitenlandse universiteit omdat ze er de situatie kennen en ervan uitgaan dat het diploma vals is. Die ontwikkelingen zullen generaties lang gevolgen hebben. Dat is een echte, vreselijke ramp voor Irak en het is een schande dat de internationale gemeenschap geen stappen onderneemt om de universele rechten op onderwijs van elke Irakees te beschermen.

Hoe groot is de frustratie tegenover de gemakzuchtige houding van de internationale politieke gemeenschap, zoals de VN, de dag van vandaag?

Voor de invasie hadden de Irakezen al dertien jaar lang ervaring met de VN in de vorm van economische sancties. Dus ik denk niet dat de Irakezen iets verwachten van de Verenigde Naties. Hoewel, ik denk, dat ze, net als elk volk, hopen dat de internationale gemeenschap solidair is met hen, omdat het Iraakse volk waarden verdedigt die ook in het Westen verdedigd worden. Zij verzetten zich tegen globalisatie door militaire interventies, zij beschermen onafhankelijkheid en willen de rijkdommen in eigen handen houden. [...] Het Iraakse volk verdedigt precies wat de meerderheid van de wereld verdedigt.

Misschien kunnen we diplomatisch besluiten met de woorden van de voormalige eerste minister van Maleisië, Tun Dr. Mahathir Bin Mohamad: "We moeten oorlog als middel om twisten tussen landen te regelen marginaliseren. Niet alleen omdat oorlog een misdaad is, maar ook omdat het altijd nutteloos blijkt te zijn."

Helemaal. Zonder twijfel. 'Imagine'. Laten we dromen dat de Amerikanen snel zullen begrijpen dat zij de Irakezen niet kunnen stoppen in het geloof dat zij recht hebben op onafhankelijkheid, soevereiniteit en ook zelfstandig over hun toekomst en rijkdommen kunnen beslissen. Laten we dromen dat de Amerikanen zich ook daadwerkelijk snel terugtrekken. Militaire macht betekent niets als er genoeg weerstand is van de bevolking. Dus ja, oorlog is nutteloos.

4 februari 2008

Olivier Van Acker zit in het laatste jaar journalistiek aan de Artevelde Hogeschool Gent en doet zijn stage bij vzw Vrede.

AFSCHEID VAN ANDRÉ DE SMET

(°23/07/1920- †16/01/2008)

Afscheidsrede van Georges Spriet, algemeen-secretaris van Vrede vzw, op de plechtigheid in Oostende (23 januari 2008)

I Georges Spriet I

Chantal, Merel, familie van André, beste vrienden,

Zoveel jaar geleden stond ik hier ook bij het afscheid van Jeanneke, de vrouw van André. Ik zeg dat speciaal omdat, denk ik, André niet zou zijn wie hij was geworden, niet zou gedaan hebben wat hij heeft gedaan, mocht hij Jeanneke niet aan zijn zijde hebben gehad. Ik kon zijn herinneringschrift even inkijken, en ook daar, naast politieke analyse, beschrijving van acties en opbouw naar bondgenootschappen, staat geregeld hoe veel hij van zijn vrouw hield. Ik denk dat we geen afscheid van André kunnen nemen, zonder ook Jeanneke te herinneren. Onze vredesbeweging, de vzw Vrede, zou ook niet zijn wat ze is zonder deze twee mensen.

Inderdaad André zal door velen onder ons herinnerd worden als dé man van Vrede. Hij was in den beginne voornamelijk betrokken bij de werking in Oostende, waar hij ook de communistische partij trachtte uit te bouwen, om vandaar in het nationaal bestuur van de Belgische Unie Voor de Verdediging van de Vrede (BUVV) te worden opgenomen. Bij de splitsing van UBDP-BUVV in 1967 werd hij voorzitter van de Vlaamse afdeling en dat zou hij blijven tot in 1989. Later bleef hij lid van de Raad van Bestuur van Vrede vzw tot aan zijn beroerte van februari 2003.

Hij richtte mee het tijdschrift Vrede op in 1958. Eigenlijk was het geen nieuw tijdschrift. Er werd eigenlijk een stilgevalven initiatief van de Antwerpse BUVV nieuw leven ingeblazen. De reeks die toen startte is ononderbroken verder gegaan tot op vandaag, en we sloten net onze vijftigste jaargang af. In het begin werden de artikels niet ondertekend, maar de drie letters 'ADS' verschenen vanaf 1959 onder het editoriaal.

Naar aanleiding van '50 jaar tijdschrift

Vrede', heeft Merel, zijn kleindochter, alle nummers ingescand op de computer en we hebben dus nu een doorzoekbaar digitaal archief van het tijdschrift. Op zich ook een heel mooie hulde aan André.

André als de man van BUVV-Vrede, maar ook als de man van het Overleg Centrum voor de Vrede en van VAKA, Vlaams actiecomité tegen de atoomwapens (VAKA werd opgericht in de burelen van Vrede,

toen in de Knokkestraat in Gent). André was iemand die steeds heeft geprobeerd politieke krachten te verzamelen om zoveel mogelijk te kunnen wegen op het beleid.

Hij zelf zei ooit in een interview hierover: *"De strijd voor de vrede is geen louter pacifisme, maar een politieke strijd. Men moet efficiëntie nastreven en een zo groot mogelijke samenwerking tot stand brengen om de beweging zo breed mogelijk te maken. De beweging is geen doel op zich, maar een middel om een doel te bereiken."*

André was beducht om niet geïsoleerd te

raken, om niet alleen voor de eigen overtuigden te moeten spreken. Hij was eigenlijk bijzonder trots op het feit dat hij als vermaledijde communist toch door mensen uit andere filosofische stromingen werd gerespecteerd en geacht werd iemand te zijn met wie kon worden samengewerkt.

Wie weet klinkt dit voor sommigen eerder banaal maar we mogen echter de tijdsgeest niet vergeten. In de jaren 1960 bestonden de schotten tussen de verschillende maatschappelijke strekkingen nog echt, de zuilen vierden hoogtij. Dit werkte zelfs nog door tot in de jaren 1980. Bewijs hiervoor was de bijzondere aanval die toen tegen André verscheen in de *Gazet Van Antwerpen*.

Wellicht zijn er hier een aantal mensen die het zich nog herinneren.

Begin *april 1980* verscheen in de *Gazet van Antwerpen* een reeks van vijf niet ondertekende artikels. De bedoeling was de brede pluralistische vredesbeweging te herleiden tot een communistische mantelorganisatie en zo als geheel in diskrediet te brengen. Op *16 april* schreef de krant: "Het VAKA is het typevoorbeeld van een communistische mantelorganisatie". Op *17 april*: "Achter het VAKA staat het OCV en dat wordt gemanipuleerd door militanten van de K.P. [communistische partij] onder leiding van de Oostendse afdelingsvoorzitter André de Smet. Maar deze geconditioneerde Moskou aanhangers zijn op hun beurt slechts de vooruit geschoven posten van machtige propagandamachines van de Sovjet Unie en de Wereldvredesraad." André werd in de artikels vermeld als "de Ijzeren Vuist van Moskou".

Een recht van antwoord werd geweigerd. Er werd een proces aangespannen maar de krant werd in beroep vrijgesproken.

Later publiceerde Ward Husselmans een gelijkaardige reeks nog eens in de Gazet van Antwerpen. De geïllustreerde redactie vreesde opnieuw in een proces verzeild te geraken en publiceerde alle ingezonden brieven die een recht van antwoord claimden te zijn. Het werd een repliek van twee pagina's vol...

Een ander verhaal dat Jeanneke me ooit vertelde was over een tv-reportage -begin de jaren tachtig moet dat geweest zijn- over de bewegingen achter de strijd tegen de raketten. Ze kwamen ook bij Vrede. Voor de camera maakten Jeanneke en enkele andere vredesmilitanten papieren vredesduiven. Dat werd inderdaad uitgezonden, maar een interview met André De Smet, dat mocht niet.

Dat blokkendenken loopt soms nog wel door tot op vandaag, bijvoorbeeld als Mia Doornaert het niet kan laten naar ons te schoppen in verband met de kritieken van Vrede vzw op "onze" regering of "onze" Navo, zoals we onlangs nog maar 's mochten ondervinden.

Maar ik zei het al, het deed hem deugd als hij door andersdenkenden werd gerespecteerd. Zo wilde op een bepaald ogenblik het ACV hier in Oostende dat de politieke partijen niet zouden worden betrokken bij een bepaald initiatief. Er werd gezocht naar een voorzitter van de meeting. Het ACV stelde André voor, die repliceerde "maar ik ben de verantwoordelijke van de KP", waarop het antwoord kwam "maar gij zult dat niet misbruiken". Op zulke ervaringen was hij trots.

André liep hoog op met de Wereldvrede-raad, hij heeft hard gewerkt om die structuur actief uit te bouwen. Hij moest daarvoor veel op reis, hoewel hij dat op zich wel graag deed, denk ik. André was dé verdediger van de vreedzame co-existentie tussen de twee economische systemen: het westers kapitalisme, en het sovjet-socialisme. Daarbij scheen hij menig een echte Moskougezinde toe, maar ik betwijfel of dit wel zo was.

Toen ik eind 1989 mijn vakbondssecretaris inlichtte -ik was vakbondsafgevaardigde en lid van de Ondernemingsraad- over het

feit dat ik de privé en de metaalsector zou verlaten om bij Vrede te gaan werken, zei hij me: "Je gaat toch niet bij die ouwe stalinist van een André De Smet gaan werken?". Ik heb André echter nooit zo ervaren. Het was natuurlijk wel de tijd van de val van de Muur, het uiteenvallen van de Sovjet Unie: deze generatie van militanten kregen toen wel rake klappen te verteren. Maar André hield zich vast aan zijn basiswaarden: sociale rechtvaardigheid trachten te bewerkstelligen in samenwerking met iedereen die mee dit pad op wil gaan. "Loop niet achter leiders aan" zei hij me ooit, "kijk steeds naar het belang van de kleine mens, blij klassenanalyses maken". De vijand was en bleef: de grote financiële en economische krachten. Het is vanuit die keuze dat hij het maar een kleine stap achtte om zich sterk in te zetten voor Attac. Opnieuw passend in zijn idee van een brede beweging die als hoofddoel had de politiek de overhand te doen krijgen op economie, financiën en speculatie.

Zoals ik al zei heb ik André dus vooral gekend toen ik op Vrede terecht kwam in 1990. Hij heeft me er nooit veel van verteld, maar ik heb steeds het gevoel gehad dat de onenigheid tussen Vrede en de KP die ergens in de jaren 1980 een hoogtepunt moet bereikt hebben -namelijk toen in de schoot van de partij een eigen vredescommissie werd opgericht- dat die onenigheid hem veel pijn heeft gedaan. Ik kwam op een ogenblik dat de strijdbijl kennelijk was begraven, maar je voelde dat er wonden waren geslagen.

André is mij nooit over gekomen als de grote ideoloog. Hoewel ik weet dat historisch materialisme en dialectiek hem dierbaar waren. Hij was voor alles een politiker, steeds bekommerd om groepen samen te brengen om aan de krachtsverhoudingen in de samenleving te sleutelen. Scherp in de analyse, pragmatisch in het bondgenootschap. Laat in de jaren 1990, toen hij toch al de zeventig voorbij was, werkte hij hier met Oostendse vrienden volop aan het Democratisch Overleg Oostende. Je zou het een mini lokaal sociaal forum avant la lettre kunnen noemen. Een samenwerking onder progressieven

die hij ook in Attac Oostende heeft willen realiseren.

Hij was een mondialist. Dat wil zeggen dat hij in zijn analyses altijd de ganse wereld betrof. BUVV-Vrede heeft inderdaad een mooi traject van solidariteit met nationale bevrijdingsbewegingen, van de dekolonisatie-strijd tot andere anti-imperialistische groepen. In zijn inleiding voor een studiedag over vredeseconomie eind de jaren 1980 zei André: *"Als men jaarlijks honderden miljarden dollar in de wereld aan bewapening uitgeeft terwijl miljoenen mensen van hongersnood of gebrek aan verzorging sterven, dan kunnen we niets anders dan besluiten dat er in deze wereld iets mank loopt. Als honderdduizenden wetenschappers worden ingezet voor opzoeken naar steeds meer gesofistikeerde (massavernietigings)wapens terwijl men middelen te kort komt om het onderzoek te bekostigen naar dodelijke ziekten als kanker, aids e.a; dan kan men niets anders zeggen dan dat dit abnormaal is. Als miljoenen mensen aan het werk worden gezet in fabrieken waar moordwapens worden geproduceerd terwijl er in de wereld nog miljoenen daklozen zijn en de meerderheid van de wereldbevolking het hoogstnodige moet deren, kan dat onzinnig worden genoemd. Dat miljoenen mensen worden opgeleid in de kunst om anderen te doden, terwijl het geld en de mensen ontbreken om de miljoenen analfabeten op te leiden, is even waanzinnig."*

Als je dit allemaal hoort dan voel ik jullie denken "van de doden niks dan goed". En ach, André had zoals iedereen ook zijn andere kanten. Dat hij rookte als een oude turk zodat jonge zwangere vrouwen zijn bureau moesten ontvluchten, bijvoorbeeld. Dat hij fanatiek verknocht was aan de PCF, aan de krant Le Monde, dat zijn leven uitsluitend doordrongen was van de politiek. Maar dat is niet helemaal waar, want hij was ook zot van de 'koers'. Of wellicht ook dat hij stevig nors kon zijn bij momenten, dat hij kon commanderen, en dat hij koppig was. Het was niet omdat iets tijdens een vergadering was beslist dat hij zijn visie en concrete invulling ervan direct opzij zou schuiven. Hij was een democraat, maar wat hij in zijn hoofd had...

Maar het is ook dankzij zijn koppig optimisme, denk ik, dat hij het leven heeft kunnen realiseren dat hij geleefd heeft. Een mooi leven. Dat helaas de laatste jaren bijzonder moeilijk was. Zijn beroerte trok een scherpe streep. Het zijn vijf jaren geweest die zeker voor zijn directe omgeving, familie en goede vrienden, niet makkelijk zijn geweest.

En toch, een mooi leven dat meer dan de moeite waard is geweest. Een leven dat sterk heeft bijgedragen tot de uitbouw van de sociale krachten in onze samenleving, van wat vandaag met het woord 'middenveld' wordt omschreven. André was duidelijk een linkse middenvelder. Hij heeft zijn leven kunnen uitbouwen volgens zijn eigen gedacht, zijn eigen filosofische en politieke inzichten. Wie dat kan zeggen...

Wij, bij Vrede, willen de lijn van André verder zetten. Niet omdat het 'zijn' lijn is, maar omdat het een interessante lijn is voor links. Met het huidige bestuur, de huidige ploeg en de huidige mensen rondom Vrede kan ik hier rustig zeggen: la lutte continue, camarade!

ANDRÉ DE SMET: OOSTENDENAAR UIT AALST

| Jan Olsen |

Het was na de oorlog, het werd langzamerhand een bitterkoude-oorlog. Elke zaterdag colporteerde André aan de werklozencontrole, toen gelegen in het in Tudor-stijl gebouwde station, Oostende-Centraal. Er was daar toen uit alle richtingen druk verkeer. Geregeld stond hij daar met zelfgemaakte affiches. Oostendenaren (hoeveel leven er nog van die periode?) kenden hem van daar, zonder daarom zijn naam te kennen. Hij bedacht altijd nieuwe initiatieven. De ene keer een groots bedoelde sportmanifestatie in de Velodroom waarbij regen en financies spelbrekers waren.

Oostende was sinds lang een liberale stad met de BSP als derde medespeler die niet teveel hoop overliet voor de KP. Wie dat niet goed verstond was de almachtige KP-leider Edgard Lallemand die André voor de keuze liet: ofwel de autokritiek (ongegronde zelfvernederings) of werkloos. André met al zijn zelffierheid koos het laatste. Het Oostends patronaat stond precies niet te trappelen om André aan te werven. Dus naar de bietencampagne in Frankrijk. Keiharde job, met heel wat zaken die op sociaal vlak niet liepen zoals ze moesten. Dan maar het roer omgegooid. Of André als kind ooit in de Dender gevist heeft, weet ik niet, maar feit is dat hij toen besliste visleurdert te worden, een harde stiel. Begin van de week naar Wallonië met zijn vrouw Jeanneke, de vrijdag terug, de camion afgespoten, de visoverschot gelost en dan het verenigingsleven in.

André stichtte het Verbond van de Visleurdert bijvoorbeeld. Hij was ook mede-

stichter van de nog steeds bestaande Volkshogeschool Oostende, waar eminente sprekers kwamen zoals Jaap Kruithof en voornamelijk Bob Claessens. Met de tijd ontstond een 'Centrum Bob Claessens' waar 'Bob' om de twee weken over filosofie kwam spreken. André begon met een toen nog bescheiden tijdschrift dat nu sinds vijftig jaar 'Vrede' heet. Jaarlijks werd ten voordele van Vrede een geschenkenfoor ingericht. Dit betekende dagen voorbereiding en 'afbraak', met medewerkers die je soms enkel die dagen zag. De beste verkoopster was natuurlijk Jeanneke, die wist met haar aangeboren vriendelijkheid en verstand, hoe je de mensen kon aanspreken. Er waren geen dure dingen, wel zeldzame; bijvoorbeeld speelgoed in hout (uit Oost-Europa) in ons tijdperk van blik en plastic.

De jaren zestig was een periode van opening om vandaag jaloers op te zijn. Er ontstonden andere gesprekspartners waarmee goede verhoudingen werden opgebouwd. Er waren ook comités allerhande, zoals de 8-mei-beweging, we hadden de anti-atoommarsen, waarvan de Belgische Unie voor de Vrede maar vooral André, de spil was. André had een aangeboren gave om mensen te bundelen op basis van eerbied voor andere levensbeschouwingen en democratische besluitvorming. Zo was hij ook betrokken bij de eerste gesprekken tussen christenen en marxisten. Zijn bezetenheid van de vredesgedachte was geen tactiek maar echt en waarheidsgetrouw, zoals hij zelf was.

Oorspronkelijk gingen voordrachten

door bij de mensen thuis, met aanwezigen die men nooit samen had gezien, met sprekers uit vooraanstaande functies die, wie weet hoe, daar terecht gekomen waren. Er werd ook vergaderd in achterzalen van herbergen. Zo kwam de toen jonge Gotovitch als één der eersten verslag geven van zijn reis naar Cuba. Het succes was dusdanig dat de Conferentiezaal van het Oostendse stadhuis te klein werd, en samenkomsten een paar maal doorgingen in de grote inkomsthal.

In de winter 1962-'63 kreeg André last van de ogen. Er werd toen gezegd dat het rijden in bestendig sneeuwlandschap er de oorzaak van was. De vishandel werd stopgezet en gelukkig vond André een betrekking in de vredesbeweging. Na een tijdje Brussel, betrok Vrede een klein kantoor in de Gentse Bagattenstraat. André en ook Vrede vzw verhuisden veel.

André was niet alleen lokaal actief als de man van BUUV-Vrede, maar werd ook ondervoorzitter van het Overlegcentrum voor de Vrede, OCV. Het VAKA, Vlaams actiecomité tegen de atoomwapens, werd in het kantoor van Vrede in de Knokkestraat gesticht. Hij reisde de wereld rond, was ondervoorzitter van de Wereldvredesraad. Hij stelde ons ooit een oude kennis van hem voor: Mikis Theodorakis.

Vijf jaar geleden werd hij door een hersenaandoening geveld. Enige tijd terug ging het plots slechter met hem en in januari verliet hij ons volledig. Honderden vrienden woonden het afscheid bij, ook de Oostendse burgemeester. André was sinds lang een vooraanstaand Oostendenaar geworden.

WERELD SOCIAAL FORUM NIEUWE STIJL

I Ellen de Coster I

Het wereldwijd netwerk dat een maatschappelijk draagvlak wil creëren voor andersglobaliseringsbewegingen, beter bekend als het Wereld Sociaal Forum, gooide het in 2008 over een andere boeg. Het klassieke motto 'Een andere wereld is mogelijk', werd dit jaar achterwege gelaten. In de plaats volgde het Forum de slagzin 'Denk globaal, ageer lokaal' naar de letter. Na een week van kleinschalige lokale acties, vond op zaterdag 26 januari een gedecentraliseerde internationale actiedag plaats. En dat in 85 landen, met meer dan 500 activiteiten op het programma. Niet toevallig in dezelfde week dat het Wereld Economisch Forum in Davos (Zwitserland) doorging.

In België kon men deelnemen aan een gratis rondleiding door professionele gidsen in Brussel die verschillende infostands passeerden. Twaalf thema's werden er belicht door verschillende sociale bewegingen. Afhankelijk van welke rondleiding je koos, werd je doorheen Brussel en langs bepaalde haltes geleid. Vrede vzw bemande in samenwerking met Coördination Nationale d'Action pour la Paix et la Démocratie (CNAPD) de stand met als thema vrede, waar ze rond nucleaire wapens werkten die nu talrijker en gevaarlijker zijn dan ooit.

Een 650-tal mensen namen deel aan de rondleidingen. Daarnaast gingen er nog een 350-tal mensen zelf op pad met een kaart en een infobrochure. Bovendien trokken sommige infostands, zoals die op het Muntplein, ook de aandacht van toevallige voorbijgangers.

De rondleidingen eindigden aan de Sint-Gorikshallen, waar ook verschillende infostands waren opgesteld. Om 17 uur leidden Christophe Zoungrana van 'Global Call for Action against Poverty' en Jaap Swinnen, adjunct-secretaris van het Internationaal Vakverbond een debat in. Jaap Swinnen benadrukte dat het WSF geen evenement is, maar een kans om rijke debatten te voeren en het geloof in een andere wereld te versterken. Hij haalde aan dat we in Europa ook binnen onze eigen grenzen moeten kijken want ook hier is er nog veel werk voor de boeg rond het thema waardig werk, voornamelijk voor jongeren en vrouwen bijvoorbeeld. In

het debat kwamen verschillende sociale bewegingen aan bod met elk hun eigen prioriteiten die een andere wereld mogelijk moeten maken en de wijze waarop ze dat willen realiseren. Het Forum nam onder andere de stijgende armoede overal ter wereld, de migratieproblematiek en het begrip waardig werk -eerder aange-

Medecoördinatrice van het WSF in België, Famke Vekeman, blikt tevreden terug. De hoofddoelstelling was om een ander en breder publiek aan te trekken en dat is volgens haar bereikt. "Je zou het een open bedrijvendag van de sociale bewegingen kunnen noemen. Met beperkte middelen is men er toch in geslaagd een sterke pro-

Foto: Indymedia

haald door Swinnen- onder de loep. Ondanks verschillende discussiepunten benadrukten alle sociale bewegingen de nood aan samenwerking en collectieve actie, zowel lokaal als globaal. Snerend werd opgemerkt dat er jammer genoeg weinig politici aanwezig waren op het WSF. De dag werd afgesloten met muzikale animatie.

motiecampagne neer te zetten. Het Forum was voor het eerst zichtbaar en voelbaar in onze hoofdstad", vertelt ze. "Volgend jaar zal het WSF in Brazilië opnieuw op de klassieke wijze plaatsgrijpen. Maar ook daar zal dit voorlopig éénmalig gedecentraliseerde WSF zijn sporen achterlaten. Deze keer waren lokale- en nationale organisaties immers sterker

betrokken en bovendien heeft het Forum meer bekendheid gekregen bij het brede publiek. Een succes dus.”

Anderzijds had voornamelijk het ACV zijn achterban gemobiliseerd. Buiten deze partner gerekend, zou het WSF waarschijnlijk heel wat minder succesvol geweest zijn. Bovendien is het twijfelachtig of, buiten de grootschaligere actiedag in Brussel, de overige actiedagen (onder andere in Gent, Leuven, Namen, Charleroi,...) de rest van België hebben bereikt.

Eén van de meest gehoorde kritieken op de gedecentraliseerde internationale actiedag is dat de decentralisering een pure noodzaak was omdat het WSF in een dip zat. Famke Vekeman weerlegt dat. “Vorig jaar vond het Forum plaats in Nairobi in Kenia. Er werden enkele tekortkomingen vastgesteld qua logistieke organisatie. Naar aanleiding van het Forum waar gemiddeld 150.000 mensen aan deelnemen, werd er heel wat gecommuniceerd, net iets wat het Forum probeert tegen te gaan. Maar dat gaf zeker niet de doorslag om het WSF te decentraliseren. We wilden lokale dynamieken meer ondersteunen. Zij vormen immers de basis

het WSF zelf. Op 26 januari sloot het WSF er feestelijk af.

In Italië kwamen 10.000 mensen op straat in twaalf Italiaanse steden waaronder Rome, Firenze en Vicenza. Ze eisten de

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens was dan ook niet ver weg.

In de Verenigde Staten gingen er verschillende lokale acties door. In Atlanta bijvoorbeeld stapten een 600-tal mensen mee in

Foto: Indymedia

terugtrekking van de Italiaanse troepen op alle oorlogsfronten. Bovendien vroegen ze om alle militaire basissen te sluiten en

een karavaan, pleitend voor betere leef- en werkomstandigheden voor armen. De deelnemende groepen stelden op het einde van de actie twaalf resoluties voor, waarin ze uitlegden hoe ze via verschillende sporen hun doelen willen bereiken.

Het WSF is geen evenement maar een kans om rijke debatten te voeren en het geloof in een andere wereld te versterken.

voor globale acties. De media had internationaal gezien misschien minder aandacht voor het Forum dan voorheen maar nationaal en lokaal hebben we meer mensen bereikt.”

ELDERS IN DE WERELD

In andere landen werd het gedecentraliseerde Wereld Sociaal Forum anders ingevuld. In Granada, in het zuiden van Spanje, duurde het WSF drie dagen. Verschillende debatten en lezingen vonden plaats. Er werd onder andere gedebatteerd over de nood aan correcte informatie, de privatisering van universiteiten en de functie van

uitbreidingen (zoals in Vicenza) en de bouw van nieuwe basissen een halt toe te roepen. De Italianen drukten bovendien hun afkeer uit voor de militaire akkoorden met Israël en de bouw van een raketterschild in Europa door de Verenigde Staten.

Ook in het Midden-Oosten vond het WSF plaats. In Lahore in Pakistan bijvoorbeeld werkte men voornamelijk omtrent het recht op onderwijs. Een 120-tal studenten, faculteitsmedewerkers en vertegenwoordigers van NGO's namen deel aan het Forum. Verschillende keren werd erop gewezen dat onderwijs een grondrecht is. De link met de zestigste verjaardag van de

De interactieve website (www.wsf2008.net) moest ervoor zorgen dat de band tussen alle initiatieven met het WSF behouden bleef. De site is jammer genoeg echter onduidelijk en niet gemakkelijk te hanteren. Of het WSF dit jaar globaal een grote impact heeft gehad, is twijfelachtig. Maar lokaal heeft men inderdaad meer mensen bereikt dan anders met de verscheidene lokale activiteiten. ■

NATO GAME OVER

I Hans Lammerant I

Vijf jaar na de start van de oorlog in Irak stappen we op 22 maart, samen met vredesactivisten uit heel Europa, naar het hoofdkwartier van de NAVO in Brussel. We willen de NAVO sluiten om oorlogsmisdaden te voorkomen. De NAVO creëert meer problemen dan ze oplost. Wij willen geen militaire alliantie die de rest van de wereld bedreigt. Daar wordt de wereld niet beter of veiliger van, integendeel. Daarom: NATO Game Over!

WAAROM DE NAVO?

Tien jaar lang al voeren we met Vredesactie de campagne Bomspotting, een actie tegen kernwapens. We willen kernwapens de wereld uit. Om te beginnen de NAVO-kernwapens uit België. Onze acties wierpen vruchten af want ook een meerderheid van de bevolking wil de kernwapens weg uit België. Het Belgische parlement keurde een resolutie goed om de kernwapens te verwijderen. Maar de NAVO-kernwapens liggen er nog steeds. Meer zelfs, vooral de VS hebben grootse plannen: de NAVO moet een wereldomspannende militaire alliantie worden.

Op de agenda van de NAVO-top in Boekarest van 2 tot 4 april 2008 staan beslissingen met verstrekkende gevolgen voor de toekomst van Europa en van de NAVO. Reeds geruime tijd wordt er gespeculeerd dat de top van Boekarest de herziening van het Strategisch Concept van de NAVO zal opstarten. Een nieuw Strategisch Concept moet dan voorliggen op een volgende top van regeringsleiders in april 2009 bij de 60ste verjaardag van de NAVO. Een nieuw Strategisch Concept zou de grote lijnen van de NAVO-politiek vastleggen voor de komende jaren. Dit maakt dat het komende jaar het moment is om actie te voeren rond de NAVO.

DE NAVO MILITAIRE GLOBALISERING IN PRAKTIJK

5 jaar geleden toonde de Irak-oorlog wat NAVO-lidmaatschap in praktijk betekent. Een Amerikaans leger trok door ons land. Met de verscheping van oorlogsmaterieel naar de Perzische Golf werd ons land

gebruikt als logistieke draaischijf voor de Irak-oorlog. Officieel was de Belgische regering tegen de oorlog. Maar omwille van NAVO-akkoorden moesten de militaire transporten blijven doorgaan. Een juridisch zeer betwistbare stelling, maar het maakte ook duidelijk wat de consequenties zijn van het NAVO-lidmaatschap.

De Irak-oorlog leek misschien ver weg maar hij werd wel vanuit Europa gevoerd. 54.000 Amerikaanse soldaten gestationeerd in Europa vertrokken vanuit Duitsland en Italië naar de Golf of werkten in directe ondersteuning voor de oorlog. Van Britse basissen stegen Amerikaanse en Britse vliegtuigen op voor bombardementen in Irak. Van de vliegdekschepen van de Amerikaanse 6de vloot in de Middellandse Zee werden 3000 gevechtsvluchten gevoerd. 9000 Special Forces werden vanuit Bulgarije in Irak gedropt. Met andere woorden, de Irak-oorlog kon niet gevoerd worden zonder Europese infrastructuur en zonder toestemming van de Europese regeringen. Ook al was de NAVO officieel niet betrokken, het is alleen dankzij de NAVO dat de VS op deze manier vanuit Europa oorlog kan voeren.

In Afghanistan zijn nu ook de Europese NAVO-landen met eigen soldaten actief. ISAF, de bezettingsmacht onder NAVO-vlag, telt nu 25.000 Europese soldaten. In Afghanistan stappen we mee in een militaire interventie die op hetzelfde doodlopende spoor is beland als de oorlog in Irak. En wel om dezelfde reden: het geloof in de eigen militaire superioriteit gaf de illusie dat staten afgebroken en herbouwd kunnen worden zoals huizen.

Wat een vredesmissie genoemd wordt, blijkt een eufemisme voor een operatie tegen opstanden en oproer. Het resultaat is een militaire patstelling zonder dat een politieke oplossing dichterbij komt. De NAVO kan enkel de Taliban van de macht houden zonder ze echt te verslaan. De humanitaire retoriek kan moeilijk verbergen dat de militaire oplossing geen uitweg biedt. De NAVO trekt ons mee in de Amerikaanse oorlogspolitiek.

DE NAVO ALS WERELDWIJDE MILITAIRE ALLIANTIE

Dat soort buitenlandse operaties ziet de NAVO nu als haar hoofdmissie. Amerikaanse politici willen dat de NAVO van een Europees-Amerikaanse militaire alliantie uitgroeit tot een globale collectieve veiligheidsorganisatie. Een soort 'Verenigde Naties van de welwillenden', waarbij de eigenlijke Verenigde Naties gemarginaliseerd worden. Dat de Verenigde Naties bij Amerikaanse politici niet populair zijn, is algemeen geweten. Velen zouden de VN graag afgeschaft zien of vervangen door iets anders, dat beter de Amerikaanse belangen dient. Er wordt gepleit voor een wereldwijde militaire Alliantie van Democratieën (Alliance of Democracies), een institutie die de centrale rol van de Veiligheidsraad in het autoriseren van het gebruik van geweld moet overnemen. Dat leeft niet enkel bij enkele neoconservatieve Republikeinen maar ook bij de Democraten, zoals Ivo Daalder, adviseur onder Clinton en nu de adviseur buitenlandse zaken van Obama. Een uitgebreide NAVO zou een dergelijke globale

alliantie van democratieën moeten worden. Landen als Australië, Japan, Nieuw-Zeeland en Zuid-Korea zouden op termijn lid worden van de NAVO. Sommige Republieken, zoals ex-burgemeester van New York Giuliani, en ook de vroegere Spaanse premier Aznar pleiten zelfs voor een lidmaatschap van Israël. Dat betekent dat Europa veel directer betrokken wordt bij veiligheidsproblemen in de Stille Zuidzee regio of in het Midden-Oosten.

Sinds begin 2006 discussieert de NAVO over de partnerschappen met landen uit de Stille Zuidzee. Officieel gaat het om praktische samenwerkingen met landen die deelnemen aan dezelfde missies, maar telkens klinkt ook de stelling dat meer politiek overleg binnen de NAVO moet plaatsvinden met die partnerlanden. In Foreign Affairs publiceerden Ivo Daalder en James Goldgeier een artikel met de titel

'Global NATO'. Zij stellen hierin onverbloemd dat deze partnerschappen een eerste stap naar lidmaatschap moeten zijn, net zoals de 'partnerschappen voor vrede' (Partnerships for Peace) dat waren voor de Oost-Europese landen. In Riga werden de voorstellen voor een 'Global Partnership', een politiek overlegorgaan tussen alle partnerlanden, door de Europese landen afgewezen. De weerstand uit Europa vloeit voort uit het feit dat dit voorstel ook een ondermijning is voor de ontwikkeling van een Europese peiler binnen de NAVO, evenwaardig aan de Amerikaanse. Op de komende top in Boekarest ligt dat voorstel opnieuw op tafel.

Is dat de nieuwe wereldorde die ons te wachten staat? Wat betekenen deze voorstellen voor landen die géén deel uitmaken van deze militaire alliantie en potentieel als veiligheidsprobleem gedefinieerd worden? Voor hen vormen deze ontwikkelingen een bedreiging. Dit soort multilateralisme biedt voor de landen die ervan uitgesloten worden geen antwoord op veiligheidsproblemen. Integendeel, deze allian-

tie wordt voor hen een veiligheidsprobleem waartegen ze zich gaan wapenen om een militair antwoord te kunnen bieden.

Deze voorstellen zijn een frontale aanval op de VN en resulteren in een verdere wapenwedloop en militarisering van de internationale betrekkingen. De stelling dat bedreigingen globaal zijn, zou wel eens een 'self-fulfilling prophecy' kunnen worden.

MISSILE DEFENSE

In Boekarest staat een eindconclusie over de raketafweer-discussie ('missile defen-

ce') op het programma. Op de top in Riga hielden de Europese landen de boot af. De VS zette vervolgens druk op de ketel door bilateraal met Tsjechië en Polen over de plaatsing van raketafweer-installaties te gaan onderhandelen. Resultaat: de Europese landen trekken hun verzet in en de discussie lijkt enkel nog te draaien rond hoe het Amerikaanse en het NAVO-systeem met elkaar te integreren.

Het missile defense-systeem verstoort weldegelijk het strategische evenwicht. De 10 afweerraketten zijn slechts een begin van enkele tientallen. Het volledige kernwapenarsenaal van Rusland kan er op zich inderdaad niet mee bedreigd worden, maar het geeft de VS wel een 'first strike'-vermogen. Als de VS eerst een massale kernwapenaanval uitvoert, is het resterende Russische kernwapenarsenaal dat die aanval overleeft, vernietigbaar met dit missile defense-systeem. Gevolg: de wederzijdse vernietiging, de basis van de nucleaire afschrikking, wordt doorbroken. @Bijgevolg is dit raketafweersysteem ook een rem voor verdere nucleaire ontwapening. Wil Rusland in staat blijven om

nucleair te reageren tegen de VS dan moet het een groot nucleair arsenaal in stand houden. De vermindering tot enkele tientallen kernwapens als tussenstap naar volledige nucleaire ontwapening wordt onmogelijk gemaakt.

KERNWAPENS

Dat brengt ons bij de kernwapens, het traditionele doelwit van de Bomspotting-acties. Nog steeds liggen er 350 Amerikaanse kernwapens in Europa. Rond de kernwapenpolitiek is de NAVO één grote brok inertie. Er wordt steeds gewezen op de grote reducties vlak na de

Koude Oorlog maar in de voorbije 15 jaar is er niets meer gebeurd.

Het vooruitzicht van een nieuw Strategisch Concept lijkt nu toch de discussie wat op gang te brengen.

Duitsland en Noorwegen hebben

in december het initiatief genomen om nucleaire ontwapening terug op de officiële NAVO-agenda te zetten. Een uitgelezen kans voor de Belgische regering om de parlementaire resoluties uit 2005 over kernwapens in praktijk te brengen, maar tot nu toe geeft minister De Gucht geen kik. Sommige ijzervreters uit de NAVO-bureaucratie willen de NAVO-kernwapens een nieuwe rol geven in het Midden-Oosten, een rol die ze in de Amerikaanse strategie al hebben. Deze kernwapens zouden de proliferatie en ontwikkeling van massavernietigingswapens moeten tegengaan door landen als Iran af te schrikken.

Gaan we ons blijven bewapenen met kernwapens maar nu gericht tegen landen in het Midden-Oosten? Of maken we een einde aan de kernwapens en proberen we een nieuw proces van nucleaire ontwapening op gang te brengen? Deze vraag ligt op tafel bij een nieuw Strategisch Concept.

Meer info: www.vredesactie.be

KERNOORLOG ALS OPTIE

I Antoine Uytterhaeghe I

Om onze wereld tegen de verspreiding van nucleaire wapens te beschermen, moet volgens een document dat bij de NAVO ter tafel ligt, de westerse militaire alliantie haar eigen kernwapens als 'first strike' kunnen inzetten.

Dit waanzinnig voorstel staat te lezen in een document van 150 bladzijden dat tot doel heeft het westers militair bondgenootschap te hervormen. Volgens een artikel van de Britse krant "The Guardian" werd het aan de VS leiders van het Pentagon en de NAVO in Brussel voorgesteld en zou het op de dagorde staan van de NAVO-top in Boekarest in april 2008¹.

Het document werd uitgewerkt en opgesteld door vijf in hun respectievelijke landen gewezen stafchefs: John Shalikashvili (Verenigde Staten), Henk van den Breemen (Nederland), Jacques Lanxade (Frankrijk), lord Peter Inge (Groot-Brittannië) en Klaus Nauman (Duitsland). Volgens hun voorstel is een strategie van nucleaire 'first strike' (een aanval vooral eener tegenstander aanvalt) onontbeerlijk, ook tegen niet kernwapenstaten, zoals Iran dat vandaag is. Want volgens hen worden we bedreigd door de verdere proliferatie van kernwapens en zijn er immers geen realistische, hoopgevende vooruitzichten voor een atoomwapenvrije wereld. Zij menen dat het gevaar van een atoomoorlog reëel aanwezig is.

Dit is geen nieuwe tactiek: een onveiligheidsgevoel aanwakkeren en verspreiden om de eigen militaire nucleaire ambities en doelstellingen makkelijker ingang te laten vinden bij de publieke opinie.

De opstellers van dit radicale manifest nemen de stelling van Washington over, goed wetende dat het een inbreuk vormt op het geldende volkenrecht. De Verenigde Staten eisen eerdere al het recht op om preventief kernwapens in te zetten, met andere woorden, het Pentagon verantwoordt een nucleaire aanval tegenover een veronderstelde toekomstige agressie.

In Washington worden al geruime tijd

plannen gemaakt en besproken voor een beperkte nucleaire aanval op de kerninstallaties van Teheran. Gelijkwaardige plannen zouden ook door het Israëlijs leger worden besproken². Daarbij speelt het geen enkele rol dat zowel het Internationaal Atoomagentschap (IAEA) als de eigen Amerikaanse geheime dienst

een algemene oorlog zijn begonnen en chemische wapens tegen de aanvallers gebruikt hebben, dan had de NAVO volgens het bovenvermelde strategische concept met kernwapens terug kunnen slaan. Vandaag wil men nog een stap verder gaan.

Het nu op tafel liggend document

Het nu op tafel liggend document moet het inzetten van kernwapens voor het westers militair bondgenootschap vergemakkelijken.

bevestigd hebben dat er geen indicaties zijn dat Iran een kernwapenprogramma onderhoudt. Inderdaad, zelfs de CIA meldde in november vorig jaar dat Iran in 2003 haar programma voor nucleaire wapens had stopgezet.

Tijdens de Koude Oorlog was een 'first strike'-mogelijkheid in geval van een openlijk conflict met één of meerdere staten van het Warschau-pact, de beslissende factor in de NAVO doctrine.

Met Pasen 1999 bombardeerde de NAVO de civiele infrastructuur van Belgrado en werd op de Top van Washington het nieuwe strategische concept van de NAVO boven de doopvont gehouden. Hierbij bleef de nucleaire afschrikking de hoeksteen vormen, ook tegenover vijanden die zelf niet over het atoomwapen beschikken. Ook blijft de NAVO zich het recht toe-eigenen om het atoomwapen te gebruiken om mogelijke aanvallen met biologische of chemische wapens tegen te gaan.

Mocht Joegoslavië toen tegen de NAVO

moet het inzetten van kernwapens voor het westers militair bondgenootschap vergemakkelijken. De NAVO moet in de toekomst een conflict al met een nucleaire 'first strike' kunnen beginnen, wanneer nog maar het "vermoeden" bestaat dat het land in het bezit is van massavernietigingswapens.

Hoofdzakelijk draait het document om de versterking van het westers imperialisme. Volgens de opstellers staat de geloofwaardigheid en de toekomst van de NAVO in Afghanistan op het spel. Ook ziet het bondgenootschap zich volgens hun redenering geconfronteerd met andere bedreigingen, o.a. het politiek fanatisme en religieus fundamentalisme. De auteurs zien onze westerse waarden en levenswijze ernstig bedreigd.

Daarom moet de NAVO slagvaardiger worden en daarom moet de onderlinge strijd voor meer invloed tussen de EU en de NAVO ophouden, aldus nog het document.

Er is nood aan een nieuwe leidinggevende

structuur, samengesteld uit vertegenwoordigers van de VS, de EU en de NAVO, die snel op crisissen kan reageren. Er wordt gepleit voor een beslissing per meerderheidsstemming in de plaats van de besluitvorming per consensus. Met het voorbehoud vanwege enkele lidstaten, zoals bij de Afghanistan oorlog, zou in de toekomst dan geen rekening meer gehouden moeten worden.

Volgens de opstellers van het document moet de NAVO bereid zijn om een oorlog zonder VN-mandaat te voeren. Met hun manifest eisen de vijf gepensioneerde generaals eigenlijk het recht op tot oorlogsmisdaden, door het voeren van een aanval met kernwapens.

Het is verbazend hoe weinig onze media ruchtbaarheid geven aan dat docu-

ment. Bij ons weten stond het alleen (?) in het maandblad Knack. Willen de media hun bazen niet voor het hoofd stoten? Is er gewoon geen interesse of besef over de belangrijkheid van deze voorstellen? Ook onze politieke wereld is zeer zwijgzaam en reageert niet op de aanbevelingen vervat in dit document. Bijgevolg ligt hier een belangrijke taak voor de vredesbewegingen in de EU, de syndicale en andere sociale organisaties om de nodige druk op onze beleidsmakers te leggen opdat de bevolking geïnformeerd zou worden over het aanbevelingsdocument dat in Boekarest zal besproken worden.

De wereldwijde vredesbeweging is zich terdege bewust van het acute gevaar van wat de inzet van kernwapens betreft. De Federatie van Amerikaanse Wetenschappers heeft sinds enkele maanden de

'Doomsday'-klok (het moment waarop een atoombom zou worden ingezet) op vijf voor twaalf gezet. Het document van de 5 generaals is een bijkomende reden opdat de vredesbeweging de inspanningen zouden opdrijven om de beleidsmensen te overtuigen dat de enige oplossing ligt in een wereldwijde strikt gecontroleerde kernontwapening. Een verdrags-tekst hiertoe werd door Costa Rica al neergelegd bij de Algemene Vergadering van de VN.

Het moment is gekomen waarop alle democraten ter wereld zouden moeten reageren.

- ¹ The Guardian, 22 januari 2008.
- ² Sunday Times, 7 januari 2008.

NIEUW BOEK AAN GUNSTTARIEF VOOR DE ABONNEES VAN VREDE!!

Jean Bricmont. Humanitaire interventies. Mensenrechten als excuus voor oorlog (EPO ism met Vrede, Stop USA en Brussels Tribunal), 246 blz.

Abonnees van het Tijdschrift Vrede kunnen het boek bij hen thuis bezorgd krijgen aan 16,50 Euro (incl. portkosten) ipv de winkelprijs van 18,50 Euro (schrijf 16,5 Euro over op prk 000-09560156-90 met vermelding 'boek Bricmont')

OPGELET:
Mensen die een combinatie-abonnement hebben (Tijdschrift + Vredeschahiers) krijgen het boek als Vredeschahier nr 1 en 2/2008 toegestuurd. Ze hoeven het dus niet te kopen.

Nieuwste vredeschahiers is uit!

Een Amerikaans ruimteschild in Europa. Confrontatie en militarisering in Europa.- Georges Spriet (red.)

**Los nummer: 8 euro.
Bestellen: julie@vrede.be**

DE POLITIEKE TOEKOMST VAN EPA'S NA 31 DECEMBER 2007

DE TWEDE ONAFHANKELIJKHEIDSTRIJD VAN AFRIKA

I Etienne De Belder I

“Van alle wetenschappen heeft de politieke wetenschap zich de laatste tweeduizend jaar het minst ontwikkeld. Bijgevolg blijft het politiek bedrijf het voornaamste gebied waar de dwaasheid te vinden is. Daar streven mensen naar macht over anderen, met als gevolg dat zij de macht over zichzelf verliezen.” (Barbara Tuchman in ‘The March of the Folly’)

De Europese Commissie heeft de einddatum van 31 december 2007 voor de onder-tekening van de Economische Partnerschapakkoorden (EPA's) met haar ex-kolonies in Afrika, in de Caraïbische- en de Stille Zuidzee (ACP-landen) niet kunnen hard maken. Het voorafgaande debat werd gekenmerkt door zware wederzijdse verwijten en ontkenningen van neokolonialis-me. Nu de verbale kruitdamp opgetrokken is, wordt het tijd voor een balans en strate-gische bedenkingen.

Op dit moment heeft geen van de ACP-lan-den de EPA's formeel getekend. Het lijkt er dus op dat het ACP-blok heeft standgehouden tegen de druk van de Commissie. Maar in het EPA-verhaal is niets wat het lijkt. De éénheid is slechts voorlopig want de Commissie heeft in de laatste weken vóór 31 december een nieuw bruggenhoofd gebouwd op het onderhandelingsveld. In plaats van de volle en formele onderteke-ning te eisen, opteerde zij in laatste instan-tie voor een tactisch uitwijkmanoeuvre: paraferen in plaats van tekenen. Of het ondertekenen van interim-akkoorden in plaats van allesomvattende akkoorden.

EEN COSMETISCHE OEFENING VAN DE COMMISSIE OF MEER?

Vandaag heeft alleen de Caraïbische regio geparafeerd. In alle andere regio's hebben afzonderlijke landen dat ook gedaan of het gaat om afgesplitste subregio's (zoals bijvoorbeeld Kenia samen met Rwanda en nog een viertal buurlanden), die ontstaan zijn als gevolg van de verdeel- en heers-tactiek van de Commissie. 36 ACP-landen

hebben momenteel hun paraaf gezet, 41 landen hebben niets gedaan. Het directe gevolg is dat zelfs geen begin van regionale integratie in zicht is. Feitelijk heeft de Europese Commissie haar eigen EPA-doel van een meervoudig regionaal integratie-proces in de ACP-landen dus zelf uitgesteld. De huidige stand is onbeslist, maar aan de offensieve intenties van de Commissie is niets veranderd. Want het paraferen werd onmiddellijk gecementeed met juridisch bindende bepalingen.

INTERIM-AKKOORDEN MET EEN PLUS?

De interim-akkoorden werden verzwaard met nog meer marktopening dan aanvan-kelijk op de discussietafel van de Wereldhandelsorganisatie lag. Nochtans beweerde de Commissie dat de EPA's bedoeld waren om beslissingen van de WTO te respecteren. Het gaat hier vooral om de beruchte “Singapore issues” (inves-teringen, openbare aanbestedingen, com-petitiebeleid), die zoals bekend vóór buiten het platform liggen waarover binnen de Wereldhandelsorganisatie een overeen-komst bestaat. Er zijn bovendien clausules bijgekomen die gericht zijn tegen de Chinese opmars in Afrika en die de ACP-lan-den verplichten aan Europa een voorrang-spositie te verlenen.

WAT IS DAN GEBEURD TIJDENS DIE LAATSTE HECTISCHE WEKEN VAN DECEMBER 2007?

Uiteindelijk zijn twee tactische strijdplan-nen frontaal met elkaar in botsing geko-

men terwijl zich een derde front tussen deze twee ontwikkelde. De botsende partij-en zijn de Europese Commissie en de andersglobalisten rond de Stop EPA-cam-pagne. Op het tussenfront bevinden zich de ACP-landen, verenigd rond hun organisa-ties zoals de Afrikaanse Unie, het Gemenebest, ECOWAS, SADC, Pacific Forum, enzovoort.

DE TACTIEK VAN DE COMMISSIE WORDT ALOM OMSCHREVEN ALS “POLITICAL SPIN”

Dé grote pionier van deze tactiek is de hui-dige Europese handelscommissaris Mandelson. Hij was de mannetjesmaker (spin doctor) achter het fenomeen Blair in het Verenigd Koninkrijk. Zijn “New Labour”-project kende een doorbraak op de Europese scène waar het populair werd bij tal van sociaaldemocratische en neoliberale politieke elites. De politieke “spin” die “de doctor” op het EPA-dossier toepaste is een beproefde formule. Een harde kern van eisen, verpakt in allerlei gesofistikeerde PR-technieken worden vergezeld van een imp-liciete boodschap waardoor er brutaal druk op de ketel gezet wordt (“pressure cooker tactics”).

HOE GAAT DEZE PRESSURE COOKER-TACTIEK IN ZIJN WERK?

Geen enkele politieke leider in de wereld heeft de les gemist die de democratisch verkozen Hamasregering in Gaza gekregen heeft. Door deze “paria” (sic) van alle hulp of handel af te sluiten, toonde het interna-tionale establishment wat een “niet-gedis-

ciplineerd regime" (sic) en zijn volk zoal te wachten staat.

De 'speciale behandeling' van de Palestijnen in Gaza kan gerust bestempeld worden als één van de grote, internationaal beraamde misdaden van dit decennium. Hoewel de oorlog tegen de terreur' (War on Terror) in dit gebied van de wereld groten-deels een Angelsaksisch-Israëlische activiteit is, zal het ook niemand ontgaan zijn dat de EU een rustige toeschouwerrol speelde toen haar hulpprojecten in Gaza in puin geschoten werden en de Palestijnse samenleving in een dodelijke wurggreep raakte.

Een gelijkaardig scenario zit verborgen achter de 'political spin' van de EPA-onderhandelaars. De boodschap is dat het niet ondertekenen een binnenlandse waterval van economische, sociale en politieke problemen zal veroorzaken, die de huidige machthebbers in deze landen fataal kan worden. EPA's blijven dus een binnenlands probleem én een eigen verantwoordelijkheid, terwijl de zware druk in feite van buitenaf wordt uitgeoefend.

EPA's zijn één van de logische eindpunten van een verschuiving in de politieke agenda tussen Noord en Zuid van het 'ontwikkelingsparadigma' naar het 'inperkingsimpe-riatief' (containment policy), waarbij de nadelige gevolgen van het westers internationaal beleid in Afrika ver weg van de noordelijke grenzen moet gehouden worden (migratie, epidemieën zoals aids, onveiligheid en terrorisme).

ACP-LANDEN ZIJN GEEN PARTIJ VAN BETEKENIS?

De rampzalige gevolgen van de EPA-akkoorden voor de ACP-landen zijn intussen genoegzaam gekend. De armste landen zullen in een verlamme tegenstelling belanden. Enerzijds leidt het openstellen van hun markten op middellange termijn tot massale binnenlandse faillissementen. De Afrikaanse producent is simpelweg geen partij van betekenis tegenover de Europese multinationale ondernemingen. De lokale werkloosheid zal nog verder toenemen.

Anderzijds zal het verlies aan douanerechten de jaarlijkse inkomsten van de staat verminderen met een bedrag dat kan vergeleken worden met wat die staat het daaropvolgende jaar moet investeren in basisdiensten zoals gezondheid, onderwijs, enz.

Samengevat kan de staat de sociale effecten van de vrijhandel dus niet meer opvangen met inkomsten uit diezelfde handel. Het politieke gevolg is meer verarming en sociale spanningen onder de meest kwetsbare of reeds gemarginaliseerde groepen van de samenleving (werkloze jongeren, etnisch, religieus). De wurggreep is gesloten, een gevaarlijke politieke cocktail is bereid, het drukkettel-effect kan beginnen.

Met andere woorden, het basiskenmerk van 'political spin' is het verbergen van een hardvochtige dreiging achter een reeks vage beloftes en een modieus maar uitgehouden jargon.

Dit maatschappelijke bompakket gaat vergezeld van allerlei middeljtjes, gaande van regelrechte scheldtirades achter gesloten deuren, de creatie van misverstanden via desinformatie en geruchtenmolens, en het uithollen van sleutelbegrippen van de tegenstander door zijn terminologie over te nemen (ontwikkeling, holistisch) tot het voortdurend tweedracht zaaien in het kamp van de tegenspelers. Het is geen fraai schouwspel, maar de Europese Commissie heeft bewezen dat ze daar steengoed in is.

BUREAUCRATISCH EN DUS KWETSBAAR

Tegenover die 'political spin' staat de tactiek van het tweede front of de beweging

voor sociale rechtvaardigheid. Deze groeiende mondiale beweging van actiegroepen uit alle hoeken van het maatschappelijke middenveld, mikt op één zwak punt in de Commissiestellingen: hun uni-dimensiona-liteit.

De Commissie is gigantisch maar blijft nog altijd een bureaucratie met alle bijbehorende kenmerken.

Elke bureaucratie heeft het moeilijk om spontaan en innovatief te denken, lerend door haar levenscyclus te gaan en weg te geraken van de routineuze regels en procedures. Wie vertrouwd is met het Commissiewerk, weet dat deze bureaucratie in feite slechts één activiteit ontplooit: procedures maken en ze doen naleven. Al het andere denkwerk wordt uitbesteed.

Een overbelaste bureaucratie zoals de Europese, kan bijgevolg meestal maar één strategische lijn volgen. Wanneer verschillende dimensies elkaar kruisen, raakt ze in de war en neigt ze naar het gebruik van regelrechte dreiging om haar slag alsnog thuis te halen. Dat is zoals gezegd ook nu aan het gebeuren met de Commissie en het EPA-verhaal.

De Stop EPA-platforms hebben dat probleem niet. Per definitie zijn ngo's testgebieden voor innovatie. De inherente zwakte van de ngo-werking is haar gebrek aan duurzaamheid. Dit gebrek is zelf een rechtstreeks gevolg van onvoldoende of onzekere geldmiddelen. Maar wanneer er via de mondiale platforms meer duurzaamheid komt in het campagnepatroon -zoals nu met de Stop EPAs' beweging- dan vormen ze een formidabele tegenmacht.

DEZE MONDIALE TEGENMACHT VALT DE EU-STELLINGEN OP MEERDERE FRONTEN AAN

1. In wetenschappelijke kringen wordt steeds meer academisch gezag tegen de EPA's verzameld (Nobelprijswinnaars, gevestigde onderzoeksinstituten, conferenties van hoog niveau zoals de Eviangroep tegen EPA's). In culturele middens nemen steeds meer kunstenaars hun sociaal engagement van vroeger terug op.

.In ruil voor gulle onderzoeksfondsen vindt de Commissie nog altijd academici om voor haar kar te spannen. De Commissie kan bijvoorbeeld nog altijd haar conferentiepanels bemannen met wetenschappelijke experts. Maar iedereen die ooit deze zogenaamde dialoogconferenties heeft bijgewoond, beseft wel dat het alsmaar meer 'academici van het derde knoospunt' worden.

2. Grote ngo's in Zuid en Noord zijn nu sterk genoeg om de Commissie in een juridische patstelling te doen belanden door grote advocatenkantoren onder de arm te nemen. Op basis van haar eigen- en de huidige internationale rechtsregels is er genoeg juridisch stof voorhanden om de Commissie voor het gerecht te slepen. De Commissie is geen representatieve regering en dus is zij een even legaal doelwit als elke andere multinationale onderneming.

3. De Commissie tracht constant haar machtsbasis uit te breiden ten koste van de Europese Ministerraad en het Parlement. Het beproefde instrument is dat van de "comitologie". Het gaat om circa 1.800 comités die door de Commissie bemand zijn, met ongeveer 80.000 experts. In feite vormen deze comités een substituu-

Commissietactiek (Nederland, Verenigd Koninkrijk, Scandinavische lidstaten...). In het Europees Parlement groeit de onrust over de EPA- onderhandelingen en worden platformen en allianties gevormd.

EEN STRIJD VOOR ONAFHANKELIJKHEID

Het derde tactische front wordt gevormd door de ACP-landen zelf. Afrikaanse staatschefs hebben zich altijd kritisch uitgelaten over de EPA's. Toch hebben 36 regeringen in de laatste rechte lijn naar de symbooldatum van 31 december 2007 ingebonden en geparafeerd. Sancties vanwege de EU zouden immers onmiddellijk in voege treden. Omdat een meerderheid nog altijd niet over de brug gekomen is, is er toch belangrijke politieke tijd gewonnen. ACP-landen zouden wel eens kunnen speculeren op een patstelling in de hernomen EPA onderhandelingen in 2008. Ondertussen wordt daarbij uitgekeken naar de Doha Ronde in de Wereldhandelsorganisatie die weer op gang getrokken moet worden¹. Op dit forum heeft het Zuiden getoond dat het met succes weerwerk kan bieden.

Er is ook een strategische les uit het verleden te trekken. De structurele aanpassings-

Afrikaanse landen beseffen veel beter dan de publieke opinie in Europa dat EPA's niet zomaar wat saaie handelsdossiers zijn. In feite hebben we hier te maken met het begin van een tweede Afrikaanse onafhankelijkheidsstrijd. De globale handelsstrategie van de Commissie is een nieuwe vorm van mercantiel kolonialisme waarbij het Mausegeweer en het kaki uniform vervangen zijn door de Cartierpen en het Armanipak, maar het structureel geweld dat EPA's in zich dragen is er niet minder om.

BESLUIT

De komende twee jaar moeten de EPA's geratificeerd worden door de diverse parlementen in de Europese Unie en in de ACP-landen. Daar situeert zich het échte politieke strijdtoneel. Indien de koloniale geschiedenis zich herhaalt, zal dit ook het geval zijn met de antikoloniale strijd. Net als in die vorige periode zal de samenwerking van emancipatiebewegingen in Zuid én Noord van enorm strategisch belang zijn om de huidige kolonisatiegolf in te dammen. In de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw waren het de toenmalige sociaaldemocratische regeringen in Europa die mede de doodsteek toedienden aan het kolonialisme. Vandaag is de tegenmacht van de andersglobalisten veel breder en dieper, zoals het een volgroei globalisatiefenomeen betaamt. Na het gevecht tegen de symbolische afsluitdatum van 31/12/2007 moet de politieke strijd nu pas echt beginnen.

28 januari 2008

Etienne De Belder is onderzoeker bij Oxfam-Solidariteit

¹ De Wereldhandelsorganisatie onderhandelt door middel van Rondes. De Ontwikkelingsronde van Doha startte in 2001 in Doha (Qatar) in november 2001 en loopt nog altijd door. In 2007 vertrapten de besprekingen aanzienlijk door de grote verdeeldheid tussen de 'Westerse' staten onder leiding van de Europese Unie, de Verenigde Staten en Japan enerzijds en de landen in ontwikkeling vooral vertegenwoordigd door India, Brazilië, China en Zuid-Afrika, red.

EPA's zijn één van de logische eindpunten van een verschuiving in de politieke agenda tussen Noord en Zuid van het 'ontwikkelingsparadigma' naar het 'inperkingsimperatief'

voor het maatschappelijke draagvlak dat de Commissie mist in tegenstelling tot de Raad en het Parlement. Deze laatste zijn evenwel de twee zijden van de Europese machtsdriehoek die het meest toegankelijk zijn voor politiek lobbywerk vanuit de civiele samenleving. Het is dus op deze zijden dat de sociale rechtvaardigheidsbeweging haar coalities probeert te enten.

In het EPA-verhaal leidde dit al tot een losweten van een aantal gelijkgestemde staten, die kritisch staan tegenover de harde

programma's van de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw waren even arbitrair opgezet als de EPA's vandaag. Maar deze rabiante programma's werden sterk afgezwakt doordat de Afrikaanse landen wel tekenden maar nadien simpelweg niet uitvoerden. Op het einde van de rit riskeren ook EPA's net zo goed handelsregimes van de 'dode letter' te creëren, als dat de structurele aanpassingsprogramma's halfafgewerkte beleidsproducten zijn gebleven.

KENIAANSE ELITE VECHT OM DE MACHT

I Raf Custers I

Kenia beleeft al anderhalve maand een diepe politieke crisis. De verkiezingen van eind december draaiden uit op zware incidenten. Die hebben aan ongeveer 1000 mensen het leven gekost. Kenia gold als een toonbeeld voor de rest van Afrika en weinig buitenstaanders achtten een explosie van zo een omvang en intensiteit mogelijk. Nochtans kolkte het al jaren onder de oppervlakte.

Op 27 december trokken de Keniaanse kiezers naar de stembus om een president, een parlement en regionale besturen te verkiezen. De oppositiepartij Orange Democratic Movement (ODM), geleid door Raila Odinga, behaalde met 99 zetels (op 170) een meerderheid in het parlement. Maar in de presidentsverkiezingen werd Odinga, met 230.000 stemmen verschil, geklopt door zittend president Mwai Kibaki. Een vervalste uitslag, dat staat nu vast. Zag president Kibaki op voorhand zijn verlies aankomen? Tijdens de aanloop naar de verkiezingen had hij in ieder geval vertrouwensmannen benoemd in de Keniaanse *Electoral Commission*. En na de verkiezingen is er vooral in het nationale hoofdstembureau zodanig met de uitslagen geknoeid dat Kibaki won. De eerste prognoses vlak na de stembusgang hadden Odinga nog een voorsprong van rond één miljoen stemmen gegeven.

In het land waren er tot dan toe geen grote problemen geweest. De opkomst voor de verkiezingen lag hoog. Er waren weinig ernstige incidenten. De overwinning van Odinga in het parlement toonde ook opnieuw een drang naar echte verandering: net zoals tijdens het referendum over de grondwet in 2005 had een deel van Kibaki's etnische aanhang onder de Kikuyu zich tegen hem gekeerd en was naar het kamp van Odinga (een Luo, één van de Nilotische volkeren) overgestapt. Toen de kiescommissie de uitslag van de race voor het presidentschap bekend

maakte, braken er echter bijna ogenblikkelijk heftige incidenten uit. Human Rights Watch is formeel over de toedracht: in tal van gemeenschappen gold het ordewoord dat men een overwinning van Kibaki niet zou accepteren¹. Dat consigne was rondgebazuind door "notabelen,

pleegden. Maar in een algemeen klimaat van straffeloosheid is daar nooit paal en perk aan gesteld. Toen dit keer de gewelddadigheden begonnen, kondigde de regering een, volgens de Keniaanse wet, illegaal verbod op manifestaties af. In die context heeft de politie opnieuw tiental-

len mensen gedood. Het smerigst ging ze tekeer in Kisumu, een bolwerk van de ODM van Odinga, waar agenten de volkswijken introkken en schoten op alles wat bewoog.

Ook door de politici gemobiliseerde bendes en etnische milities speelden een rol. Bijvoorbeeld de Mungiki, die een Kikuyu-chauvinisme aanhangen dat zich deels inspireert op de onafhankelijkheidsstrijders van de Mau Mau of de Taliban en die voor Odinga's kamp opereren. Voorheen vochten de bendes met elkaar om onder andere de illegale alcoholbusiness te controleren.

Zo verzeilde het land in een spiraal van geweld. Anderhalve

maand later staat de balans op circa 1000 doden, minstens 300.000 mensen zijn voor het geweld op de vlucht geslagen.

GEVECHT BINNEN DE ELITE

Waarom een dergelijk polarisering, terwijl Kibaki en Odinga eerder elkaars bondgenoot waren en politiek en ideologisch nauwelijks van elkaar verschillen? Beiden behoren tot de hoge bourgeoisie in Kenia die verknocht is aan de Angelsaksische

ODM-kaders en prominenten", aldus HRW. In West-Kenia uitte de frustratie over Kibaki en zijn kamp zich eerst met spontane aanvallen tegen de Kikuyu. Nadien kwamen er georganiseerde pogroms. Daarna namen gevluchte Kikuyu elders in het land wraak met nieuwe slachtpartijen.

De Keniaanse politie speelde een bijzonder vuile rol in de crisis. Vroeger al waren er speciale eskadrons actief die honderden standrechtelijke executies

zakenwereld en de multinationals. Ze hebben beiden een politieke carrière achter zich van geschipper, opportunisme, wisselende allianties en politiek verraad², met slechts één doel: de politieke macht die de kortste weg is naar een goed gevulde portefeuille. De huidige crisis is in essentie een nieuw gevecht om de macht binnen de Keniaanse elite, waarvan de bevolking het grootste slachtoffer is.

Odinga (*1945) is de zoon van een toonaangevende politicus van vlak na de onafhankelijkheid (1963). Hij studeerde in de jaren 1960 in de toenmalige Duitse Democratische Republiek en heeft dat uitgespeeld om zich een progressief profiel aan te meten. Onder president Moi zat hij jaren in de gevangenis. Nu wordt hij als een populist omschreven. Zijn huidige politieke bondgenootschap met 4 leiders

Energie, aan het einde van Moi's presidentschap; hij sloot toen (voor zichzelf) lucratieve petroleumcontracten en lanceerde zich in de petroleumimport. Zowel Kibaki als Odinga hebben het thema van de corruptie bespeeld. Toen Kibaki eind 2002 president werd beloofde hij de vuile zaakjes van de jaren 1990 te laten uitspitten. Dat bleef een loze belofte. In 2005 moest de topman van het anti-corruptiebureau zelfs ijlings de vlucht nemen naar Groot-Brittannië.

In datzelfde jaar 2005 brak Odinga met Kibaki naar aanleiding van de herziening van de Grondwet. Kibaki had toen met grote corruptieschandalen af te rekenen. Odinga beschuldigde Kibaki ervan betrokken te zijn geweest in de Goldenberg-corruptieaffaire van de jaren 1990. Maar één van de leden van Odinga's

De regering voert een uitgesproken liberaal bewind met aanmoedigingspremies voor de bedrijfswereld, al jaren volgehouden zuinigheid voor de overheidssector en vrijhandel. Terwijl Afrika zich eind 2007 collectief afzette tegen de Economische Partnerschapsakkoorden (EPA's) van de Europese Unie, was Kenia bij die landen die de EPA's bilateraal wél ondertekenden. Samen met vier buurlanden waaronder een andere neoliberale kampioen, Rwanda.

Onder de Kenianen gaat het gezegde dat je aandelen niet kunt eten. Kenia kende hoofdzakelijk een baanloze groei. De bevolking had er niets aan. De ongelijkheid nam toe. De rijkste 10% van de bevolking controleren haast de helft van de rijkdom van het land.

Aan de landkwestie, die al decennia lang aansleept en verrot, heeft Kibaki niets gedaan. De landkwestie dateert van de koloniale tijd toen het Verenigd Koninkrijk blanke kolonisten naar het toenmalige Brits Oost Afrika lokte om er de vruchtbaarste gronden te bewerken, onder andere in de Rift Valley in het Westen van Kenia. In hun strijd tegen de opstand van de Mau Mau, kochten de Britten ook de elite en hogere ambtenaren om. Die zogenaamde "Home Guard" werd na de onafhankelijkheid met land beloond door Jomo Kenyatta, de eerste president van Kenia. Kenyatta, een Kikuyu, verving de kolonisten gaandeweg ook door getrouwen van zijn Kanu-partij. Ze domineerden de lokale bevolking⁴. Deze praktijk, het uitdelen van publiek patrimonium om politieke vazallen te kopen, is later door president Daniel Arap Moi opnieuw voortgezet.

In de Rift-vallei heeft dat 'beleid' evenwel voor een diepgeworteld ongenoegen tegenover de Kikuyu gezorgd, dat in het verleden -en vooral in verkiezingsperiodes- al meermaals gewelddadig is opgeblaaid. Die aangelegenheid heeft nu opnieuw gespeeld. Want hoewel heel Kenia de voorbije weken door het geweld is geteisterd, heeft de Rift er het meest van afgezien. Daar zijn -volgens een voorzichtige raming- ongeveer 228.000 mensen moeten vluchten⁵. Human Rights Watch heeft daar een patroon opgetekend van het welbewust verjagen van de

Onder de Kenianen gaat het gezegde dat je aandelen niet kunt eten. Kenia kende hoofdzakelijk een baanloze groei. De rijkste 10% van de bevolking controleren haast de helft van de rijkdom van het land.

van etnische partijen staat bekend als het Pentagon!

Kibaki (*1931) klom vanaf de jaren 1950 -nog tijdens de Mau Mau opstand tegen het Britse koloniale regime- via Shell East Africa op in de Keniaanse bureaucratie en ging bij de onafhankelijkheid in de actieve politiek voor de Kanu-partij van president Kenyatta. Volgens Kiama Kaara, in 2007 co-organisator van het World Social Forum in Nairobi, gaf Kibaki na de onafhankelijkheid mee vorm aan "ons kapitalistisch model van economische ontwikkeling" en laat hij zich adviseren door een kleine groep "van extreem rijke vrienden", de Muthaiga Group³.

Voor de verkiezingen van 2002 werkten Odinga en Kibaki samen om een einde te maken aan het 24 jaar bewind door president Daniel Arap Moi. Kibaki volgde Moi op. Nochtans hadden zowel Odinga als Kibaki onder Moi topfuncties bekleed. Odinga bijvoorbeeld was minister van

Pentagongroep was zelf betrokken in die affaire die de Keniaanse staat \$600 miljoen aan inkomsten kostte.

GROEI ZONDER BANEN

Onder Mwai Kibaki's bewind begon voor Kenia wel een periode van sterke economische groei, met in 2007 alweer een toename met 6% van het Bruto Binnenlands Product. Kenia is een zakencentrum: grote media, hulporganisaties en multinationals hebben er hun regionale hoofdkwartier van waaruit ze het hinterland bereiken. Het land haalt vooral inkomsten uit de export van snijbloemen en uit de dienstensector (banken, toerisme en de beurs). De index van de aandelenbeurs van Nairobi (NSE) steeg van 2002 tot 2007 met haast 800%, wat de NSE tot één van de best florierende beurzen ter wereld maakte.

Kikuyu wiens huizen systematisch zijn platgebrand. Ook de gewelddadige georganiseerde misdaden van de Mungiki, die vanouds met de Kikuyu worden geassocieerd en nu voor politieke objectieven zijn gemobiliseerd, zou de felle anti-Kikuyugevoelens hebben aangewakkerd.

Gematigde geesten die het geweld probeerden te temperen zijn bedreigd. De kopstukken Kibaki en Odinga hebben hun invloed niet gebruikt om het geweld te doen stoppen. Kibaki klampte zich vast aan de vervalste verkiezingsuitslag.

Onder invloed van de Verenigde Staten wordt nu naar machtsdeling

Amerikaanse adjunct-minister van Buitenlandse Zaken, bevoegd voor Afrikaanse Zaken, voor het Huis van Afgevaardigden⁶. De VS erkende eerst de zogenaamde overwinning van Kibaki maar veranderde dan van optie. "Power sharing [delen van de macht] is een essentieel element voor een leefbare oplossing op korte termijn voor Kenia", aldus Swan. Zo kan "een mate van vrede en stabiliteit terugkeren in Kenia en kan de economische activiteit hernemen".

Al zegt hij het niet met zoveel woorden, Chris Albin-Lackey van HRW gelooft hoe genaamd niet in die aanpak. Volgens hem snakken de Kenianen naar blijvende vrede en willen ze dat de ongebreidelde straffeloosheid kordaat wordt aangepakt. Dat kan enkel met een fundamentele politieke regeling. Maar, vreest Albin-Lackey, het ziet er niet naar uit dat die er aankomt. "Kenia's leiders en de internationale gemeenschap" aldus Albin-Lackey, "voelen de verleiding om een koehandel op te zetten en de oorzaken van de chaos onder de mat te vegen. Dat zou een serieuze vergissing zijn. Het zou de voedingsbodemp klaarmaken voor toekomstige crises."

12 februari 2008

Welkom in Moembasa voor uw veiligheid raden wij u aan dat u op geen enkel moment de stad betreedt.

“DEEL DE MACHT”

Hoe moet het verder met Kenia? Het land heeft geen stevig gestructureerd democratisch kamp. Het progressieve kamp heeft er altijd met harde repressie moeten afrekenen. Toen de schrijver Ngugi Wa Thiongo, lang een uitgesproken criticus van het regime in Nairobi, in 2004 voor het eerst sinds lange jaren weer in Kenia was, werd hij samen met zijn echtgenote het mikpunt van (mogelijk politiek geïnspireerde) georganiseerde misdaden. Kort voor de verkiezingen van december 2007 koos hij in een lang opiniestuk voor het Kibaki-kamp. Maar sinds de politieke crisis begon, zwijgt Ngugi.

Volgens Human Rights Watch heeft de crisis een scherpe polarisering ingeleid.

gestreefd, een beproefd Amerikaans recept. De VS heeft in Kenia een flinke vinger in de pap te brokken en wil dat zo houden. In 2007 gaven de Verenigde Staten het land 500 miljoen dollar aan bilaterale hulp. Het land is ook een militaire springplank voor Washington in dit deel van Afrika. Via Kenia leveren de VS wapens aan de Soedanese oppositie. Begin 2007 voerden VS-gevechtsvliegtuigen vanuit Kenia bombardementen uit op islamitische stellingen in Somalië. Bovendien is Kenia genoemd als potentieel hoofdkwartier voor het Africa Command van het Pentagon dat in oktober 2008 operationeel wordt. "De Verenigde Staten hebben lange tijd een nauwe en productieve relatie gehad met Kenia", aldus James Swan, de

¹ Chris Albin-Lackey, Human Rights Watch, op 7 februari 2008 tijdens een Kenia-hearing van het US Senate Committee of Foreign Relations, Subcommittee on African Affairs.

² Zie: Jean-Christophe SERVANT art. *Affrontements très politiques au Kenia*, in: *Le Monde Diplomatique*, februari 200.

³ art. *Eruption of anger at Kenia's elite*, 25 jan 2008, in: http://www.socialistworker.org/2008-1/659/659_05_Kenia.shtml

⁴ Okello Oculi, art. How colonial-era biases continue to shape African politics, in: *The Nation*, 24 jan 2008. Zie:

⁵ Op een totaal van 258.000 *displaced persons*. Cijfers van het Famine Early Warning System (en USAID). Zie: http://www.fews.net/docs/Publications/Kenia_political_crisis_map2_2_11_08_FINAL.pdf

⁶ James Swan, Deputy Assistant Secretary, *A Call for Justice and Peaceful Resolution*, Statement before the House Committee on Foreign African Affairs, 6 februari 2008.

DE AMERIKAANSE ZEEPBELECONOMIE: FINANCIËLE CRISIS ALS GEVOLG VAN EEN VERREGAANDE DEREGULERING

I Pieter Teirlinck I

Het gaat niet goed met de Amerikaanse economie. Het wereldwijde dollarsysteem lijkt onhoudbaar, de Amerikaanse schuldenlast neemt stilaan gigantische proporties aan. Voeg daarbij de crisis in het Midden-Oosten en de energiecrisis, en de huidige financiële crisis zou wel eens de katalysator kunnen zijn die een economische depressie in gang steekt. Even inzoomen op de financiële crisis.

LAGE RENTES EN DE VASTGOED- ZEEPBEL

De huidige crisis is een gevolg en een combinatie van de lage rentes en de wereldwijde vastgoedzeepbel het laatste decennium.

*Lage rentes*¹ waren mogelijk op het ogenblik dat China de WTO binnentrad (2001) met haar gigantisch arsenaal aan goedkope werkkrachten en dus goedkope producten. De intrede van China in de wereldeconomie zorgde dus voor een neerwaartse druk op de prijzen (deflatie). Dit staat in schril contrast met de huidige inflatie met voortdurende prijsstijgingen, o.a. als gevolg van altijd maar duurder wordende grondstoffen.

Een *vastgoedzeepbel* herkennen we aan sterk stijgende prijzen voor vastgoed (huizen, kantoren, ...) die op een bepaald ogenblik onhoudbaar worden en dan sterk gaan dalen. De huidige huizenmarkt in de VS, Groot-Brittannië, China, India, ... maar ook België vertoont de kenmerken van een zeepbel. Aan de basis van zo'n overdreven groei liggen economische factoren zoals een zeer lage rente, maar ook de mythe dat de prijzen zullen blijven stijgen aan dergelijk tempo waardoor iedereen zo snel mogelijk wil instappen en dus besluit een (altijd maar zwaarder wordende) lening af te sluiten. De gevolgen van het uit elkaar spatten van zo'n zeepbel zijn enorm. Begin de jaren 1990 spatte de Japanse vastgoedzeepbel uit elkaar. Het land heeft er 11 jaar over gedaan om z'n

economie uit de recessie te krijgen. Miljoenen gezinnen bleven over met een afbetaling van een huis die groter was dan de waarde van dat vastgoed op de markt.

de banken een waarborg om dit risico te beperken, vorm gegeven in hypotheekleningen voor de leners: een onderpand (meestal het huis).

De zeer goedkope rentes maken goedkope leningen mogelijk, wat investeringen in de vastgoedsector stimuleerde. De marktwaarde van de huizen -en aandelenmarkten nam gigantisch toe met de totstandkoming van een vastgoedzeepbel als gevolg.

Aangezien de intrede van China in de WTO de vrees wegnam voor inflatie, lieten de centrale banken de rente dalen om zo het aantal investeringen te stimuleren en de economische groei aan te moedigen. Hetzelfde gebeurt wanneer een economische groeivertraging verwacht wordt, zoals na 11 september 2001 bijvoorbeeld.

Aldus liet de Amerikaanse centrale bank (Federal reserve, FED) de rente sterk dalen (tot 1% in de VS tussen juni 2003 en juni 2004, vgl. met sociale lening in België: 1,5%). De zeer goedkope rentes maken *goedkope leningen* mogelijk, wat investeringen in de vastgoedsector stimuleerde. De marktwaarde van de huizen -en aandelenmarkten nam gigantisch toe met de totstandkoming van een vastgoedzeepbel als gevolg. Maar leningen brengen ook risico's met zich mee en dus eisen

FINANCIËLE ALCHEMIE

Gezien de enorme toename aan hypotheekleningen zagen de financiële instellingen de opportuniteit om bepaalde nieuwigheden door te voeren in de hypotheekmarkt waardoor er extra geld vrijkomt om opnieuw te investeren en dus extra winsten te maken. Hoe? De banken verkochten hun hypotheekleningen door aan andere banken. Zo ontstonden er nieuwe financiële producten: investeringspakketten gebaseerd op hypotheekleningen. Aangezien dit systeem goed werkte, begonnen de banken deze hypotheekpakketten verder te versnijden met hogere risico pakketten (kredietkaartschulden, autoleningen...) en verkochten deze ondoorzichtige, *herverpakte woningkredie-*

ten verder door aan investeerders (fondsen) die op zoek waren naar grote winsten. Pensioenfondsen mogen slechts investeren in pakketten die lage risico's inhouden, terwijl andere financiële investeerders op zoek gaan naar hoge winsten en dus ook bereid zijn om hogere risico's aan te gaan ('hedge funds' bijvoorbeeld²). Zo ontstond er een compleet nieuw gamma aan financiële producten die een miljardenmarkt vertegenwoordigt.

De overheid moet natuurlijk toezicht houden op dit proces om het financiële systeem transparant en gezond te houden. De Amerikaanse overheid besteedt dit uit aan zogenaamde *rating-bureaus*. Dit zijn private organisaties die een bepaalde waarde (afhankelijk van het risicogehalte) toekennen aan allerlei financiële producten. Er bestaan drie dergelijke rating-bureau's (S&P, Moody's en Fitch) in de VS, die er dus een *defacto* monopolie op nahouden. Zij domineren tevens de toekenning van ratings in de EU.

OP ZOEK NAAR HOGERE WINSTEN

Het systeem van doorverkopen en herverpakken heeft tot resultaat gehad dat de normale link tussen lener (bank) en ontleners verdwijnt, waardoor ook het risico voor de bank verdwijnt. Banken krijgen dus de neiging om risicovoller gedrag te vertonen om extra winsten te genereren. Financiële pakketten bovenop de gewone interestinkomsten.

Risicovoller gedrag, goedkope rentes, extra winsten. Redenen genoeg dus om altijd maar weer nieuwe leningen af te sluiten, ook aan mensen die zich eigenlijk geen lening kunnen permitteren. De lenerpraktijken werden namelijk zo roekeloos en agressief dat er op een bepaald ogenblik totaal geen rekening meer werd gehouden met het inkomen en de eventuele andere schulden van de leners. Men

liet dus mensen leningen aangaan, die totaal niet kredietwaardig waren, zo ontstonden de zogenaamde '*sub-prime leningen*'. Deze leningen werden zeer aantrekkelijk gemaakt: in de beginperiode bijna zonder interest en met een variërende rente, heel interessant wanneer de rente laag staat (maar wanneer de rente weer verhoogd een ware nachtmerrie voor de ontleners). Deze sub-prime leningen

besloegen in 2006 zowat een kwart van alle hypotheekleningen. Ook de sub-prime leningen werden herverpakt tot ondoorzichtige investeringspakketten en werden onterecht toebedeeld met de hoogste waarde (dit staat gelijk aan weinig risico). Waardoor dus massaal geïnvesteerd werd in deze wel degelijk zeer risicovolle, herverpakte woningkredieten.

VERLIEZEN

Er ontstond dus een abnormaal en zeer ongezond systeem, dat in elkaar klapte op het ogenblik dat de interestvoeten opnieuw begonnen te stijgen en de leningen niet meer terugbetaald geraakten. Hypotheken van wanbetalers werden uitgevoerd: hun huizen werden in beslag genomen en verkocht door de banken. In 2007 werden zo'n 500.000 huizen gedwongen verkocht in de VS. Dit werkte een verzadiging van de huizenmarkt in de hand, waardoor de vastgoedzeepbel in elkaar begint te zakken (-1,8% in 2007).

De banken (en eigenaars) blijven zitten met huizen met sterk verminderde waarde.

Tezelfdertijd kwamen de fondsen tot de constatie dat hun investeringen in de herverpakte woningkredieten wel degelijk een zeer groot risico inhielden: de investeringen waren nu ongeveer waardeloos geworden. De banken vonden dus geen nieuwe afnemers meer voor de zeer risicovolle investeringspakketten, gebaseerd op de sub-prime leningen, en bleven er dus zelf mee zitten.

Hoe groot zijn de verliezen nu voor de fondsen en de banken? Banken hebben reeds 150 miljard VS-dollar aan waardeverminderingen moeten boeken. Verwacht wordt dat dit bedrag nog kan verdubbelen. De grootste Amerikaanse zakenbank Merrill Lynch maakte in 2007 maar liefst 8 miljard dollar verlies. Citigroup, de grootste Amerikaanse bank, boekte de laatste drie maanden van 2007, 10 miljard dollar verlies. En de crisis blijft niet beperkt tot de VS. De Britse bank Northern Rock is bijna bankroet en overleeft dankzij een miljardensteun van de Britse overheid. De grootste herverzekeraar wereldwijd, UBS (Zwitserland) heeft in 2007, 4 miljard dollar verlies gemaakt. Dat het hier om exceptionele situaties gaat bewijst de frequentie van het voorkomen van dergelijke verliezen. Merrill Lynch dook voor het eerst sedert 1989 in de rode cijfers, Citigroup voor het eerst sedert 10 jaar en UBS voor het eerst sedert haar oprichting (10 jaar terug).

Maar de gevolgen blijven niet beperkt tot financiële verliezen. Citigroup zal zo'n 4.200 werknemers ontslaan, wellicht zo'n 20.000 mensen zullen op termijn hun baan verliezen. De financiële crisis straalt ook af op de beurzen, het vertrouwen in de financiële instellingen is volledig zoek.

Maar de gevolgen blijven niet beperkt tot financiële verliezen. Citigroup zal zo'n 4.200 werknemers ontslaan, wellicht zo'n 20.000 mensen zullen op termijn hun baan verliezen. De financiële crisis straalt ook af op de beurzen, het vertrouwen in de financiële instellingen is volledig zoek.

GEEN PROBLEEM: DE CENTRALE BANKEN STAAN BORG

Door de kredietcrisis zijn financiële instel-

lingen op zoek naar nieuwe kredieten om hun financiële balansen in evenwicht te brengen en hun voor het failliet te behouden. Daarbij wordt vooral op de Centrale Banken gerekend. De FED en de ECB (Europese Centrale Bank) verstreken reeds tientallen miljarden korte termijn leningen aan private banken - aan voorkeurstarif - om hen het kopje boven water te helpen houden. De veroorzakers van de crisis worden dus helemaal niet afgestraft voor hun risicovol en onverantwoord gedrag. De grote spelers worden uit de wind gezet terwijl miljoenen gezinnen de waarde van hun huis zien dalen door het ongecontroleerde spelen van de markt.

Dit beschermen van de grote spelers staat in de VS bekend als de 'To Big to Fail' doctrine: 'Te Groot om te Falen'. De impact van de betrokken financiële instellingen is zo groot dat hun failliet een kettingreactie in de economische wereld zou teweeg brengen die gigantisch zou zijn. Dit werkt natuurlijk fusies en overnames in de hand en legt de basis voor een onethisch financieel systeem.

Risicovoller gedrag, goedkope rentes, extra winsten. Redenen genoeg om altijd maar weer nieuwe leningen af te sluiten, ook aan mensen die zich eigenlijk geen lening kunnen permitteren.

SLECHTE MONETAIRE POLITIEK: DE OUDE ZEEPBEL BESTRIJDEN MET EEN NIEUWE

Centrale banken hebben enkele hefbomen ter beschikking om de economie in een bepaalde richting te sturen. De ECB richt

zich vooral op het controleren van de inflatie (onder de 2% houden) terwijl de FED zich richt op een combinatie van stimuleren van economische groei en inflatiebestrijding. De reactie van de Amerikaanse centrale Bank (FED) op de huidige crisis die de Amerikaanse economie in recessie brengt is dus klassiek te noemen. De monetaire hefbomen worden bovengehaald: een serieuze renteverlaging wordt doorgevoerd. De rente werd ondertussen verlaagd tot 3%, een forse

Daar gaat de buurt

daling met 2,25% sedert het begin van de crisis in augustus 2007. Specialisten waarschuwen dat dit kan leiden tot een *nieuw*

we economische zeepbel. Wanneer het zeer goedkoop wordt om geld te ontfemen bij de bank, dan worden er onredelijke investeringen gedaan, zie de vastgoedzeepbel. Geen structurele oplossing dus. "Ben Bernanke (opvolger van Allen Greenspan als voorzitter van de FED) lost eigenlijk de kater van de vorige party op

door ons al meteen een uitnodiging te sturen voor een volgend feestje", aldus de ABN AMRO hoofdeconoom Han De Jong.

FISCALE POLITIEK: BELASTINGEN VERLAGEN

Om de recessie van de Amerikaanse economie in te dijken heeft het Amerikaanse parlement bovendien nog een pakketje fiscale stimuli goedgekeurd (lees belastingverminderingen) ter waarde van 146 miljard dollar, ter vergelijking: dat is ongeveer 1% van het BNP van de VS. In de hoop dat dit de Amerikaanse economie opnieuw zal op gang trekken. Belastingverminderingen betekenen nog minder inkomsten voor de staat: dit zet een verdere rem op (sociale) uitgaven en ver groot verder de Amerikaanse staats-schuld.

De volgende Amerikaanse president krijgt geen prettige erfenis. In een volgend artikel zoemen we verder in op de huidige staat van de Amerikaanse economie, nog altijd de grootste economie van de wereld en van grote invloed op de rest van de wereld-economie. Een gecombineerde schuld (overheid, gezinnen, bedrijfs- en financiële wereld) van drie keer het Amerikaans nationaal product, de teloorgang van de Amerikaanse munt als internationale handels- en reservemunt en de totale deregulatie van het financieel systeem zouden de VS wel eens in een depressie kunnen duwen.

¹ Een rente is een vergoeding die iemand ontvangt voor het uitlenen van zijn of haar geld. Een bekende vorm is de rente die consumenten betalen op een lening bij een bank.

² Een 'hedgefonds' is een soort privaat beleggingsfonds met grotere winst (en verlies)marges. Door beperkte openstelling voor particuliere beleggers hoeven deze hedgefondsen aan veel minder regelgeving te voldoen.

DOSSIER

CHILI

Soetkin Van Muylem, Max Larrain, Manuel Garaté-Chateau en Katty & Firu

- Het Chili van Pinochet
- Heeft de Chileense democratie nood aan een oppoetsbeurt?
- Chili na de dictatuur (1990-2008): een vrije markteconomie zonder oog voor het sociale
- Maatschappelijke tendensen in Chili
- De Mapuchestrijd voor autonomie en de centrale macht

HET CHILI VAN PINOCHET

I Soetkin Van Muylem I

Voor 2001 werd de datum '11 september' steevast geassocieerd met de dag waarop de democratisch verkozen Chileense president Salvador Allende de duimen moest leggen voor toenmalig minister van Defensie Augusto Pinochet.

DICTATUUR

Op 11 september 1973 legden raketten, afgevuurd door het Chileense leger, het presidentieel paleis (la Moneda) in de as. Generaal Augusto Pinochet greep de macht in deze gewelddadige coups en legde onmiddellijk een bureaucratisch-autoritair regime op aan het Latijns-Amerikaanse land dat al een aantal decennia als het meest democratische in de regio beschouwd werd. Het militaire regime vernietigde het volledige Chileense politieke systeem. Het parlement werd ontbonden, de grondwet geschorst en politieke partijen werden tijdelijk op non-actief gesteld of simpelweg verboden. De noodtoestand werd afgekondigd en de pers werd danig aan banden gelegd. In de repressie die onmiddellijk volgde op de staatsgreep werden duizenden dodelijke slachtoffers gemaakt, de meesten onder hen leiders van arbeidersbewegingen, leden van syndicaten, studentenleiders en leden van de socialistische-, de communistische- en andere links radicale partijen zoals bvb. de 'Movimiento de Izquierda Revolucionaria' (MIR). Gedurende het 17-jarige bewind van Pinochet 'verdwenen' er aan de lopende band mensen die verdacht werden van oppositionele activiteiten. Het Nationale Directoraat voor Inlichtingen (DINA) was een speciale politionele eenheid die werd opgericht om de onderdrukking te coördineren en uit voeren. Er werden vele mensen verbannen, maar er werd ook volop gefolterd en vermoord.

CHICAGO BOYS

De intrede van Pinochet stelde een abrupt einde aan de radicale hervormingsprogramma's van de Volksfrontregering¹. Maatregelen zoals de drastische verhoging van de sociale uitgaven, de revolutionaire landhervormingen en de volledige nationalisering van de koperindustrie (zonder compensaties voor de multinationale bedrijven), werden zonder talmen teruggeschoefd. Op economisch vlak werd het Chili van Pinochet de testzone voor de apostelen van de vrije markt-goeroes Friedrich von Hayek en Milton Friedman. De technocraten (bijgenaamd de Chicago boys²) die het economische beleid van Pinochet influisterden, creëerden de blauwdruk voor de extreme neoliberale variant van het kapitalistische vrije marktsysteem, dat pas furore zou maken in het Westen in de periode van Thatcher (GB) en Reagan (Am). Het recept is ondertussen genoegzaam bekend: het volledig terugdringen van de staat uit de nationale economie, deze economie volledig openstellen voor de wereldmarkt terwijl de staatssector en de sociale uitgaven drastisch worden ingekrompen. De publieke uitgaven in 1979 waren nog maar

half zo groot als in 1973. Dit illustreert perfect de bruuske wijze waarop deze nieuwe economische doctrine in de praktijk werd gebracht (zie de shockdoctrine van Naomi Klein). De sociale gevolgen waren nefast voor de meerderheid van de bevolking. Een bloederig repressieapparaat en veel Amerikaanse financiële steun bleken dan ook onontbeerlijk voor de introductie en de instandhouding van dit economische beleid.

POLITIEK

In 1980 wilde Pinochet zijn regime ook een politieke basis geven in de vorm van een nieuwe grondwet. Deze grondwet werd in de vorm van een referendum voorgelegd aan de Chileense bevolking op 11 september 1980 en hoewel men zich nog altijd vragen stelt rond onregelmatigheden bij de organisatie van deze verkiezingen, werd het document met maar liefst 65,71% van de stemmen goedgekeurd (67,4% als de blanco-stemmen bij de ja-stem geteld worden). De eerste achtjarige presidentstermijn (1981-1989) die in deze grondwet voorzien werd zou uiteraard ingevuld worden door Pinochet. Op het einde van die termijn zou er een referendum komen waarin de Chileense bevolking zich ofwel kon scharen achter een nieuwe termijn van acht jaar ofwel achter het uitschrijven van presidentiële en parlementaire verkiezingen.

Gedurende de jaren tachtig van de vorige eeuw groeide het protest bij de bevolking (protestas nacionales). Zo werden er ééndagstakingen georganiseerd of werd er op bepaalde tijdstippen massaal oorverdovend met potten, pannen en deksels tegen elkaar geslagen in de verschillende wijken van Santiago. De nog steeds verboden politieke partijen en vakbonden lieten van zich horen ondanks de repressie. Op het hoogtepunt van de demonstraties werden er op één dag 60 mensen gedood door het leger. In 1986 werd een mislukte en sterk gemediatiseerde aanslag gepleegd op het leven van Pinochet en uiteindelijk kwam het bewind van de dictator ook van buitenaf onder druk te staan. Reagan, die schrik had dat het resultaat van dit alles wel eens de sterke herrijzenis van extreem links zou kunnen zijn, liet Pinochet verstaan dat zijn positie onhoudbaar was geworden. In dit strijdvaardige klimaat werd het referendum gehouden dat Pinochet zelf beloofd had. Hij verloor en zag zich verplicht te onderhandelen met de gematigde democratische krachten. De democratische oppositiepartijen hadden hun krachten gebundeld in een coalitie, de Concertación de Partidos por la Democracia. Deze coalitie werd eigenlijk speciaal opgericht om

Pinochet de doen wankelen, maar evolueerde in een politiek machtsblok dat al even lang in stand wordt gehouden als de dictatuur die het verving. Ze bestaat momenteel uit de Christen-democratische Partij (PDC), de Socialistische Partij (PS), de Partij voor Democratie (PPD) en de Radicaal Sociaal-democratische Partij (PRSD). De Concertation won alle verkiezingen sinds de dictatuur en

leverde dan ook de 4 post-dictatuur presidenten. Van 1990 tot 1994 en van 1994 tot 2000 was het een christen-democraat. Van 2000 tot nu zijn de socialisten aan de beurt, met als laatste vertegenwoordiger Michelle Bachelet, die ingezworen werd op 11 maart 2006. ■

HEEFT DE CHILEENSE DEMOCRATIE NOOD AAN EEN OPPOETSBEURT?

I Max Larraín I

De democratie die Chili vandaag kent is het resultaat van een pact dat werd gesloten in 1989 tussen de gematigde democratische krachten, verenigd in de Concertación en de vertegenwoordigers van het Pinochet-regime. De dictator verloor in oktober 1988 een volksraadpleging die hij zelf had opgezet. Hij was dus wel verplicht om er de uitslag van te aanvaarden. Het resultaat ervan was dat hij een deel van de macht moest afstaan en de weg moest vrijmaken voor vrije verkiezingen in het daaropvolgende jaar. In die tussenperiode onderhandelden het uittredend militair regime en de Concertación het 'Overleg van de Partijen voor de Democratie'. In politiek wetenschappelijke middens spreekt men van een 'pact voor de overgang naar de democratie'.

GRONDWET 1980

Het centrale punt in dit pact betrof de Grondwet die Pinochet opstelde in 1980. Men verklaarde zich akkoord om de grondwet van 1980 als grondvest voor het nieuwe democratische regime te blijven gebruiken. Voor de vakbonden en de sociale bewegingen betekende het pact dat ze zich neerlegden bij de voorrang van de partijen in de politieke actie, maar ook dat ze op economisch vlak het kapitalisme in zijn neoliberale vorm aanvaardden, waardoor afstand werd gedaan van het historisch socialistisch project van verstaatsing met gecentraliseerde planning, alsook van het socialistisch gemeenschapsproject van sociaal-christelijke inspiratie.

Tussen het einde van de dictatuur en de consolidering van de democratie zit een overgangperiode waarvan analisten en historici het maar niet eens geraken over hoe lang ze precies bleef duren. Werd ze beëindigd door de machtsoverdracht van Pinochet aan president Patricio Aylwin in maart 1990? Of duurde het tot zowat half zijn regeerperiode? Of hield de transitie veel langer aan en ligt ze ergens tussen het presidentschap van Aylwin en de laatste grondwetsvormingen van de regering van president Ricardo Lagos? Werd ze wel beëindigd? Uiteindelijk is dergelijke discussie niet echt belangrijk. Wel essentieel, is met name de vaststelling dat het land tot op de dag van vandaag door een grondwet wordt geordend die opgesteld werd door een niet-democratisch regime. Ondanks enkele hervormingen blijft de grondwet doordrongen van de ideeën van Jaime Guzmán (zijn voornaamste ideoloog), van generaal Pinochet en van zijn toenmalige beleidsploeg. Het resultaat is een sterk presidentiële regeringsvorm, eigenlijk op maat gemaakt van de ex-dictator.

De grondwet van 1980 is geïnspireerd op de ideeën van de politieke filosoof van Hayek¹ en legt de basis voor een regime met een conservatieve waardenschaal in combinatie met een maatschappelijk project gebaseerd op de neoliberale markt. Friedrich von Hayek was de mening toegedaan dat democratie geen doel op zich was, maar nauwelijks een zoveelste vorm van politiek regime. Daaruit volgt een wantrouwen tegenover algemene verkiezingen, met veel aandacht voor het uitsluiten van de communistische partij op een moment dat de militairen meenden de nationale veiligheid en de institutionele orde van de republiek te moeten garanderen. Dat was de basis van de oorspronkelijke grondwet.

Het fundamenteel probleem dat de huidige Chileense maatschappij kenmerkt is de (bijna volledige) afwezigheid van burgerparticipatie in het besluitvormingsproces.

De onderhandelingen na de volksraadpleging van 1988 hadden de democratische krachten een beperkt aantal hervormingen opgeleverd, die hen in staat zouden moeten stellen om zonder al te veel problemen vanaf maart 1990 de macht te kunnen overnemen. Dit hervormingspakket werd aan de bevolking voorgelegd in een nieuwe volksraadpleging midden 1989. De essentie van de

grondwet van de dictatuur bleef echter overeind. Daarom spreekt men over de periode waarin de nieuwe democratie werd geïnstalleerd als 'de beschermde democratie'.

De laatste grondwets hervormingen, die in 2005 werden aangenomen, maakten een einde aan de militaire voogdij over de politiek institutionele sfeer en aan het systeem van aangeduide senatoren.

BINOMINAAL KIESSYSTEEM

Er werd echter niets gewijzigd aan het binominaal kiessysteem voor het parlement. Dit systeem (zie kader) werd door het militair regime geïntroduceerd om de voornaamste oppositieminderheid (nl. de rechtse

krachten) te bevoordelen. Men wilde op die manier een tweepartijensysteem creëren. De Chileense politieke cultuur met meerdere partijen bleef echter overeind in de dictatoriale jaren zodat dit alles uitmondde in de vorming van twee politieke blokken in plaats van slechts 2 partijen. Deze blokken staan vandaag

nog steeds tegenover elkaar. Enerzijds is er de rechtste coalitie 'Alianza por Chile' bestaande uit de politieke partij 'Unión Democrática Independiente' (UDI) (deze partij werd op het einde van de dictatuur opgericht door de meest fervente voorstanders van het regime) en de Renovación Nacional (een partij die het resultaat was van verschillende fusies van de liberaal-conservatieven en die ook zeer loyaal was tegenover de militaire regering). Anderzijds is er de coalitie van democratische krachten, de Concertación. De linkerzijde van het politieke spectrum, die er door het binominaal systeem niet in slaagt een parlementaire vertegenwoordiging te verkrijgen, bestaat uit de Communistische Partij, de Humanistische Partij en enkele electoraal kleinere bewegingen die samen goed zijn voor gemiddeld 10% van de nationale stemmen.

Het binominaal kiessysteem heeft er wel voor gezorgd dat Chili de laatste 17 jaar een algemene politieke stabiliteit kende. Maar de prijs ervoor, is dat de keuzewaaijer voor parlementaire vertegenwoordiging zeer klein is. Dit leidt tot verminderde belangstelling bij de burgers voor de parlementaire verkiezingen, zeker bij de jeugd. Het heeft ook z'n gevolgen voor de aanduiding van de kandidaten bij de politieke partijen: steeds dezelfde elites worden naar voor geschoven, wat de vernieuwing van het politiek leiderschap in de weg staat. Politieke partijen en parlementsleden verliezen steeds meer veld in de populariteitspeilingen. Met andere woorden, de politiek wordt steeds meer een zaak van de koepels en minder van

de burgers.

DRUKKINGSGROEPEN

Met de komst van de nieuwe president, de socialiste Michelle Bachelet, leek het er even op, dat de kloof tussen regering en burger zou verkleinen. Die hoop stoelde voornamelijk op het charisma van de president en op het feit dat ze korter bij de mensen stond. Met haar sympathieke glimlach kan Bachelet duidelijk en bondig de ingewikkeldste staatszaken uitleggen. Dit is echter onvoldoende gebleken.

President Bachelet heeft bepaalde sociale beleidsmaatregelen

doorgevoerd die de enorme kloof tussen de rijksten en de armsten wat heeft gedicht en ze vervulde ook haar verkiezingsbeloften door de scherpste problemen aan te pakken op het vlak van onderwijs en transport, via technische commissies die werden samengesteld uit een breed spectrum van de bevolking. Maar de regering

BINOMINAAL KIESSYSTEEM:

Werd uitgedokterd door Pinochet in 1980. Per kiesdistrict worden er twee kandidaten verkozen voor de Kamer van afgevaardigden. Elke lijst presenteert twee kandidaten per district, maar om die allebei effectief verkozen te krijgen als afgevaardigde voor het desbetreffende district moet de lijst meer dan tweederde van de stemmen behalen. Indien dit niet het geval is gaat de eerste zetel naar de winnende lijst en de tweede zetel naar de tweede grootste lijst. De gematigde Concertation-coalitie wint traditioneel zo'n 50% van de nationale stemmen. Dit is geen tweederde meerderheid dus de Concertation wint doorgaans enkel de eerste zetel per kiesdistrict. De tweede zetel gaat traditioneel naar de Alianza por Chile want deze rechtse coalitie haalt ongeveer 30% van de nationale stemmen en is daarmee de tweede grootste lijst. Hoewel de Alianza gemiddeld 20% minder stemmen haalt dan de Concertation krijgt ze dus toch ongeveer de helft van de zetels in de Kamer toegewezen (de zetelverdeling in de Senaat gebeurt volgens een gelijkaardig systeem). Bovendien worden alle andere partijen (in de praktijk zijn dit alle partijen links van de Concertation) volledig van het politieke besluitvormingsproces uitgesloten. De twee districtzetels worden immers altijd onder dezelfde twee coalities verdeeld. Nochtans halen de Partido Comunista (de communistische partij) en de Partido Humanista (humanistische partij) samen met een aantal kleinere groepjes in sommige districten bijna 20% van de nationale stemmen.

kon niet op tegen de druk van de politieke praktijk van de voorbije 18 jaar. Die politieke praktijk uit zich bijvoorbeeld in de enorme invloed van bepaalde 'drukkingsgroepen' zoals het leger, de kerk, ondernemersorganisaties, lokale vertegenwoordigers van multinationale bedrijven en mediagroepen. Via lobbywerk of simpelweg via de macht van het geld slagen deze groepen erin het beleid op die manier te beïnvloeden dat het rechtstreeks hun belangen dient of ze tenminste niet schaadt.

Zo was er al van vlak na de dictatuur een concrete toenadering tussen de Concertación en de ondernemerswereld. Een toenadering die er zeker mee verantwoordelijk voor is dat Chili een economie kent met een constante groei. Daar staat echter een diepe breuk tegenover met de arbeidersorganisaties, die door de grote economische spelers worden verpletterd. Regering, ondernemingen en werknemers vormen geen evenwichtige triologie. De flexibele arbeidsmarkt wordt alleen vanuit ondernemersstandpunt bekeken. Er is dus geen plaats voor volle syndicale vrijheid en collectieve onderhandelingen.

UITDAGINGEN

Op het vlak van onderwijs moest de huidige regering eveneens met de hoger vermelde drukkingsgroepen rekening houden, ondanks de eisen van de studenten (massaal gesteund door de bevolking) voor een betere kwaliteit van het onderricht en voor het

stoppen van de winsten in de gesubsidieerde privé-sector. De inzet was het vrijwaren van de staatsubsidies die het gemeentelijk onderwijs krijgt en waar het grootste deel van de jongeren uit gezinnen met midden- en lagere inkomens onderwijs volgt. Deze gezinnen vormen trouwens de grote meerderheid in het land.

Een van de grote uitdagingen voor de huidige Chileense democratie is de houding van de overheid tegenover de etnische minderheid. In het geval van de Mapuches (autochtone Indianen) gaat het toch over een miljoen mensen. Zij zijn al jaren in een conflict gewikkeld met de staat over landrechten. Het probleem wordt complexer door het feit dat de territoriale eisen gaan over grote eigendommen van invloedrijke economische groepen die aan houtontginning doen in een zone die door zowat 3000 inheemse gemeenschappen wordt bevolkt. Brengen we toch even in herinnering dat de huidige juridische regels in Chili het privé-bezit boven alles stellen. De overheid past op de gewelddadige betogingen van de inheemse groepen (waarin wegen geblokkeerd worden, eigendommen vernield worden en brand wordt gesticht) de anti-terrorisemwet toe. Een ander probleem waar de regering mee geconfronteerd wordt heeft te maken met de energievoorziening.

Als gevolg van de aangehouden economische groei, als gevolg van de mislukte aankoopovereenkomsten van aardgas met Argentinië, als gevolg van de klimaatvariaties die de hydro-elektrische energieopwekking bemoeilijken en als gevolg van de hoge internationale prijzen van petroleum, moet het land door een flessenhals wat de energiebevoorrading betreft. De problemen zullen

Alles wijst erop dat de regering Bachelet geen intenties heeft om projecten te lanceren die in het parlement zouden worden afgeschoten.

de volgende twee jaar op dit vlak nog scherper zijn. Tot het project voor vloeibaar aardgas in de haven van Quintero in werking zal kunnen treden, wat voorzien is tegen eind 2009, blijft het energieprobleem bijzonder dringend. Er is een project in een ver gevorderd stadium dat vijf hydro-elektrische centrales wil installeren op de Baker-rivier en de Pascua-rivier in de regio Aysén in Chileens Patagonië (zuiden van Chili). Hoewel het milieueffectenrapport nog niet officieel is vrijgegeven, heeft de regering bij monde van de minister van Binnenlandse Zaken, reeds haar steun aan dit project toegezegd. Dit initiatief van twee van de meest invloedrijke economische groepen van het land wordt door de ecologen en organisaties die de integriteit van Patagonië verdedigen met de grootste argwaan gevolgd. Er is geen informatie beschikbaar is, noch werd er een debat onder de bevolking georganiseerd over de bereidheid van de burgers om dergelijke interventie te accepteren in één van de minst vervuilde gebieden die de planeet nog rest. Een gebied met een groot toeristisch potentieel, wiens paradijselijk landschap onomkeerbaar beschadigd zal worden door hoogspanningstorens die het van zuid naar noord zullen doorkruisen.

Er is ook geen informatie aan de bevolking gegeven over

mogelijke alternatieven, zoals bijvoorbeeld thermische centrales op kolen, die (duizenden jobs zouden kunnen creëren mochten de koolmijnen van de regio Bio-Bio opnieuw worden geopend); een ander alternatief is aardgas betrekken uit Bolivia dat immense voorraden heeft (dit is een alternatief dat trouwens een sterke verbetering van de relaties tussen Chili en Bolivia zou kunnen inhouden); of alternatieve generatoren zoals mega-zonnepanelen in de Atacama-woestijn,...

GEEN PARTICIPATIE

Het voorgaande brengt ons bij het fundamenteel probleem dat de huidige Chileense maatschappij kenmerkt: de (bijna volledige) afwezigheid van burgerparticipatie in het besluitvormingsproces. Tevens is er veel te weinig sprake van een publiek debat. Het merendeel van de belangrijke beslissingen wordt bedisseld onder de politieke en economische elites die het land controleren. Met andere woorden, de Chileense democratie heeft nood aan een democratisering. Sommigen hopen dat president Bachelet de tweede helft van haar bewind zal wijden aan initiatieven die een verbetering beogen van de kwaliteit van de democratie, met volksraadplegingen of referenda over nationale, regionale of lokale thema's. Daarvoor is er een grondwetshervorming nodig die van groot belang is voor de democratie in het land, en die de burger zou kunnen bevrijden uit de greep van de drukingsgroepen over de staat, maar ook van de politieke partijen die zich omgevormd hebben tot ruimtes voor carrière-zoekers en voor cliëntelisme.

De huidige grondwet voorziet niet de mogelijkheid voor een referendum, tenzij in het specifieke geval van een controverse tussen senaat en regering, iets wat zich in de praktijk maar moeilijk zal voordoen. Anderzijds is een wijziging van de grondwet alleen mogelijk via een drievijfde-meerderheid in beide kamers van het parlement. Dit is zeer moeilijk haalbaar via een initiatief van de regering aangezien ze haar meerderheid in de Senaat al verloren heeft, en slechts een kleine marge over heeft in de Kamer

van Volksvertegenwoordigers. Enkel door de oppositie voor de keuze te stellen mee te werken om de democratie te verbeteren ofwel door de regering genegeerd te worden, zou er een kansje bestaan om de rechtse partijen een dergelijk initiatief te doen steunen, zeker in het vooruitzicht van de belangrijke gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2008. Alles wijst er echter op dat deze regering geen intentie heeft om projecten te lanceren die in het parlement zouden worden afgeschoten. Het ziet ernaar uit dat in deze tweede helft (om een metafoer te gebruiken uit het voetbal, dat de Chileense politici toch zo nauw aan het hart ligt) de regering zoveel mogelijk onvoorzien omstandigheden wil vermijden.

Februari 2008

Max Larrain is ingenieur APN, Master in de politieke wetenschappen aan de 'Universidad de Chile', Master in 'European Political Studies' aan de Universiteit van Heidelberg, Master in Veiligheid en Defensie aan de Academie voor Politieke en Strategische Studies van het Ministerie van Nationale Defensie (Chili).

¹ Oostenrijks politiek filosoof en econoom. Fervent voorvechter van het vrije-marktkapitalisme en mentor van Milton Friedman. Won een Nobelprijs in 1974.

CHILI NA DE DICTATUUR (1990-2008): EEN VRIJE MARKTECONOMIE ZONDER OOG VOOR HET SOCIALE

I Manuel Gárate-Chateau I

Ondanks de hoogdravende beloftes tijdens de eerste presidentsverkiezingscampagne na de dictatuur in 1989, heeft het economische beleid de volgende 18 jaar niet radicaal gebroken met dat van 17 jaar Pinochet. Sinds begin jaren 1990 tot op de dag van vandaag gaven economen en politici hier telkens verschillende verklaringen voor.

DE CONSENSUSJAREN

Het enige doel van de coalitie van democratische partijen, de Concertación, in 1988 was het verslaan van Pinochet en zijn medestanders in het referendum. In die tijd was het meer dan duidelijk dat de conservatieve revolutie die de Chileense samenleving met geweld was opgelegd, niet enkel ingrijpende politieke en institutionele veranderingen met zich mee had gebracht, maar vooral had gezorgd voor revolutionaire hervormingen in het hart van de nationale economische structuur. In dit kader hadden professionals en technocraten binnen de Concertación gewerkt aan een gedetailleerde diagnose van de economische situatie sinds begin jaren 1980. Zij concludeerden dat het nodig was om af te stappen van het “autoritaire neoliberalisme”. Ze verkozen een economisch beleid dat paste binnen het “sociale marktmodel”, een creatie van de Duitse christendemocratie. Het kapitalistische systeem aan sich werd nooit in vraag gesteld.

Ze wilden de verworvenheden van de dictatoriale economische modernisering behouden, zoals de toegang tot de internationale handel. Punten van kritiek waren de privatiseringsprocessen, de onderdrukking van de vakbonden en de kapitalistische hervormingen op vlak van pensioenen en gezondheidszorg.

In het regeringsprogramma van 1989 werden belangrijke hervormingen van het neoliberale model van het militaire regime opgenomen. In de eerste plaats stelde de nieuwe regering de privatiseringen in vraag. De technocraten stelden voor om elke verkoop van publieke instellingen die gedaan werd in de tweede helft van de jaren 1980 opnieuw te bekijken.

Nadat ze de verkiezingen van 1989 gewonnen had, moest de democratische coalitie de onmiddellijke planning van nieuwe overheidstaken invoeren in een klimaat van enorme budgettaire beperkingen en rekening houdend met wetten die nog snel door het uittredend regime ingevoerd waren. Op 11

maart 1990, na 17 jaar dictatuur, betraden de eerste legitieme verkozenen met een democratisch mandaat het presidentiële paleis.

In de periode tussen het referendum van 1988 en de verkiezingen van 1989 had het militaire regime het budget er als een gek doorgejaagd. Nooit tevoren hadden de machthebbers zoveel geld besteed aan sociale maatregelen die de armste bevolkingsgroepen moesten helpen. Het regime wilde met dit charmeoffensief niet alleen het referendum winnen maar vooral de staatskas leeg achterlaten voor de volgende administratie. Missie volbracht.

Begin maart 1990 moest de nieuwe minister van Financiën, de christendemocrate Alejandro Foxley, een aanzienlijk begrotingstekort aanpakken, waardoor de schatkist onvoldoende middelen had om de kosten van de Staat te dekken gedurende het eerste semester van dat jaar. Een fiscale hervorming om de openbare schuld te betalen drong

zich op. Daarvoor had de regering de stemmen nodig van de rechtse oppositie waartegen de coalitie twee keer gestreden had (in de nationale referenda) op minder dan twee jaar tijd. Tegelijkertijd konden de nieuwe bewindslui geen werk maken van de ingrijpende sociale hervormingen die ze nochtans beloofd hadden tijdens de verkiezingscampagne. Hun bewegingsvrijheid werd enerzijds ingeperkt door de grote politieke impact van het leger, nog steeds onder leiding van Augusto Pinochet, en anderzijds door de grondwet van 1980. Deze maakte mogelijk dat de tweede grootste electorale meerderheid quasi even sterk vertegenwoordigd was op wetgevend vlak als de winnende meerderheid (binominaal kiessysteem). Daarnaast had men ook een groep “institutionele” senatoren en senatoren “voor het leven”, die ervoor zorgden dat elk wetsvoorstel vanuit de Concertación-regering onderhandeld moest worden om parlementaire goedkeuring te kunnen verwerven.

Deze vergrendelende rechtse stemmen in het parlement maakten elke herziening van de privatiseringen onmogelijk en

la Moneda

leidde tot een hervorming van de arbeid, die veel meer in de kaart speelde van het patronaat dan van de werknemers. In de eerste zes maanden van 1990 had men al twee belangrijke thema's van de verkiezingscampagne behandeld. Maar het resultaat begunstigde niet de sociale groepen die oorspronkelijk de doelgroep vormden. Toch afficheerde de regering zijn –verplichte– samenwerking met de oppositie als een groot democratisch succes van de zogenaamde “compromispolitiek”.

De toenmalige president Patricio Aylwin doopte deze strategie om tot een beleid “in de mate van het mogelijke”. Uiteindelijk bleek deze metafoor een synoniem voor het beleid van de coalitie gedurende het eerste decennium van de democratische transitie. Elk dossier werd onderhandeld op het niveau van beide coalities, zelfs als dat niet echt nodig was.

Het eerste jaar van de Concertacion-administratie toonde de te volgen weg voor de toekomstige regeringen.

Sindsdien bekommerde men zich op economisch vlak vooral om de handelsakkoorden, de groei en de inflatie. Hervreiding van de rijkdom of rechten voor de werknemers kwamen niet meer ter sprake. Er was een grote politieke inspanning nodig om de vakbonden en andere sociale organisaties uit te schakelen, maar deze taak werd aanzienlijk vergemakkelijkt dankzij de dreigende aanwezigheid van de vroegere dictator als hoofd van het leger. Men kon geen werk maken van sociale hervormingen omdat “de stemmen van de rechtse oppositie ontbraken of omwille van de hete adem van de militaire aanwezigheid in de nek van de fragiele democratie”. Het verwijzen naar “het mogelijke” werd het standaardantwoord van de centrum-linkse politieke elite. De sociale mobilisatie was een taboe geworden. Men wilde de sociale vrede of de rust bij het patronaat niet verstoren nu de macro-economische cijfers een spectaculaire groei kenden. Het vroegere begrip “sociale rechtvaardigheid” uit de democratische strijd tijdens de jaren 1980 zou vanaf nu het resultaat zijn van de verspreiding van de toekomstige groei. In deze economische logica van de Concertación werden sociale eisen nutteloos.

DE KLAREN VAN DE KEIZER

De economie nam spectaculair toe tijdens de eerste 8 jaar van de “concertacionista” coalitie (1990-1997). De gemiddelde groei bedroeg 7% van het jaarlijkse BBP en de inflatie 3,6%. De twee opeenvolgende Concertación regeringen, onder president Aylwin (1990-1993) en onder president Eduardo Frei Ruiz Tagle (1994-1999), konden de beste economische cijfers voorleggen uit de geschiedenis van de Chileense republiek. Enkel de zogenaamde Aziatische Tijgers kenden een gelijkaardige groei in dezelfde periode.

Chili was de beste leerling van de “Washington Consensus” en van de internationale ontwikkelingsagentschappen. In slechts enkele jaren tijd had men de extreme armoede teruggebracht van 50% van de bevolking tot minder dan 25%. In

deze periode baseerde de consensus van zowel de centrum-linkse als de rechtse elite zich op de uitsluiting van andere politieke bewegingen. Deze blokkeringspolitiek leidde tot een gebrek aan initiatief en toenemend conformisme bij de regeringscoalitie.

De democratische partijen hielden zich ver van het aanpakken van de mensenrechtenproblemen of de sociale vraagstukken, behalve tijdens verkiezingscampagnes. Deze consensuspolitiek lijkt ons het enige politieke en economische paradigma van deze eerste periode. Maar hier kwam een eind aan in het sleuteljaar 1998: het jaar van de economische crisis in Azië en de arrestatie van generaal Augusto Pinochet in Londen. Deze gebeurtenissen zetten het politieke en economische landschap volledig overhoop en maakten een einde aan het sprookje van een voorbeeldige democratische overgang.

Sinds begin 1998 waren er aanwijzingen voor een kente-

Er was een grote politieke inspanning nodig om de vakbonden en andere sociale organisaties uit te schakelen, maar deze taak werd aanzienlijk vergemakkelijkt dankzij de dreigende aanwezigheid van de vroegere dictator als hoofd van het leger

ring van de nationale economische groei. Cijfers uit Azië toonden een belangrijke daling in de vraag naar grondstoffen afkomstig uit landen als Chili. In een eerste reactie weigerden de economische autoriteiten de crisis onder ogen te zien en riepen ze op tot kalmte. Volgens hen was dit een probleem van voorbijgaande aard en waren de macro-economische grondvesten van het land stevig genoeg om een dergelijke conjunctuurval op te vangen. De bevolking zelf was gedurende die maanden in de ban van hét sportief evenement van het decennium: de nationale voetbalploeg had zich gekwalificeerd voor het WK in Frankrijk. Dit op zich banale feit trok alle aandacht van de media en de bevolking naar zich toe. Niet abnormaal in een voetbalgek land als Chili.

Begin januari 1998 deed generaal Pinochet afstand van zijn functie als stafchef van het leger en nam zijn functie op als senator “voor het leven”, zo de grondwettelijke richtlijnen van 1980 volgend. Op deze manier werd de vroegere dictator een “legitiem” element binnen de nieuwe democratie. De toenmalige senaatsvoorzitter Andrés Zaldívar omschreef hem als een “factor van evenwicht” in het Chileense overgangsproces. Los van enkele symbolische protesten tijdens zijn eedaflegging als senator, aanvaardde de politieke elite zonder morren deze benoeming. De militaire “waakhond” van het economische model bleef de beste rechtvaardiging voor het politieke immobilisme.

De eerste barsten in de coalitie toonden zich toen de crisis verergerde. De verdeeldheid tussen de “autoflagelantes” (degenen die zich eerder kritisch uitlieten over de overgang) en de “auto-complacientes” (degenen die het Chileense model als een voorbeeld zagen van politieke stabiliteit en economische ontwikkeling) zou één van de meest interessante debatten van de jaren 1990 opleveren. Voor de eerste keer vormden de voorstanders van de consensuspolitiek één front tegen de politici die veel meer sociale elementen wilden toevoegen aan het beleid. Het vroegere hechte blok van christen-democraten, socialisten, radicalen en de sociaal-democraten, raakte het voor het eerst sinds de herinvoering van de democratie niet langer eens over hun conservatieve discours van “goed bestuur”.

De arrestatie van Pinochet in Londen op 16 oktober 1998 vormde het echte breekpunt in het publieke debat. Het initiatief van het Spaanse, Franse en Engelse gerecht bracht de breuklijnen binnen de coalitie brutaal aan de oppervlakte. De akkoorden en elitaire consensuspolitiek van de overgangperiode bleken nu niet veel meer om het lijf te hebben.

De beloftes over een terugkeer naar de democratie, die in 1989 de verkiezingen hadden beheerst, verdwenen volledig uit het discours van de Concertación-elite. De schijn moest niet langer opgehouden worden.

EEN NIEUWE DOCTRINE

De crisis van 1998 toonde het ware gelaat van het overgangsbeleid en de fricties binnen de Concertación-coalitie. De verdedigers van het liberale economische model weigerden veranderingen aan dit beleid te accepteren, ook al leden vooral de arbeiders en de KMO's onder de crisis. Ook de Chileense Centrale Bank koos voor orthodoxe oplossingen om de crisis te bezweren: de intrestvoet werd verhoogd tot 14% om het spook van de inflatie weg te houden en om de wisselkoers te beschermen. Deze maatregel veroorzaakte wel het failliet van honderden ondernemingen en het verlies van duizenden jobs.

Op deze manier trachtte men de crisis “eerlijk” te houden en een “oververhitting” van de nationale economie te vermijden. De onmiddellijke gevolgen van deze maatregelen waren een drastische daling van de groei en een stijging van de werkloosheid tot boven de 10%, maar de predikers van de vrije markteconomie verklaarden dat deze problemen van voorbijgaande aard waren en het gevolg van de voorgaande jaren van groei. Ondanks het onafhankelijke statuut van de Chileense Centrale Bank paste deze toch maatregelen toe die werden

ingefluisterd door de coalitieregering. Er kwam een breuk tussen een deel van de coalitie en de meerderheid van de bevolking. Ook al wilde de bevolking de rechtse oppositie niet in de regering, toch scheelde het niet veel bij de verkiezingen in 1999. In december van dat jaar werd de Concertación dan toch herkozen. De prioriteiten van de regering lagen bij het ondertekenen van handelsakkoorden met de Verenigde Staten, de Europese Unie, Zuid-Korea, China en Japan. Men was er immers van overtuigd dat enkel de export naar buitenlandse markten de ontwikkeling van de Chileense maatschappij kon verzekeren.

Het nieuwe geloof in een multidisciplinaire stroom (dat vooral aanvaard werd door de aanhangers van een orthodoxe politiek) stelde dat groei de enige mogelijke sociale politiek was. De tussenkomst van de staat was enkel te rechtvaardigen als zou blijken dat de werking van de markt geen voldoende garanties bood op een minimale sociale rechtvaardigheid. Politici die niet akkoord gingen met deze ideologische doctrine werden aan de kant geschoven en beschouwd als populisten of onverbetelbare utopisten. De beloftes over een terugkeer naar de democratie die in 1989 de verkiezingen hadden beheerst, verdwenen volledig uit het discours van de Concertación-elite. De schijn moest niet langer opgehouden worden.

Dankzij de toenemende vraag naar grondstoffen vanuit China en de Verenigde Staten begon de economie vanaf het tweede semester van 2004 opnieuw te groeien. De handelsakkoorden die waren ondertekend met de verschillende wereldmogendheden vulden de zakken van de 20% rijksten van het land. Maar echte sociale hervormingen op vlak van gezondheidszorg, het onderwijs, de pensioenen en huisvesting lieten op zich wachten, los van op handen zijnde kleine verbeteringen tegen het einde van het mandaat van president Bachelet. Rond de kwestie van de privatiseringen is het oordverdovend stil geworden en het ziet er niet naar uit dat dit over afzienbare tijd gaat veranderen.

Het macro-economische succes van het Chileense model is het resultaat van verschillende factoren. Een sleutelfactor vormde het opofferen van sociale hervormingen. Tegenwoordig regeert het dogma dat enkel economische groei in staat is om de levensomstandigheden van de meerderheid van de bevolking te verbeteren. Het politieke en economische discours heeft geen oog voor concepten als herverdeling en solidariteit. Wat ons brengt tot de grootste paradox: hoe kon het zover komen met een centrum-linkse coalitie die zich verzet heeft tegen de dictatuur door te beloven een einde te maken aan het onbestaande sociale beleid van het militaire regime?

Manuel Gárate-Chateau is een Chileense historicus en Master in de Politieke Wetenschappen, Doctorandus EHESS, Parijs.

MAATSCHAPPELIJKE TENDENSEN IN CHILI

I Soetkin Van Muylem I

Pinochet is weldigelijk dood en begraven maar zijn politieke en economische erfenis waart, zoals blijkt uit de vorige artikels, nog over de hedendaagse Chileense maatschappij. Zijn er elementen die erop wijzen dat hier verandering in zal komen?

Politiek gezien lijkt er in het moderne Chili niet veel ruimte te zijn voor echte oppositie en economische groei heeft zeker zijn rol gespeeld in het uitblijven van een echte contestatiebeweging. Specifiek de groeiende middenklasse van betaalde werknemers stelde zich qua politieke eisen zeer voorzichtig op na decennia van economische uitputting en uitsluiting van democratische participatie. Onder de eerste drie regeringen na 1989 groeide de economie immers aan een razendsnel tempo. Het totale staatsbudget verdubbelde bijna in deze periode. In 2003 leefde een vijfde van de bevolking in armoede terwijl eind de jaren 1980 maar liefst de helft van de bevolking als arm bestempeld kon worden. Aan gezondheidszorg werd drie maal meer gependend en aan onderwijs zelfs vier maal meer. Ondanks deze stijging komt het huidige totale staatsbudget nog altijd maar overeen met slechts een vijfde van het Chileense Bruto Nationaal Product en de inkomenshervdeling ging er in deze periode van rijzende bedrijfswinsten op achteruit. Onder Bachelet zijn de publieke uitgaven, specifiek de sociale uitgaven met 10% per jaar gestegen. Er wordt effectief gewerkt aan een aantal veranderingen, zoals in het onderwijs en in het pensioenensysteem, maar de voorstellen die besproken worden in het parlement raken zeker niet aan de hegemonie en de basis van het Chileense neoliberale economische model (in Chili familiair 'el modelo' gedoopt). De regering van Bachelet -en specifiek de presidente zelf- wordt nochtans niet onmiddellijk geassocieerd met el modelo. Maar zoals beschreven in het artikel van Manuel Garaté gelooft ook de centrum coalitie in het dogma dat enkel economische groei in staat is de levensomstandigheden van de meerderheid van de bevolking te verbeteren.

SOCIALE ONRUST

Sinds het aantreden van Bachelet kende het langgerekte Latijns-Amerikaanse land een opvallende opstoot van massaprotest en arbeidersstrijd. Een symptoom van een op til zijnde verandering?

Doorgaans is er in het post-Pinochet-tijdperk maar weinig aandacht voor het Chileense reilen en zeilen in de internationale pers, maar de succesvolle stakingen van augustus en september 2006 in de kopersector, haalden het internationale nieuws. De stakende mijnwerkers van 's werelds grootste kopermijn, Escondida, konden zelfs rekenen op meer dan uitzonderlijke aandacht van de Financial Times. Dit heeft natuurlijk alles te maken met het feit dat de kopermijn in handen is van het Britse BHP Biliton en dat 70% van de Chileense koperexport gecontroleerd wordt door een aantal multinationals die genoteerd staan op de Londense beurs. De rest van de koperproductie is in handen van het Chileense staatsbedrijf CODELCO. Ten tijde van Allende werden alle minerale rijkdommen genationaliseerd. Ook de grondwet van 1980 stelt dat ze 'onvervreemdbaar' zijn, maar Pinochet zorgde er via een wettelijke spitsvondigheid voor,

dat privébedrijven toch beslag konden leggen op deze 'rijksdommen' en ze exploiteren via langdurige 'leases'. Dit systeem werd door de opeenvolgende democratische regeringen in stand gehouden. Bedrijven moeten dankzij het neoliberale economische beleid geen royalties betalen en velen sjoemelen enorm met de verplichte belastingen. Sinds 2004 geldt dat koperbedrijven 40% belastingen moeten betalen op hun winsten. In 2006 waren deze belastingen het equivalent van 75% van het totale Chileense staatsbudget.

Na de stakende mijnwerkers legden in mei 2007 de arbeiders in de houtindustrie het werk neer en in juni vertikten de vuilnismanen in de hoofdstad Santiago de Chile het aan de slag te gaan. Al deze stakersbewegingen zijn onder de zeer restrictieve Chileense arbeiderswet (niet echt verrassend eveneens vastgelegd in de grondwet van 1980) eigenlijk illegaal want het onderhandelen en afdwingen van bepaalde eisen binnen één sector is verboden. Collectieve overeenkomsten kunnen alleen onderhandeld worden op het niveau van het bedrijf zelf.

De stakingen van de laatste twee jaren, waren de eerste grootschalige acties in industrieën en sectoren waarbinnen de arbeiders verdeeld zijn onder honderden onderaannemers. Dit systeem zorgt er op zich voor dat de werkkrachten sterk verdeeld zijn, onderbetaald worden, weinig rechten hebben en in het bezit zijn van zeer onzekere korte termijn-contracten.

Ook het slecht functionerende nieuwe openbare transportsysteem in Santiago (Transantiago) zorgde het afgelopen jaar voor onrust. Het meest opvallende aspect aan deze laatstgenoemde sociale protesten, was dat de onruststokers geen werklozen of onderbetaalde arbeiders waren die in opstand kwamen in hun volkswijken, maar bedienden en andere betaalde werknemers die op weg waren naar hun werk. In maart 2006¹ bevolkten bovendien een miljoen middelbare schoolleerlingen de straten en bezetten hun scholen met de goedkeuring van vele leerkrachten en ouders. Ze eisten de afschaffing van de Nationale Onderwijswet (LOCE), nog afgekondigd door Pinochet en verantwoordelijk voor de wettelijke omkering van de doorgedreven privatiseringen in het onderwijssysteem die de dictator bruusk oplegde toen hij op het politieke toneel verscheen. Opnieuw kan vastgesteld worden dat de opeenvolgende post-Pinochetregeringen deze neoliberale wet nooit echt in vraag hebben gesteld. Bachelet heeft LOCE uiteindelijk afgeschaft en vervangen met een kaderwet die een gedeeltelijke reconstructie van het publieke onderwijssysteem voor ogen heeft. Ook het geprivatiseerde pensioenensysteem werd door de regering Bachelet gereviseerd. De hervormingen die zullen worden ingevoerd gaan uit van de idee dat de staat een verantwoordelijkheid draagt ten opzichte van de meerderheid van de toekomstige gepensioneerden. Toch zijn de voorgestelde maatregelen verre van fundamenteel te noemen.

SOCIAAL PARLEMENT

De Partido Comunista en de Partido Humanista leveren al jarenlang kritiek op het Chileense modelo maar komen niet aan het politieke besluitvormingsproces te pas. Het vastgeroeste politieke systeem noopte de linkse partijen een sociale beweging van onderuit op gang te brengen. Alle belangrijkste sociale organisaties, de vakbond en de nationale studentenfederatie komen samen in een zelf opgericht Sociaal Parlement (el Parlamento Social) voor 'het veranderen van het huidige model'. Merkwaardig is dat alle politieke partijen, behalve de rechtse uiteraard, er een vertegenwoordiging in hebben. Het is de eerste keer sinds de 'overgangsdemocratie' dat elementen uit de regerende partijen samenwerken met de communisten. Het Sociaal Parlement eist grondige hervormingen in het electoraal systeem, het onderwijs, het pensioenstelsel, de arbeidswetgeving en wil het heffen van royalties invoeren voor koper en andere natuurlijke rijkdommen. Dit experiment is uiterst interessant maar kan voorlopig nog niet op tegen de kleine maar machtige (oude en nieuwe) economische belangengroepen en de vastgeroeste politieke elite.

Volgens Manuel Riesco van het Chileens Nationaal Instituut voor Alternatieve Ontwikkeling zijn er vandaag toch twee klassieke voorwaarden voor een diepgaande politieke verandering aanwezig in de Chileense maatschappij. Langs de ene kant

is er een sociale beweging die ervan overtuigd is dat het nodig is om het bestaande politieke en economische model aan te passen, zodat er een eind kan gesteld worden aan de neoliberale vrije markt extremismen en dat er een grotere betrokkenheid kan komen van de democratische staat in alle aspecten van het sociale en economische leven. Langs de andere kant is het duidelijk dat degenen die aan de top zitten niet langer hun zaakjes kunnen regelen zoals ze dat het laatste decennium deden. Zowel de regerende coalitie als de rechtse oppositie bevinden zich momenteel in een staat van wanorde, met een significante verdeeldheid binnenin elk blok, vooral omtrent de bovenbeschreven onderwerpen. Bachelet is zelf een perfect voorbeeld van die verwarring. Ze probeerde bij haar aantreden een duidelijke breuk te maken met de politieke kaders en de praktijken sinds 1990. In het begin boekte ze vooruitgang. Ze wilde geen hoge functies uitdelen aan mensen die deze of gelijkaardige posten al in handen hadden voor haar termijn, en ze introduceerde een systeem van evenredige vertegenwoordiging van de seksen in de regering. Alleen al om te voldoen aan deze regel betekende dit concreet dat de helft van het oudgediende politieke personeel (dat klassiek gedomineerd wordt door mannen) vervangen werd. Maar de hele Transantiago episode verzwakte aanzienlijk haar positie, ze werd verplicht om in te binden en de macht van de neoliberalen terug toe te laten in haar regering. Het is zeker niet onmogelijk dat ze terug

naar links zwenkt als het politieke klimaat haar dat toelaat. Over politiek klimaat gesproken, de derde klassieke voorwaarde nodig om een verandering te bewerkstelligen is dat de degenen die overtuigd zijn van de noodzaak ervan, massaal op straat komen om dit te eisen. Dit is in Chili voorlopig nog niet het geval maar de afgelopen twee jaar kon men met alle vernoemde voorbeelden als bewijs, toch spreken van een broeierig politiek klimaat.

BESTRAFFEN VAN DE MISDADEN VAN HET MILITAIRE REGIME

Een facet van de Chileense maatschappij waarin zich wel een duidelijke en drastische verandering heeft voorgedaan, heeft te maken met het onderwerpen van het militaire apparaat aan de civiele autoriteiten. Pinochet had in zijn onderhandelingen van 1988-89

met de democratische krachten, de bevestiging afgedwongen dat hij kon aanblijven als opperbevelhebber van het leger tot en met 1997. Toen hij zijn militaire functie verliet kwam dit proces in een stroomversnelling terecht. In oktober 1998 werd Pinochet gearresteerd en voor drie jaar onder huisarrest geplaatst in Londen terwijl de Spaanse rechter Baltasar Garzon onderzocht hoe hij de ex-dictator kon vervolgen voor misdaden tegen de menselijkheid. Pinochet werd in 2000 nog gered van zijn huisarrest dankzij druk uitgeoefend door de Chileense overheid en een beetje hulp van de

Britse minister van Buitenlandse Zaken Jack Straw.

Toch was het de arrestatie van 1998 die een hele reeks gerechtelijke verhoren op gang bracht, die de mensenrechtenbewegingen in staat stelde om enorme vooruitgangen te boeken in het onderzoeken van de misdaden van het Pinochet-regime en zijn persoonlijke corrupte praktijken. (Een Amerikaanse senaatscommissie die witwaspraktijken onderzoekt, ontdekte dat Pinochet tientallen miljoenen dollars verzameld had op een dozijn geheime rekeningen).

Tot nu toe is het de progressie van de mensenrechten(bewegingen) die de voornaamste democratisering van het post-Pinochet Chili markeert. Het was opnieuw de vastgeroeste politieke elite die in eerste instantie niet in staat bleek om zich uit de transitiepolitiek van compromis los te weken. In het onderhandelde pact van 1988 had Pinochet zichzelf en zijn kompanen namelijk van straffeloosheid verzekerd (ging terug op grondwet van 1980). Maar in het historische jaar 2001, werd zijn immuniteit uiteindelijk verworpen dankzij de inspanningen van de mensenrechtenbewegingen en hun advocaten. De eerste Chileense rechter die Pinochet veroordeelde, Juan Guzman, kon voor een lange tijd nergens gaan eten zonder dat het volledige restaurant hem trakteerde op een staande ovatie. Pinochet verloor alle zaken aangespannen tegen hem vanaf 1998, maar hij slaagde er toch in ongemoeid te blijven door zich ziek of gek te laten verklaren. Honderden van Pinochets medestanders en generaals zijn ondertussen wel berecht en veroordeeld. Tientallen onder hen zitten sinds 2006

Martelhuis in Santiago

Foto: Soetkin

in de gevangenis (zij het dan speciale en bijzonder comfortabele gevangnissen). Ook de kopstukken van het gevreesde DINA, dat onder leiding stond van generaal Contreras, zitten achter de tralies, waaronder de generaal zelf. Hoewel de hele politiek van bestraffing pas goed op gang is gekomen onder Bachelet stond de presidente onbegrijpelijk genoeg toe dat de ex-dictator officieel begraven werd onder bescherming van het leger. Michelle Bachelets vader, generaal Bachelet werd omwille van zijn trouw aan Allende vermoord door de militaire dictatuur. Zelf doorstond Michelle samen met haar moeder

de gevangenis en Pinochets martelpraktijken. De militaire plechtigheid kan als een knieval van de civiele autoriteiten aan het leger gezien worden of aan een zoveelste voorbeeld van de compromispolitiek in actie, maar ondertussen wordt er volop verder gewerkt aan het ont-rafelen van het duistere verleden van het Pinochet-regime. Er komen nog regelmatig nieuwe gruwelijkheden aan het licht.

¹ In Chili, dat zich op de Zuidelijk hemisfeer bevindt, start het schooljaar in maart.

DE MAPUCHESTRIJD VOOR AUTONOMIE EN DE CENTRALE MACHT

| Katty & Firu |

Het zuiden van Chili wordt van oudsher bevolkt door de Mapuches (mensen van de aarde), een van de autochtone Indiaanse volkeren van deze regio. Er woedt al sedert de Spaanse invasie een conflict waarin dit volk weerstand moet bieden tegen de heerschappij van de machtshebber. Oorspronkelijk ging het om een strijd tegen de kolonatielegers en de godsdienst. Sinds de oprichting van de Chileense staat gaat het om een strijd tegen de regering en tegen nieuwe kolonistoren vanuit verschillende delen van de wereld.

Een uniek verdrag uit 1641 gesloten tussen de Spaanse veroveraars en de Mapuches erkende Araucanië (de zuidelijke helft van het huidige Chili) als een vrije en onafhankelijke Mapuche-staat. Toen op 12 februari 1818 de onafhankelijk van Chili werd uitgeroepen, weigerde de kersverse staat het onafhankelijke Araucanië echter te erkennen. Het proces van kolonisatie kwam onmiddellijk op gang. Vanaf 1861 deden verschillende militaire invallen de mapuchebevolking belangrijke delen van hun autonome gebieden verliezen. De staat verantwoordde haar gewelddadige bezettingspolitiek, die gepaard ging met ziekte, armoede en gebiedsverlies op grote schaal, als een onderdeel van het beleid van "pacificatie van de Araucania".

Eigenlijk is de toestand sindsdien niet zo veel veranderd. Vandaag worden de grote economische groepen van het land, die via hun ondernemingen op onrechtmatig verkregen gronden de natuurlijke rijkdommen overexploiteren -waardoor er geen plaats meer is voor hen die van de aarde moeten leven-, ondersteund door de Chileense staat.

We spreken hier over verschillende economische machtsgroepen. Angelini is actief in de visserij en de houtontginning. Luksic in de mijnsector en Matte in de houtontginning en nog zoveel meer. Deze groepen hebben allemaal diepe wortels in de machtscenakels van het land. "Wij zijn de eigenaars van Chili, de eigenaars van het kapitaal en de grond. De rest is slechts beïnvloedbare en koopbare massa, die geen gewicht in de schaal kan leggen; niet op het vlak van ideeën, noch op het vlak van prestige". Deze uitspraak werd meer dan een eeuw geleden gedaan door Eduardo Matte Preze, de overgrootvader van Eliodoro Matte Larrain, het huidige hoofd van één van de weinige familieconcerns die het grootste deel van het Bruto Binnenlands Product (BBP) van het land controleren. Deze

imperiums werden uitgebouwd tijdens de militaire dictatuur maar kunnen vlot hun macht doorzetten onder de huidige neoliberale 'democratie' van het land.

CONFLICT MET DE HOUTBEDRIJVEN

Het huidige conflict tussen de Mapuches en de houtwinningbedrijven draait rond de eisen over de voorouderlijke grond die in handen is van die ondernemingen. Hun aanwezigheid heeft trouwens ook belangrijke negatieve gevolgen op vlak van cultuur en ecologie. De vernietiging van het oorspronkelijke bos maakt plaats vrij voor overexploitatie door het aanplanten van pijnbomen en eucalyptus. Deze soorten slopen het grondwater op zodat onder meer de oorspronkelijk flora en fauna verder verloren gaan.

Het hele conflict leidt tot directe confrontaties met de ondernemingen waarbij stukken bos en materiaal zoals bijvoorbeeld vrachtwagens, in brand gestoken worden. De Chileense overheid treedt op om de belangen van de ondernemingen te verdedigen via de Antiterrorismewet nr. 18.314 en de Wet op Binnenlandse Veiligheid nr. 12.927, een erfenis van de dictatuur. Verschillende Mapuches werden op die manier veroordeeld tot gevangenisstraffen tot 10 jaar. In 2002 werd een jonge Mapuche van 17 jaar gedood door een majoor van de Chileense rijkswacht (Carabineros). De man kon tot op de dag van vandaag zijn functie probleemloos blijven uitoefenen. Het bleef geen alleenstaand geval. In mei 2005 reed een vrachtwagen de jonge Mapuche, Zenén Díaz Necul, dood tijdens een straatprotest tegen het houtbedrijf Mininco. De Mapuche gemeente Ranquilco was immers het slachtoffer geworden van een 'intimidatieaanval' die werd toegeschreven aan de veiligheidsdiensten van Mininco, als antwoord op protestacties tegen de vernietiging van ceremoniële en symbolische religieuze plaatsen van de Mapuches.

Rodrigo Cisternas werkte in Aracuo voor een grote houtonderneming toen hij in 2007 door de politie werd vermoord bij de strijd voor betere loonsvoorwaarden. In januari dit jaar werd de jonge Mapuche Matías Catrileo door de politie doodgeschoten tijdens een grondbezettingsactie bij Jorge Luksinger, een grootgrondbezitter die zich openlijk anti-Mapuche opstelt. De politieman die het fatale schot loste werd enkele weken geleden vrijgesproken.

Vandaag zien we dat de Indianengemeenschappen lastig gevallen worden door carabinieri en paramilitaire groeperingen die optreden voor de grootgrondbezitters en bedrijven (zoals het uit ex-militairen samengestelde Commando Hernán Trizano, dat de naam koos van een Mapuchemoordenaar, nl. de stichter van de Chileense carabinieri en 'held' van de 'pacificatie van Araucanië'). Het gaat onder meer om de bedrijven CMPC-Minico (Matte), Arauco-Celco (Angelini), Bosques Arauco en Bio Bio, Forestal Santa Ana NV, Fundo Poluco Pidenco, Las Tejas, El Manzanito, Llanos de Charrúa en Unihue.

CONFLICTEN MET ENERGIEBEDRIJVEN

Een bijzonder conflict doet zich voor met de hydro-elektrische centrale in Ralco (die eigendom is van elektriciteitsleverancier ENDESA), in de Pewenche-streek, waar een kunstmeer van 1.222

Vandaag zien we dat de Indianengemeenschappen lastig gevallen worden door carabinieri en paramilitaire groeperingen die optreden voor de grootgrondbezitters en bedrijven

kubieke hectometer werd aangelegd met een oppervlakte van 3460 hectare verspreid over de valleien van de rivieren Bío-Bío, Lomín, Villucura en Lolco. De artificiële overstroming trof een historisch bos met hoge biodiversiteit, waar verschillende Mapuche gemeenschappen. Het gaat om bestaande uit 92 gezinnen die meer dan 500 personen tellen. Deze families werden hergevestigd in ver afgelegen plaatsen die weinig landbouw mogelijkheden bieden. Het conflict met de centrale werd gekenmerkt door politionele inmenging, militarisering van het gebied en politieke arrestaties.

Een ander conflict dat vandaag nog aan de gang is betreft de bouw van vier hydro-elektrische centrales in Aysén, in het zuiden van Chili, door de ondernemingen ENDESA en Colbún (van de Matte groep). Verscheidene ecologische groepen uit binnen- en buitenland proberen de verdediging van dit gebied op zich te nemen.

CONFLICT ROND DE ZEE

Een ander conflict tussen lokale gemeenschappen en een grootonderneming betreft de vervuiling van de rivieren Río Cruces en Mataquito. De Lafkenche -gemeenschappen (mensen van de zee) verzetten zich tegen het trekken van een kanaal naar zee en worden geconfronteerd met de Grupo Angelini, eigenaar van een hele reeks ondernemingen waaronder het houtverwerkingsbedrijf Celco). Celco wil zijn afwatering naar zee doorheen de Mapuche vissersdorpen van Chan Chan en Alepue leiden. Deze kanalisering van

toxisch afval van de celluloseproductie zou vanuit de provincie Valdivia (10de regio) door de provincie Aracuo (8ste regio) lopen tot aan Tirúa. Voor de vissers vormt de zee hun inkomen maar ook hun 'cosmovisión' (hun wereld).

Ook de bouw van de kustweg tussen Puerto Saavedra en Teodoro Schmidt loopt door een zone die van centraal belang is voor de Mapuches. De overheid koos een traject dat loopt doorheen de berg Tren-tren en andere plaatsen passeert die een belangrijke betekenis hebben in de mythes van de Indianen over de schepping van de wereld en de mensheid, alsook begraafplaatsen en locaties voor hun rituelen.

Uit deze enkele voorbeelden blijkt de intense sociale spanning in dit gebied. In de strijd met de macht werden verschillende politieke gevangenen gemaakt onder de Mapuches. Ze zitten opgesloten in verspreid over het hele land.

In de gevangenschappen werden al verschillende hongerstakingen opgezet. Meestal zonder resultaat omdat de overheid weigert om ernstig te onderhandelen. Zo was Patricia Troncoso op de rand van de dood na 112 dagen hongerstaking. Ze werd veroordeeld tot 10 jaar gevangenisstraf en het betalen van een compensatie van zowat 900.000 dollar voor haar vermeende deelname aan de brandstichting op de terreinen van de onderneming Forestal

Minico van de groep CMPC, eigendom van de familie Matte.

De actievoerders eisen van de regering Bachelet dat ze een einde stelt aan de vervolging van mensen die betrokken zijn in de strijd rond syndicale en sociale eisen en rond de rechten van de Mapuches. Ze eisen de vrijlating en de vrijspraak van alle politieke Mapuche-gevangenen, en de

onmiddellijke terugtrekking van de repressietroepen.

De Mapuches worden politiek vervolgd op basis van ideologie en niet van feiten. Voorbeelden zijn er genoeg. De moord in januari 2008 op Matías Catrileo, de arrestatie van betogers tegen het politiegeweld en tegen de militarisering van de lokale gemeenschappen en nu ook van steden. Honderden personen worden opgepakt gewoon omdat ze betogen. Er wordt een klimaat van spanning en angst gecreëerd. Het 'Mapuche conflict' wordt door de Chileense media steevast als een geïsoleerde, zinloze strijd voorgesteld. En ook tegen diegenen die zich solidair verklaren met deze Mapuche-strijd voor de historische rechten op hun land en vrijheid, treedt de repressie hard op.

BESLUIT

We kunnen ons niet neerleggen bij de schaamteloosheid van de Chileense staat en van de kapitalistische ondernemingen die alleen maar op zoek zijn naar winst door de voorouderlijke gronden van de Mapuches in te pikken. De wereld moet deze feiten kennen en blijven opvolgen zodat er een solidariteit kan groeien die de woorden overstijgt en actief deze repressie aanklaagt.

12 februari 2008

Informatie in het Nederlands over de Mapuches bij Stichting Folil
<http://www.mapuche.nl/>

KOSOVO ONAFHANKELIJK

I Georges Spriet I

De meerderheid van de Kosovaarse bevolking wil deze onafhankelijkheid. Het Westen speelde daar handig op in. Er komt nu een nieuw land op de kaart, dat er op korte termijn niet in zal slagen lid te worden van de VN, en dat weinig troeven heeft om echt zelfstandig te zijn: NAVO-troepen, EU-administratie, economisch debacle. Daar de scheiding niet met wederzijds akkoord gebeurt, en aan Servië wordt opgedrongen, creëert men een gevaarlijk precedent.

Servië moest de controle over haar provincie Kosovo prijs geven in juni 1999 na 78 dagen bombardementen vanwege de NAVO. Hoewel deze oorlog in weerwil van de Verenigde Naties werd gevoerd -de Veiligheidsraad had immers geen toestemming gegeven- heeft ze met resolutie 1244 wel de toestand geregulariseerd. Kosovo werd onder het beheer gesteld van een VN-missie (UNMIK) en de NAVO werd het recht verleend om er een militaire aanwezigheid uit te bouwen (KFOR). Er was tevens een politiek proces voorzien dat tot doel zou hebben om het toekomstig statuut van Kosovo te bepalen, waarbij de 'sovereiniteit en territoriale integriteit' van Servië gegarandeerd zouden worden. Servië was toen één van de twee componenten van wat er toen nog overbleef van de Federale Republiek Joegoslavië.

STATUUT

UNMIK hield al die jaren vast aan een beleid waarin eerst bepaalde democratische normen in praktijk moesten worden gebracht vooraleer er gesproken kon worden over het statuut van het gebied: "eerst de normen dan het statuut". De meeste van de vooropgezette normen werden echter nooit gehaald. Specifiek op het vlak van de mensenrechten bleef het wringen (de niet-Albanese bevolking werd verdreven of opgesloten in getto's) en ook qua justitie (totale straffeloosheid voor oorlogsmisdadigers en leden van de georganiseerde misdaad). Daar bovenop kwamen nog eens zware economische problemen: Kosovo heeft de hoogste werkloosheidscijfers van Europa¹. In oktober 2005

leverde de Noorse diplomaat, Kai Eide, een rapport af dat een sinistere stand van zaken schetste. Paradoxaal genoeg concludeerde hij dat het bepalen van het statuut nu voorrang moest krijgen op de democratische normen. Dit heeft de situatie niet bepaald verbeterd.

De aanbeveling van Eide werd door de Servische regering en de Albanese autoriteiten van Pristina (de Kosovaarse hoofdstad) opgevolgd en in maart 2006 startten de onderhandelingen over het toekomstig statuut van Kosovo. Beide partijen stonden lijnrecht tegenover elkaar. Pristina nam alleen genoegen met een onmiddellijke onafhankelijkheid, Belgrado was bereid om Kosovo een grote autonomie te verlenen echter binnen het respect voor de Servische territoriale grenzen. De onderhandelingen bleven zonder resultaat. De VN had een speciale vertegenwoordiger aangesteld om het proces te begeleiden, de Fin Martti Ahtisaari, die nog in 1999 met de toenmalige Joegoslavische president Milosevic had onderhandeld over het einde van de bombardementen en resolutie 1244. Ahtisaari stelde in zijn rapport aan de Veiligheidsraad in maart 2007 voor om Kosovo een "onafhankelijkheid-onder-toezicht" te bieden, een stelling die hij ook al had

gelanceerd voor de start van de onderhandelingen.

Volgens zijn plan zou Kosovo alles hebben van een onafhankelijke staat, maar zou het wel onder de bezetting van NAVO-troepen blijven, die ook het nieuwe Kosovaarse leger zouden opleiden. De VN-missie UNMIK zou vervangen worden door een EU-administratie, die functies van 'omkadering, bewaking en raadgeving' voor civiele en politionele zaken op zich zou nemen.

AFSCHEIDING

Tussen mei en juni 2007 werden zes ontwerp-resoluties over het plan Ahtisaari in de Veiligheidsraad tegengehouden door Rusland. Moskou verdedigde het principe dat een oplossing door beide partijen moet worden aanvaard, en wilde niet dat Belgrado iets op eenzijdige wijze wordt opgedrongen. Bovendien vreesde Moskou dat deze aanpak van het Kosovo-vraagstuk als precedent zou kunnen dienen voor bijvoorbeeld de zogenaamde 'bevoren conflicten' van de ex-USSR waar verschillende entiteiten eveneens kandidaat zijn voor onafhankelijkheid. Om uit de impasse te geraken zette de Veiligheidsraad een 'troika' op met de VS, Rusland en de EU, die de 'ultieme onderhandelingen' moesten begeleiden en tegen 10 december 2007 een rapport afleveren aan de algemeen-secretaris van de VN.

28 september 2007 startten de onderhandelingen tussen Belgrado en Pristina opnieuw, met etappes in New York, Wenen, Brussel. Er kwam geen vooruitgang in de besprekingen en de Albanese leiders van Kosovo kondigden aan dat ze op korte ter-

mijn (rond nieuwjaar) de onafhankelijkheid zouden uitroepen, met of zonder toestemming van de VN-Veiligheidsraad. De EU en Rusland wilden daar niets van weten, maar de Verenigde Staten lieten horen dat ze bereid waren een oplossing te vinden buiten de VN, en dus dat ze een onafhankelijk Kosovo zouden erkennen.

Een aantal lidstaten van de EU was bevreesd voor een 'secessionistische besmetting', maar over het algemeen zou er overeenstemming bestaan om een onafhankelijkheid-volgens-de-regels, d.w.z. via een VN-resolutie, te kunnen erkennen. Spanje, Roemenië, Cyprus en ook Slowakije, zijn bij diegenen die de grootste reserves hadden bij een eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring. Ze halen argumenten aan van internationaal

Joachim Rucker heeft de leiding van UNMIK, Duitsland staat met z'n 2.500 soldaten in voor de ruggengraat van KFOR, en de Duitse diplomaat Wolfgang Ischinger –voormalig Duits ambassadeur in Washington– was de EU-vertegenwoordiger in de troika².

In 2007 leek de Duitse positie toch lichtjes anders dan in de jaren 1990. Kennelijk wilde men Rusland niet te veel voor het hoofd stoten, en Berlijn leek een compromis te willen bereiken. In augustus kondigde Ischinger aan dat een opsplitsing van Kosovo, waarbij het noorden bij Servië zou blijven en de rest onafhankelijk zou worden, niet a priori viel uit te sluiten. Washington en Pristina hebben dit onmiddellijk verworpen, en Belgrado herhaalde niks van zijn grondgebied te willen afstaan. Nochtans bleef dit

ele doorgang van pijpleidingen om gas en olie uit de Kaukasus naar het westen te brengen (mogelijke aftakkingen van de Nabucco-lijn en/of South Stream). Een manipuleerbare politieke entiteit is dan handiger dan een staat met een eigen beleid. De meeste analyses van de zogenaamde onverzoenlijke Servische houding in Rambouillet (1998) gaan allemaal voorbij aan het feit dat de NAVO er een totale vrijgeleide eiste voor haar troepen op het ganse grondgebied van Servië, dus niet alleen in Kosovo. De 'onafhankelijkheid-onder-toezicht' was ook een ideale gelegenheid voor de NAVO om haar bestaansnut te bewijzen. Met andere woorden: een politiek van protectoraten kan niet zonder de NAVO.

THACI

De nieuwe sterke man van Kosovo, Hashim Thaci³, is geen onbesproken persoon. Er wordt in documenten van Interpol en van het Amerikaanse Congres verwezen naar banden tussen Thaci en de georganiseerde misdaad. De Washington Times publiceerde in mei 1999 volgende bevindingen. "Bepaalde leden van de UCK, die haar oorlog financierde door heroïneverkoop, werden getraind in terroristenkampen onder leiding van Bin Laden in Afghanistan, maar ook in Bosnië-Herzegovina en elders. Er zouden islamitische terroristen meevechten met de UCK." Hashim Thaci werd in juli 2003 door Interpol opgepakt maar moest onmiddellijk worden vrijgelaten op vraag van UNMIK. Volgens Vladan Batic, toen Servisch minister van justitie, zou het Joegoslavië-tribunaal van Den Haag over een zwaar dossier beschikken tegen hem. Volgens berichten van het Joegoslavische persbureau Tanjug gaf Madeleine Albright, toen minister van buitenlandse zaken van de VS, reeds in april 2000 de opdracht aan onderzoeksrechter Carla del Ponte om Hashim Thaci van de lijst met verdachten van oorlogsmisdaden te schrappen. Del Ponte maakte het officieel met de melding dat er te weinig bewijzen waren tegen Thaci om hem van oorlogsmisdaden te beschuldigen..

INTERNATIONAAL RECHT

Volgens Olivier Corten van de ULB kan men zich niet beroepen op het internationaal

Er zijn heel wat gevaren en gevolgen verbonden aan de erkenning van een eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring. Wat zijn VN-resoluties nog waard?

recht, of beweren dat ze de banden met Servië niet willen verslechteren, maar ze zijn vooral bezorgd voor de mogelijke gevolgen in hun eigen land, waar de centrale overheid moet kampen met het ernstig onafhankelijkheidsstreven van bepaalde gebieden, of de facto situaties zoals Turks Cyprus.

COMPROMIS

Duitsland heeft al jaren een grote invloed in de Balkan. Eind 1991 erkende het eenzijdig de onafhankelijkheid van Kroatië, wat de deur openzette voor de oorlog in Bosnië-Herzegovina. In 1996 bewapenden de Duitse geheime diensten het Kosovaars Bevrijdingsleger (UCK). In het Servisch antwoord op de UCK-guerilla-activiteiten vond de NAVO de verantwoording voor de oorlog van 1999. Sedert Rambouillet (onderhandelingen in 1998-99, rond een vredesakkoord opgesteld door de NATO, dat nooit aanvaard is door de Servische onderhandelaars) zijn de VS wel de betere vrienden van Pristina (met intussen een enorme militaire VS-basis in Kosovo, Camp Bondsteel), maar Duitsland blijft op sleutelposities zitten: de Duitser

idee, naar verluidt, rondzweven in diplomatieke kringen.

Opvallend in het hele gebeuren is dat men weinig of geen aandacht leek te hebben voor het Servische voorstel. Belgrado presenteerde uitgewerkte plannen die de territoriale integriteit koppelden aan autonomie volgens het model van Hong Kong. Maar zeker sedert de verkiezingen in Kosovo wilde Pristina niets anders dan totale onafhankelijkheid op zeer korte termijn. Natuurlijk is deze houding van het Westen niet nieuw. Men heeft Servië altijd al beschouwd als een sta-in-de-weg voor de westerse dominantie. Een staat waar de privatiseringen ontsnapten aan de westerse gretigheid. Het is voor de VS ook een interessant dossier gebleken om sterker te worden in Centraal-Europa tegenover de oude West-Europese (en vooral Duitse) invloed. Toen de Amerikaans-Servische miljonaire Milan Panic de presidentsverkiezingen van december 1992 niet kon winnen tegen Milosevic, was Belgrado nog meer de baarlijke duivel geworden. Kosovo heeft wel wat in de ondergrond zitten: bruinkool, lood, zink, zilver, chroom, ijzer, nikkel. De regio is ook interessant als eventueel

recht om het eenzijdig onafhankelijkverklaarde Kosovo te erkennen⁴. Hij stelt vooreerst dat volgens het internationaal recht alleen volkeren die in een koloniale of post-koloniale situatie leven het recht op zelfbeschikking kunnen invoeren. Dit wil concreet zeggen, volkeren die op een grondgebied leven dat geografisch gescheiden is van de metropool. Er bestaat geen recht op afscheiding voor minderheden die op het grondgebied van een staat leven. Dit is een algemeen aanvaard en niet gecontesteerd principe.

Een tweede punt betreft de internationaalrechtelijke definitie van een staat. Drie elementen zijn noodzakelijk: een grondgebied, een bevolking en een 'soevereine' regering. In de praktijk zijn afgescheiden entiteiten 'soverein' geworden nadat de oude centrale staat instemde (bvb. de voormalige Sovjet-republieken, de voormalige Joegoslavische republieken). Voor Kosovo bestaat dergelijke instemming niet. Er kan ook geen sprake zijn van soevereiniteit vermits de NAVO aanwezig is. Dus is dit Kosovo geen onafhankelijke staat zoals het internationaal recht dat ziet.

Een derde punt is VN-resolutie 1244 die duidelijk over autonomie spreekt voor Kosovo *binnen* de territoriale integriteit van de Federale Republiek Joegoslavië. In het plan Athisaari is plotseling een onafhankelijkheid onder-toezicht aangekondigd. Maar dit plan heeft geen VN dekking gekregen.

De erkenning van de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring van Kosovo is dus een louter politieke zaak, en kan op geen enkel punt gestaafd worden door het internationaal recht. Zo besluit professor Corten zijn betoog.

GEVOLGEN

Als de VS en EU VN-resolutie 1244 naast zich neerleggen, is dit de zoveelste kaakslag voor het VN-handvest. De EU gaat in het onafhankelijke Kosovo de rechtstaat helpen uitbouwen, heet het, maar het doet dat door het internationaal recht compleet met de voeten te treden. Een land is onafhankelijk als de rest van de wereld het als dusdanig erkent. Puntland in noordwest Somalië, bijvoorbeeld, verklaarde zichzelf onafhankelijk maar dit werd door de 'internationale gemeenschap' genegeerd. Een week na de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring is Kosovo met de erkenning door 10 van de 27 EU-lidstaten plus

de VS, Afghanistan, Albanië, Australië, Peru, Senegal, Taiwan en Turkije al een eind opgeschoten natuurlijk⁵. Verschillende landen overwegen om het nieuwe landje te erkennen, waaronder België. Van Servië en Rusland is het standpunt gekend. Maar ook China, Georgië, Moldavië, Sri Lanka, en Venezuela, net zoals de EU-leden Cyprus, Spanje en Roemenië zijn tegen de erkenning. Onder de landen die voorbehoud maken vindt men opvallend genoeg beide landen die voortkwamen uit de splitsing van het voormalige Tsjechoslovakije. Het voorbehoud komt natuurlijk voort uit het feit dat de boedelscheiding van Tsjechië en Slowakije in 1993 in tegenstelling tot die van Kosovo en Servië een vreedzame en wederzijds aanvaarde was. Lid worden van de VN zal alleszins wat moeilijker liggen met het vetorecht van Moskou...

Er zijn heel wat gevaren en gevolgen verbonden aan de erkenning van een eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring. Wat zijn VN-resoluties nog waard? Welke tegenmaatregelen heeft Belgrado nog in petto? Hoe zal de Servische minderheid in Kosovo reageren? Hoe zal men in de andere buurlanden reageren? Worden de grenzen van andere voormalige Joegoslavië-republieken opnieuw in vraag gesteld door Albanezen van Macedonië, Albanezen in Montenegro, Kroaten en Serviërs in Bosnië-Herzegovina? Wat met de ideeën rond Groot-Albanië? Zoals reeds gesteld meent Moskou dat Kosovo geen unieke situatie betreft en dat dit dossier als precedent zou kunnen dienen voor andere probleemgebieden: Transdnjestrië, Abchazië, Zuid-Ossetië, de Krim? Wat met Turks Cyprus? Om slechts deze te noemen.

GEORGANISEERDE MISLUKTE STAAT

Het 'Westen' zal dus een staat gaan erkennen die tot stand is gekomen door NAVO-bombardementen, door etnische zuivering, door nationalistische propaganda, door het negeren van een VN-resolutie, met beleidsmensen die banden hebben met de georganiseerde misdaad en een absolute weigering tentoonspreiden om ook maar het kleinste compromis te aanvaarden⁶.

Het westers voorgedijbestuur over Kosovo van de laatste 8 jaar kan helaas geen fantastisch palmares voorleggen. Kosovo wordt alge-

meen bekeken als een gebied waar de georganiseerde misdaad vrij kan opereren. De 'omgekeerde' etnische zuivering van augustus 1999 -waarvan 200.000 Servische en Roma inwoners van Kosovo het slachtoffer werden- kan ook moeilijk als een goed bestuur met respect voor de mensenrechten bestempeld worden. Kosovo bestaat vandaag uit een reeks van gescheiden gemeenschappen, waarbij de minderheid van Serviërs en andere volkeren in getto's leven. De economie van Kosovo produceert bijzonder weinig, de zwarte markt is wijd verspreid. De elektrische stroom valt gedurende uren per dag uit. Werkloosheid draait rond de 70 procent. Dit zijn alle ingrediënten van een mislukte staat ('failed state'). Dit ondanks de miljarden dollar die er sedert 1999 werden aan besteed⁷.

Nochtans meten de westerse leiders zich -na de 8 jaren van mislukte beheer- het recht toe om op dezelfde lijn verder te gaan. De EU heeft de overname van de UNMIK al volledig voorbereid. Men wil binnen de 4 maand een missie naar Kosovo zenden van meer dan 2200 personeelsleden, om het gerechtelijk en politieel apparaat te bevolken: rechters, politie maar ook secretariaatsmensen en douaniers. Wellicht spreken die allemaal vlot Albanees? Of krijgt het nieuwe Kosovo toch een stevige economische groeisector in het toelkenberoep?

Eigenlijk lijkt men overtuigd dat deze nieuwe staat niet de mogelijkheden bezit om zichzelf te organiseren, en moet men daarom NAVO-troepen en EU-personeel blijven inzetten. Zouden we dat vroeger niet de kroniek hebben genoemd van een aangekondigde kolonisering? Nu heet dat onafhankelijkheid.

Laatst bewerkt op 24 februari 2008

¹ Georges Berghezan, 'Kosovo, statut embourbé en terrain miné' in *Le drapeau rouge*, nr. 20, décembre 2007.

² Idem

³ Michel Choussodovsky, 'Kosovo Prime Minister Hashim Thaci is part of a criminal syndicate' op www.globalresearch.ca

⁴ Olivier Corten, *La reconnaissance prémature du Kosovo: une violation du droit international*. Carte Blanche' in *Le Soir*, 20 februari 2008.

⁵ De Europese lidstaten die de onafhankelijkheid al erkennen zijn: Duitsland, Oostenrijk, Denemarken, Estland, Frankrijk, Italië, Letland, Luxemburg, Groot-Brittannië en Slovenië.

⁶ Jan Oberg, 'Kosovo, failed international conflict management', www.transnational.org

⁷ Idem

RUSLAND ZONDER POETIN?

I André Mommen I

Onder President Poetin heeft Rusland gedurende acht jaar genoten van een opmerkelijke politieke en economische stabiliteit. Zeker, niet alle problemen werden opgelost. De aanslepende etnische oorlog in Tsjetsjenië laat zien dat stabiliteit niet altijd vrede hoeft te betekenen. Van een democratisch regime naar 'westerse begrippen' is eveneens geen sprake. De meerderheid van de bevolking heeft het niet breed en velen, vooral bejaarden, gehandicapten en werklozen leven in de bitterste armoede. Maar toch kon Poetin rekenen op een groeiende populariteit rond zijn persoon. Dat vertaalde zich in grote verkiezingsoverwinningen en het herstel van het centrale gezag.

Iedereen had tot een aantal maanden geleden verwacht dat Poetin dan ook de grondwet zou veranderen om een tweede herverkiezing mogelijk te maken. Na enige aarzeling die allicht de verdeeldheid in de leidende groep in het Kremlin vertaalde, hield Poetin de eer aan zichzelf. Hij zou geen nieuwe ambtstermijn meer ambiëren, maar zich ter beschikking van het land houden, desnoods als premier. Een knieval voor de democratie? Zeker niet. De leidende groep wilde allicht voorkomen dat zich rond deze kwestie een zekere polarisatie zou ontwikkelen, waardoor de diverse oppositionele groepen gemakkelijk met Amerikaanse steun een anti-Poetin coalitie zouden kunnen aangaan.

Deze strategie bleek uiteindelijk de juiste te zijn geweest. Het begon al bij de parlementsverkiezingen van 2 december 2007. Poetins verkiezingsmachine 'Verenigd Rusland' kreeg 64 procent van de uitgebrachte stemmen en werd daardoor oppermachtig in de Doema (het Russische parlement). Uiteraard werd er hier en daar wat gesjoemeld met de uitslag, maar niemand twijfelde eraan dat Verenigd Rusland stevig in het zadel zat. De "liberalen", die onder Jeltsin nog in het Kremlin de dienst uitmaakten en ook in de Doema een invloedrijke fractie vormden, waren uitgeschakeld, omdat zij met de economische chaos, de inflatie en de grootschalige diefstal onder Jeltsin werden vereenzelvigd. Daarbij werden ze ook gezien als de partij van de "oligarchen", die de natuurlijke rijkdommen aan het multinationale kapitaal wilde verkopen. De "oligarchen" zonder vaderlands

gevoel ontvluchtten het land of werden na een proces (wegens corruptie) voor vele jaren achter de tralies gezet, de anderen kozen eieren voor hun geld en borgen al hun politieke ambities op.

HET POLITIEKE LANDSCHAP

Poetin heeft de rol van de staat opnieuw bevestigd. In de eerste plaats werden de lokale machthebbers terug in het gelid gedwongen door hun politieke autonomie te beknotten. Als vazallen dienen ze nu het Kremlin, ook al hebben ze coalities gesloten met lokale ondernemers en belangengroepen. Wie niet wilde plooiën werd als burgemeester of gouverneur afgezet. De macht van het Kremlin reikte hierdoor weer tot in de verre uithoeken van het onmetelijke land. Het politieke ondernemerschap werd beknot omdat alleen landelijk erkende partijen voortaan nog maar aan de verkiezingen voor de Doema mogen meedoen of kandidaten voor de presidentsverkiezingen mogen stellen. Vandaag bestaan er eigenlijk nog maar drie grote partijen. In de eerste plaats is dat natuurlijk de Partij van de Macht die voor de gelegenheid Verenigd Rusland heet en een onbeperkte toegang tot de media heeft. Daarnaast is er nog de 'Communistische Partij van de Russische Federatie' van Gennadi Zjoeganov, maar die heeft onder Poetin veel van haar glans verloren als gevolg van overlopers en dissidenten. Ze is in elkaar geschrompeld tot een goede 10 procent van het electoraat. Aan de rechterzijde is er de 'Liberaal-Democratische Partij' van Vladimir Zjirinovski. Beide partijen moeten de onte-

vrede opvangen. Vandaar dat op 2 maart 2008 alleen de officiële kandidaat Dmitri Medvedev, die net als Poetin uit Petersburg komt en ooit zijn stafchef was, in de eerste ronde tot president kan worden gekozen.

De Partij van de Macht is een complexe machine die haar machtsbasis zowel in het staatsapparaat als in enkele economische sectoren heeft.

In de eerste plaats heeft alleen de Russische geheime dienst FSB (ex-KGB) de ontbinding van de Sovjet Unie zonder al te veel problemen overleefd. Ze kon na de financiële ineenstorting in 1998 achter de schermen de politieke en economische orde herstellen en met Vladimir Poetin eerst de premier en daarna de president leveren. De FSB heeft Jeltsin in december 1999 ongetwijfeld tot aftreden gedwongen. Poetin kon zijn in 2000 vers verkregen legitimiteit als democratisch verkozen president aanwenden om de "liberalen" te vervangen door eigen mensen, de *siloviki*, die uit de FSB kwamen. Hij vulde ze aan met trouwe industriële technocraten en als het even kon ook met militairen. Dit machtsblok werd versterkt door Poetins herverkiezing in 2004.

ECONOMIE

De *siloviki* wisten dat alleen een onafhankelijk Rusland nog een politieke en militaire rol in de wereld kon spelen. Vandaar dat de controle over de investeringen in de export van grondstoffen cruciaal was. Poetin werd

hierin geholpen door de alsmaar stijgende olie- en gasprijzen en de lucratieve export van mineralen. Vooral de afhankelijkheid van West-Europa van het Siberisch gas was een politieke troef om ook investeringen voor de modernisering van de strategische gas- en oliesector aan te trekken. Vanuit het Kremlin werd de gasgigant Gazprom consequent tot een monopolist uitgebouwd. Het bestaande gasnet vanuit Siberië naar West-Europa en de Balkan moest worden uitgebreid en verder verbonden met de nieuwe gasvelden in Centraal-Azië. Olie en gas vergen evenwel enorme investeringen o.a. voor de aanleg van nieuwe pijpleidingen, pompstations en overslaghavens. Rusland moet daarvoor geld lenen en technologie importeren. Voorts zijn pijpleidingen altijd kwetsbaar voor terroristische aanslagen of onwettige buurlanden die de gaskraan dichtdraaien of hun gasrekening niet willen betalen. Vandaar dat Rusland en Duitsland het er onlangs over eens zijn geworden om vanuit Leningrad een onderzeese gasleiding via de Baltische Zee naar Noord-Duitsland aan te leggen. De alliantie tussen geheime diensten en gas- en oliebelangen is dus de draaischijf van de Russische machtspolitiek geworden.

Toen in oktober 2004 Poetin zijn project voor de komende jaren aan de regionale leiders onthulde, gaf hij aan op termijn het nationaal inkomen te willen verviervoudigen, de armoede uit te bannen, de stabiliteit te garanderen en het land weer op de wereldkaart te zetten. Hij zei dat in die volgorde. Want economisch herstel is onontbeerlijk om van Rusland weer een grootmacht te maken.

De economische groei in Rusland schommelt nu rond de 10 procent, grotendeels als gevolg van de toegenomen lucratieve export van mineralen, terwijl de prijzen van industriële importproducten relatief achter zijn gebleven als gevolg van de lage lonen in bepaalde Aziatische landen. De inko-

menegroei is echter geografisch en sociaal zeer ongelijkmatig verdeeld. De stedelijke middenklassen in de grote Russische steden die onder Poetin hun inkomens zagen toenemen, hebben zich als gevolg daarvan afgekeerd van de liberale oppositie die tot voor kort haar spreekbuis was. De liberale politici die veelal verbonden zijn met buitenlandse groepen en geheime diensten,

hebben sindsdien geen voet meer aan de grond gekregen. De “liberaal” Michail Kasianov, die ooit nog in de beginperiode van Poetin eerste minister was, slaagde er daarom niet in om voldoende handtekeningen van kiezers te verzamelen om zich kandidaat te kunnen stellen voor deze presidentsverkiezingen. In de opiniepeilingen werd hij ooit niet ver boven de 2 procent gesignaleerd. De schaakkampioen Gary Kasparov die straatrumoer probeerde te organiseren, kon zelfs door de internationale media niet helemaal serieus meer worden genomen.

CONTINUÏTEIT

De hamvraag is natuurlijk waarom er niet zoals in Oekraïne of in Georgië in Rusland een zogenaamde ‘Oranjerevolutie’ op gang is gekomen. Zijn de Russen misschien minder dan de buurvolkeren vatbaar voor het “democratische virus”? Ten eerste heeft het Russische volk echter al mogen kennismaken met de democratie van Jeltsin. Het genezingsproces daarvan is blijkbaar snel en voorspoedig geweest. Ten tweede kon zich in Georgië en Oekraïne een soort

“negatief nationalisme” ontwikkelen dat zich enkel door anti-Russische stemmingmakerij kon bevestigen. Door de ‘Russische dreiging’ uit te vergroten, kon een groter deel van de bevolking in een alliantie met het Westen de oplossing van de meeste problemen zien. Dat maakte die landen ook gemakkelijker rijp voor buitenlandse manipulaties, waardoor de CIA en USAID met veel geld studenten kon ronselen om rond een eenheidsfiguur een mediabeweging op gang te brengen tegen de zittende pro-Russische machthebbers. Die mogelijkheden ontbraken uiteraard in Rusland. Noch Kasianov, noch Kasparov konden daarom uitgroeien tot volwaardige tegenspelers van Poetin en diens Partij van de Macht.

En de democratie dan? De politieke moorden die in de westerse media wel

wat veel aandacht krijgen, worden door de meeste Russen voor lief genomen. In vele gevallen zijn het afrekeningen onder criminele bendes. Niet die moorden zijn van belang, maar wel de verwevenheid van geheime diensten, politici, criminelen, rechters, politie, zakenmensen en journalisten. Omdat de Partij van de Macht onder Jeltsin en daarna onder Poetin ook uit dat strijdgewoel is ontstaan, is het niet zo verwonderlijk dat zich tussen de politieke klasse en de samenleving een criminele laag vormde die *blat*, of “voor wat hoort wat”, tot een onmisbaar instrument van de machtsuitoefening heeft gemaakt. Wat maakt het allemaal uit? Want Dmitri Medvedev straalt de broodnodige continuïteit uit. Hij zal voor orde en rust zorgen en de hoop is dan ook gewettigd dat de exportwinsten in Rusland zelf zullen worden geïnvesteerd. Dat wil het volk ten slotte maar wat graag zien en het wil daarom wat graag voor continuïteit stemmen.

januari 2008

HET AMERIKAANS ANTITERREUR BELEID EN HET NEPALESE VREDESPROCES

I Winne Gobyn I

Na het sluiten van een historisch vredesakkoord kwam er ruim twee jaar geleden een einde aan de bloedige burgeroorlog in Nepal. De maoïsten brachten hun ruim 30.000 man sterke rebellenleger onder in speciale kampen onder toezicht van de Verenigde Naties en traden vervolgens toe tot een interim-regering. Hoewel de relaties afstandelijk blijven, groeien de contacten tussen de voormalige rebellen en de vertegenwoordigers van internationale gemeenschap. Voor de Amerikaanse regering blijven de maoïsten echter 'terroristen' waarmee ieder contact gemeden moet worden.

De Verenigde Staten hebben het conflict in Nepal altijd gezien in de context van de wereldwijde strijd tegen het terrorisme. Officieel werden onderhandelingen nooit uitgesloten, maar volgens de regering Bush konden ze slechts iets opleveren wanneer de maoïsten eerst militair werden gebroken. Doorheen het conflict bepleitte men bij de Nepalese regering dan ook steeds een harde aanpak van de rebellen. Toen de politieke partijen en de maoïsten in 2005 toenadering zochten tot elkaar als reactie op de militaire staatsgreep van koning Gyanendra, weigerden de Verenigde Staten deze ontwikkeling dan ook te zien als een mogelijke opening naar vrede. Dit, in tegenstelling tot de meeste andere internationale spelers die betrokken waren bij het Nepalese conflict zoals India, Groot-Brittannië, de Europese Unie en de Verenigde Naties. Washington noemde de alliantie daarentegen "dom" en spoorde de Nepalese partijen aan hun protest tegen de koning los te koppelen van de maoïsten. Ook toen deze politieke partijen, die terug aan de macht kwamen na een massale volksopstand in april 2006, officieel vredesonderhandelingen aanknoopten met de rebellen, bleef Washington zich hard opstellen. Amerikaanse regeringsvertegenwoordigers verklaarden herhaaldelijk dat de maoïsten op de lijst van terroristische organisaties zouden blijven staan. Bovendien werd duidelijk gemaakt dat, indien de voormalige rebellen zouden toetreden tot een regering, de Amerikaanse economische- en humanitaire hulp aan Nepal zou moeten worden herzien. Enkele

Foto: Winne Gobyn

dagen voor de ondertekening van het vredesverdrag werd tenslotte duidelijk gemaakt dat ministeries die in de toekomst geleid zouden worden door maoïstische ministers, geen Amerikaanse dollars moesten verwachten.

Dergelijke uitlatingen kunnen uiteraard bezwaarlijk als een constructieve bijdrage tot het Nepalese vredesproces worden beschouwd. De afkerige houding van de Verenigde Staten komt voort uit een diepgeworteld wantrouwen tegenover de uiteindelijke intenties van de maoïsten. Blijkbaar gaat de regering Bush ervan uit dat toegevingen of compromissen van de voormalige rebellen enkel tot doel hebben te misleiden. Verschillende maoïstische leiders hebben zich reeds kregelig uitgela-

ten over deze houding, maar tegelijkertijd zal het brutale gedrag van vele partijleiders de VS niet gauw op andere gedachten brengen. Ruim twee jaar na de ondertekening van het vredesakkoord, blijven maoïsten delen van de Nepalese bevolking met intimidaties, afpersingen en ontvoeringen teisteren.

Recentelijk hebben de Verenigde Staten echter wat gas teruggenomen. In de zomer van 2007 werd ambassadeur James Moriarty vervangen door Nancy Powell. Deze wissel luidde een wat meer terughoudend Amerikaans beleid ten opzichte van Nepal in. Daar waar de vorige ambassadeur zich geregeld liet opmerken door forse antimaoïstische uitspraken en zich openlijk mengde in de Nepalese

politiek, heeft Powell zich tot nu toe overwegend op de achtergrond gehouden. De voormalige rebellen blijven echter op de lijst van terroristische organisaties staan en dit heeft zo zijn consequenties, ook voor het vredesproces.

SELECTIEVE HULP

Een speciale licentie van het Amerikaanse ministerie van Financiën staat de Verenigde Staten toe verder economische, militaire en humanitaire steun te bieden aan Nepal, ondanks de aanwezigheid van 'terroristen' in de regering. Echter, zoals voordien reeds aangekondigd, werd deze steun op een zodanige manier geherstructureerd en verdeeld dat de voormalige rebellen er geen voordeel uit kunnen halen. Zo financiert de Verenigde Staten een demobilisatieprogramma voor lokale milities en verschillende opleidingen voor politieke partijen, maar maoïsten worden hiervan uitgesloten. Verder valt op dat het budget van USAID/Nepal met maar liefst 26 procent afnam in 2007 en ook dit jaar wordt er een verdere daling voorzien.

Economische hulp wordt volledig geschrapt in 2008 en fondsen voor ontwikkelingssamenwerking worden ongeveer gehalveerd. Hoewel Washington geen reden heeft voor deze afname in hulp, geloven velen dat het te maken heeft met de toetreding van de maoïsten tot de regering. Door de geschrapte fondsen sneuvelden verschillende rurale ontwikkelingsprogramma's, niet toevallig een bevoegdheid van een maoïstische minister in de huidige interim-regering.

Het terrorismelabel zorgt er niet alleen voor dat de voormalige rebellen buiten de Amerikaanse hulpprojecten vallen, het verbiedt ook ieder contact tussen de maoïsten en Amerikaanse regeringsvertegenwoordigers. Washington is dan wel één van Nepals belangrijkste donoren, toch kan de regering Bush niet in overleg treden met de maoïstische partij, die in de huidige interim-regering toch vijf ministerzetsels bekleedt. Verwijzend naar deze implicaties verklaarde een medewerkster van het in Kathmandu gestationeerde USAID, dat het terrorismelabel een regelrechte "ramp" is voor haar organisatie. Het zorgt ervoor dat USAID geen serieus

Foto: Winne Gobyin

beleid kan voeren ter ondersteuning van het huidige vredesproces: "We mogen niet met de maoïsten praten, noch projecten voor hen opzetten. Hoe kunnen we hen dan ooit stimuleren om het vredesproces te blijven volgen?"

Een andere consequentie van het terrorismelabel is dat leden van de maoïstische partij de Verenigde Staten niet binnen kunnen. Dat heeft o.a. tot gevolg dat de voormalige rebellenleiders geen toegang hebben tot het hoofdkwartier van de Verenigde Naties in New York en daar dus niet kunnen deelnemen aan programma's of geen beampten kunnen ontmoeten. Midden 2007 bijvoorbeeld, werd Suresh Ale Magar, lid van het centrale comité van de maoïstische partij, uitgenodigd door de Verenigde Naties om in New York deel te nemen aan een trainingsprogramma over justitie. De Amerikaanse ambassade in Kathmandu weigerde hem echter een visum toe te kennen omdat hij volgens de Verenigde Staten lid is van een 'terroristische' organisatie.

In de context van een onzeker vredesproces en een moeilijke overgangperiode voor de maoïsten is het zeker niet uitgesloten dat dit Amerikaanse beleid uiteindelijk destabiliserend gaat werken. Vast staat dat het in ieder geval niet bijdraagt tot de opbouw van een serene politiek klimaat waarbij het wederzijdse wantrouwen van mensen die elkaar ruim tien jaar

lang hebben bevochten, opzij kan worden gezet. Het terrorismelabel blijft de maoïsten daarenboven internationaal delegitimeren en stigmatiseren. Dat is tot nu toe bijzonder hinderlijk gebleken voor de partij bij de uitbouw van buitenlandse contacten. Hoewel maoïstische leiders reeds verschillende buitenlandse regeringsvertegenwoordigers hebben ontmoet, waaronder verschillende Indiase-, Europese- en Chinese delegaties, geven ze toe dat sommige landen die nauwe banden onderhouden met de Verenigde Staten zich nogal "ongemakkelijk" voelen om contacten aan te gaan. Voor het welslagen van het vredesproces is het nochtans net van het allergrootste belang om de maoïsten de nodige politieke ruimte te bieden. Enkel dan zullen de voormalige rebellen zich kunnen integreren in het nationale en internationale politieke systeem, aldus journalist en prominent lid van de Nepalese burgermaatschappij Taranath Dahal. "Wanneer we er niet in slagen voldoende politieke ruimte te scheppen waarbinnen de maoïsten kunnen functioneren, bestaat het gevaar dat ze uiteindelijk opnieuw de wapens opnemen en terugkeren naar de jungle."

Winne Gobyin is onderzoeker aan de 'Conflict Research Group' van de vakgroep Studie van de Derde Wereld, Universiteit Gent.

INDONESIË 10 JAAR NA DE NIEUWE ORDE

HET BEGIN VAN EEN POLITIEKE MAATSCHAPPIJ

I Jeroen Adam I

In mei 2008 is het tien jaar geleden dat in Indonesië de autoritaire Nieuwe Orde implodeerde na aanhoudende studentenprotesten en een economie die virtueel bankroet was door de zuidoost Aziatische financiële crisis. Hiermee kwam een einde aan de langste militaire dictatuur van de 20ste eeuw in het vierde grootste land ter wereld.

De val van dictator Suharto stuurde een ongeziene golf van optimisme door het land. In een ijl tempo werd de persvrijheid geïnstalleerd, de macht van de militairen werd gekortwiekend en al snel werden voorbereidingen gemaakt voor de eerste democratische verkiezingen sinds de jaren vijftig. Deze euforie, die met het einde van de Nieuwe Orde gepaard ging, was echter kortstondig en sloeg al snel om in negativisme en uiteindelijk zelfs in regelrechte paniek. Hoofdrede hiervoor was het uitbreken van geweld en conflict in diverse plaatsen in de regio. Vooral in de oostelijk gelegen eilanden van Borneo, Sulawesi en de Molukken braken intense etnische en religieuze conflicten uit. Hier bovenop kwam dan nog dat bestaande separatistische spanningen in vooral Aceh, Papoea en Oost-Timor sterk escaleerden na mei 1998. Vooral de gruweldaden van de TNI, het nationale Indonesische leger in Oost-Timor met de daaropvolgende interventie van de VN in 1999 duwden het internationale imago van Indonesië de afgrond in. Een andere tegenslag, was het opduiken van het terroristische geweld door de Jemaah Islamiyah met als triest hoogtepunt de aanslag in Bali in oktober 2002 die resulteerde in 202 directe doden.

Al deze gebeurtenissen wekten de indruk dat de Indonesische archipel aan de rand van de afgrond stond en verschillende auteurs gaven hun geloof in het voortbestaan van Indonesië zelfs finaal op. De ultieme vrees en verwachting was dat Indonesië met zijn multireligieus, multi-etnisch en multilinguïstisch karakter dezelfde weg zou opgaan als het voormalige Joegoslavië en het land doorheen een reeks bloedige conflicten in verschillende stukken uiteen zou vallen. Ook werd de vraag of Indonesië de overgang naar een vrije en democratische samenleving wel kon verwer-

ken alsmaar pertinenter. Vooral binnen Indonesië klonken de stemmen die pleitten voor een geleidelijkere overgang van een autoritaire naar een democratische maatschappij of zelfs voor een totale terugkeer naar een autoritaire en gecentraliseerde staat, alsmaar luider. Vanzelfsprekend was dit koren op de molen van een militair apparaat dat met het einde van de Nieuwe Orde veel van zijn politieke en economische macht zag verdwijnen. In deze chaotische periode was de constante vrees voor een staatsgreep van deze militairen overigens zeer reëel. Het antwoord op de vele problemen waar Indonesië op dat ogenblik mee werd geconfronteerd, werd uiteindelijk niet gevonden in een hercentralisering van de staat, maar werd gezocht in de een verregaande autonomie en decentralisering.

Degenen die verwachtten dat Indonesië probleemloos de overgang zou maken van een dictatuur naar een klassiek liberaal-democratisch land, kwamen van een kale reis terug. Wanneer we nu 10 jaar later en met de recente dood van Suharto in het achterhoofd op deze periode terugblikken, kunnen we echter tegelijk stellen dat veel van de doemscenario's die tussen 1999 en 2004 opdoken als paniekvoetbal omschreven moeten worden. Eigenlijk werden er in de analyses die gemaakt werden twee zaken volledig uit het oog verloren. Het eerste was de proportie van de crisis waar Indonesië mee geconfronteerd werd. Hoewel het geweld begrijpelijk als een schok kwam na de stabiele Suharto periode, bleef de omvang hiervan binnen de perken. De politieke en economische slagader van Indonesië -Java- werd amper geconfronteerd met conflicten, ondanks de enorme negatieve economische impact van de Aziatische financiële crisis op het gemiddelde huishouden. Ook het tweede grootste eiland van

Indonesië, Sumatra, bleek volledig immuun voor geweld. Lichtjes provocerend kan zelfs gesteld worden dat de zogenaamde tsunami van geweld die Indonesië overspoelde, achteraf bekeken maar een klein golfje was. Schattingen over het totaal aantal doden veroorzaakt door het religieus, etnisch, separatistisch en terroristisch geweld variëren tussen de 15.000 en de 20.000 op een totale bevolking van 220 miljoen. Wanneer we het aantal directe doden tellen ten gevolge van crisissen in Centraal-Afrika zoals in Darfur of in Oost-Congo lopen deze snel in de honderdduizenden of zelfs miljoenen. Hiermee vergeleken bleef het aantal doden veroorzaakt door de Indonesische crisissen beperkt. Een tweede vaststelling is dat de Indonesische natiestaat sterker bleek dan verwacht. Zeker na de gebeurtenissen in Oost-Timor gingen verschillende commentatoren ervan uit dat andere etnische groepen zoals Papoua's, Molukkers, Acehnezen hun recht op zelfbeschikking gingen opeisen. Deze verwachting kwam maar zeer ten dele uit. Enerzijds bleken de bestaande klassieke separatistische bewegingen uitermate slecht georganiseerd. Anderzijds hadden deze bewegingen amper een draagvlak bij brede lagen van de bevolking. Ook werden in bepaalde religieuze en etnische conflicten separatistische tendensen bespeurd door de analisten die in de praktijk eigenlijk niet aanwezig waren.

ONTLUIKENDE POLITIEKE MAATSCHAPPIJ

Tien jaar na de val van de Nieuwe Orde kunnen we gerust stellen dat Indonesië de overgang naar een (meer) vrije en (meer) democratische maatschappij inderdaad heeft vertereerd. Meer zelfs, Indonesië is boeiender maar ook complexer dan ooit. Een eerste

belangrijke vaststelling is dat Indonesië niet meer kan begrepen worden als gestuurd vanuit één gecentraliseerd machtscentrum in Jakarta, maar dat Indonesië een multipolaire samenleving is geworden. Regio's hebben veel meer autonomie om hun eigen weg inzake politiek, economie en sociaal beleid te bepalen en een directe democratie heeft zich geïnstalleerd. Dit is ontegensprekelijk een vooruitgang. Niet omdat dit noodzakelijk zou leiden tot meer respect voor de mensenrechten of meer transparantie (Indonesië staat nog altijd ieder jaar gerangschikt bij de 20 meest corrupte landen ter wereld volgens de anti-corruptie NGO Transparency International). Ook is het duidelijk aanwijsbaar dat decentralisering en de eruptie van geweld in regio's zoals Borneo of de Molukken vaak hand in hand zijn gegaan. Essentieel is echter dat het einde van de Nieuwe Orde de weg heeft geopend voor de geboorte van wat ik de 'politieke samenleving' noem.

Om het begin van deze politieke maatschappij te illustreren refereer ik naar het volgende voorbeeld. In de oostelijke provincie de Molukken staat binnen enkele maanden de verkiezingen voor een nieuwe gouverneur op de agenda. Dat veroorzaakt nooit geziene discussies, debatten, campagnes maar ook bepaalde spanningen. Om het eenvoudig te stellen: er wordt 'aan politiek gedaan' in de Molukken op dit ogenblik. Tijdens de Nieuwe Orde was dit ondenkbaar om de eenvoudige reden dat de gouverneur, net als in alle andere provincies, door Jakarta werd aangesteld. Meestal ging het hierbij om een figuur met militaire banden die als neutrale Javaan de lokale etnische en religieuze spanningen moest overstijgen en vanuit een technocratische visie de regio bestuurde. Met het einde van de Nieuwe Orde is aan deze praktijk finaal een einde gekomen en werd deze autoritaire en gecentraliseerde aanpak vervangen door een rechtstreekse verkiezing van de gouverneur. In de Molukken zoals in vele andere regio's veroorzaakt dit spanningen tussen klassen en tussen religies en

etnieën. In het nabije verleden heeft deze vorm van rechtstreekse politiek in de Molukken, in tegenstelling tot de meeste andere regio's, zelfs aanleiding gegeven tot een langdurig en bloedig conflict. Maar tegelijkertijd discussiëren mensen over politiek en nog belangrijker, over het opeisen van hun politieke en economische rechten. Dat gebeurt niet vanuit het doorgaans door internationale NGO's gepromootte beeld van een civiele maatschappij die in een liberaal-democratische en transparante maatschappij als een waakhond fungeert tegenover een inhalig bestuur. Nee, de manier waarop dat gebeurt is 'dirty' en staat niet in het woordenboekje van de grote donoren. Nieuwe

etnische en/of religieuze organisaties gaan allianties aan met lokale sterke figuren in de hoop dat deze vervolgens hun rechten gaan verdedigen maar vooral omdat deze sterke figuren hen een smak geld toekennen in ruil voor hun steun. De manier waarop deze organisaties hun achterban verdedigen is soms bewonderenswaardig maar meestal hoogst discutabel. Toch kan niemand er om heen dat er iets beweegt en de bestaande machtsrelaties uit de Nieuwe Orde op zijn minst gereorganiseerd worden. Tevens kan niemand er om heen dat voordien gemarginaliseerde groepen hun mogelijkheden aftasten om hun toegang tot een exclusief politiek-economisch systeem te forceren.

Deze vorm van rechtstreekse democratie heeft ook geleid tot een fenomeen waar tijdens de Nieuwe Orde amper een Indonesiër het bestaan van afwist, namelijk: de campag-

ne. Waar de gouverneur voor 1998 een persoon was die in onbereikbare kantoren zijn zaakjes regelde, staat deze nu op een podium smartlappen te zingen in de volkswijken. Waar tijdens de Nieuwe Orde de gouverneur zijn 'money politics' bedisselde onder enkele getrouwen, komt nu de roep van de gewone sterveling dat ook zij een deel van dit geld willen zien (in ruil voor hun steun en stem natuurlijk). Deze vormen van negotiatie hebben inderdaad weinig te maken met het klassieke plaatje dat men kort na mei 1998 in het hoofd had over een liberaal-democratisch Indonesië. Tegelijk gaat die negotiatie echter over ontwikkeling en het begin van een 'politieke samenleving' in Indonesië. Typerend

voor het nieuwe Indonesië is bijvoorbeeld de wijdverbreide explosie van de zogenaamde 'tim sukses' (letterlijk vertaald succes teams). Eenvoudig gesteld zijn dat groeperingen die hun stem en steun in allerhande politieke campagne-strategieën verlenen, in ruil voor het laten opeisen van hun rechten en het forceren van toegang tot de politieke machtscenakels. Het feit dat hierbij geld te verdienen valt, zal moeten ook helpen bij de populariteit van die 'tim sukses'.

Deze praktijken moeten als een ontwikkelingsstrategie gezien worden. Zoals Sitna, het hoofd van een 'tim sukses' in een verarmd vluchtelingenkamp in de Molukken het zelf stelde: 'dit is onze enige mogelijke strategie van ontwikkeling en onze manier om een deel van de koek te gaan opeisen, andere zaken hebben we niet om in de strijd te gooien'. Het feit dat die gemarginaliseerde vluchtelingen op dergelijke manier hun stem laten gelden, los van het paternalistische 'empowerment' discours waar al te veel internationale NGO's zich aan bezondigen, is misschien wel de belangrijkste vooruitgang die Indonesië de voorbije 10 jaar heeft gemaakt.

Jeroen Adam maakt deel uit van de Conflict Research Group van de Vakgroep Studie van de Derde Wereld, universiteit Gent

DE NAXALS IN INDIA

I Alfons Vandenbussche I

*De geschiedenis leert ons dat geweld steeds geweld oproept.
Het verhaal van de Indische maoïsten (hier Naxals genoemd) vormt daarop geen uitzondering.*

Volgens de Indische interne Veiligheidsdienst hebben de Naxals 5 miljoen euro geprogrammeerd om hun vuurkracht te verbeteren in de interne guerrillaoorlog in delen van India's armste staten, de zogenaamde 'Naxal Belt' (Naxal gordel= Chattisgharg, Orissa, Bihar en Jharkand). De bedoeling is om raketlanceerders mortieren en handgranaten te maken zodat ze de veiligheidstroepen kunnen aanvallen zonder zelf gezien te worden.

Volgens de veiligheidsdienst zouden er 29 compagnieën deel uitmaken van de PLGA (People's Liberation Guerrilla Army) wat overeenkomt met 3 bataljons in militaire taal. Dat ter aanvulling van hun duizenden hulpkrachten en leden van milities. Het centrum van waaruit geopereerd wordt is een natuurreservaat in het Munger district in Bihar, een ander bevindt zich in de Saranda wouden in Jharkand.

Tussen januari 2006 en juni 2007 hebben ze 529 zware wapens, 16.000 kogels en 19 ton explosieven kunnen bemachtigen. Ze verkopen ook wapens aan wapentrafikanten en hebben 4 wapenfabrieken voor raketlanceerders, mortieren en handgranaten. Een ervan bevond zich in de buitenwijken van Chennai (Madras), een ander in Bhopal en nog een in Rourkela in Andra Pradesh.

Op 9 december 2007 liet de Indische legerleiding weten dat ze 85 nieuwe compagnieën politie klaar hebben staan om de Naxals te bestrijden en tegen juni dit jaar zouden er nog 65 compagnies bijkomen, dat maakt in het totaal een 80.000 man.

Sinds 1998 werden er veiligheidscomités opgericht binnen de centrale regering en de deelstaten, maar de situatie verergerd voortdurend. In Jharkand, de staat afgescheiden van Bihar in 2000 met als hoofdstad Ranchi, werken een aantal politici samen met de maoïsten om hun eigen corrupt gedrag te dekken. Ze laten zich bijvoorbeeld zoge-

naamd aanvallen om meer bescherming te kunnen krijgen van de centrale regering en zo meer indruk te maken op de kiezers.

In Jharkand werken 80% van de inwoners in de landbouw en de productiviteit is er zeer laag. Het water van de moessonregens kan nog altijd niet opgeslagen worden en de elektriciteitsvoorziening en communicatie is er erg gebrekkig. Het gevolg is dat er twee miljoen hectare land braak blijft liggen van oktober tot mei. Tien miljoen mensen zijn daardoor zes maanden per jaar werkloos. Niet te verwonderen dat de helft van de bevolking onder de (al niet zo hoge) armoedegrens leeft.

In naam van 'het beschermen van de bevolking tegen de maoïsten', worden de Adivasis (oorspronkelijke bevolking) naar kampen, de zgn. Salwa Judum verplaatst. Van daaruit worden dan de omliggende dorpen beschoten en platgebrand door de politie om de Naxals te treffen. Het gevolg is dat de bewoners nog kwetsbaarder worden en zo nog gemakkelijker overstappen naar de maoïsten.

Het succes (en dus ook de bedreiging) van het naxalisme wordt veroorzaakt door de wanhoop van tribale en landloze boeren die de eerste slachtoffers zijn van de gewetenloze expansie van de vrije markteconomie. Die ontnemt de Adivasis de opbrengst van de wouden door de aanleg van stuwdammen, bauxiet- en ijzerertsminen waarbij de bewoners verplicht moeten verhuizen (naar kampen), zoals onlangs nog in Nandigam en Singur in West-Bengalen is gebleken.

Wie niet naar de kampen wil, wordt als Naxal beschouwd en kan bijgevolg onmiddellijk gearresteerd worden. Mensenrechtenorganisaties (zoals de International Association of Practising Lawyers of IAPL) klagen de schrijnende toestanden in de gevangenissen aan. De

Adivasis zijn arm. Ze kunnen geen borgsom en geen advocaat betalen en zo blijven ze soms jaren in de gevangenis alvorens hun zaak voorkomt. De IAPL beweert dat maar 1% van de gevangenen echte Naxals zijn. Er zijn al verscheidene doden gevallen in de gevangenis door gebrek aan deugdelijke zorgen en voedsel. Dat deze methoden contra-productief werken is nogal evident.

Na de drie bomaanslagen in Hyderabad onlangs werden tientallen jonge mensen door de politie zonder arrestatiebevel gefolterd. De minister van Binnenlandse Zaken in Andra Pradesh zei tegen een protestdelegatie dat ze nog dankbaar mochten zijn dat ze alleen maar gefolterd werden, als ze verdacht werden van Naxals te zijn, mochten ze volgens hem, zonder proces gedood worden!

De eerste minister van India, Singh, beweerde onlangs dat het Naxalisme in de toekomst de grootste uitdaging is voor de veiligheid in het land en hij wil het met alle middelen bestrijden. Helaas wordt hier weer eens het symptoom bestreden in plaats van de oorzaken. Om die oorzaken van het naxalisme te bestrijden zullen de premier van India en de leiders van de deelstaten betere methodes moeten gebruiken!

Vanuit, Kerala (Zuid-India)

Bronnen:

N. Sundar (prof. sociology, Delhi), 'Who are Dantewada's prisoners?' in New Indian Express, 25/12/07

A. K. Merha (Director Centre for Public Affairs, Delhi), 'Naxal-taming, without success' in New Indian Express, 27/12/07.

V. Ramakrishnan, 'Maoist connection' in Frontline, 04/01/08.

Prem Shankar, 'The economic jailbreak' in Outlook 31/12/07.

M. S. Swamitam (prof.), 'Agricultural strategy and internal security' in The Hindu 01/01/08.

H. Mander, 'Whose land is this?' in The Hindu 30/12/07.

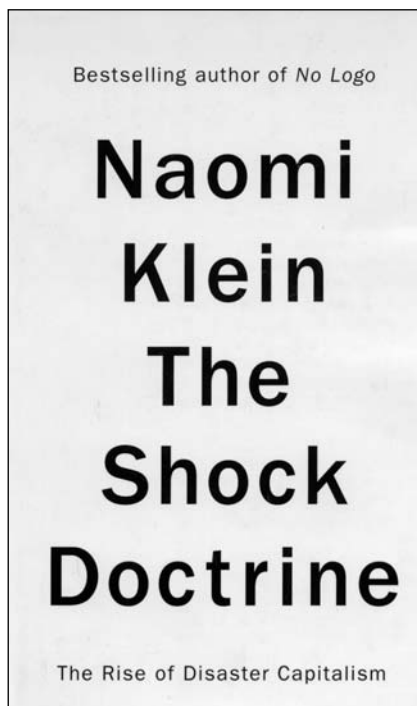
RAMPENKAPITALISME

| Rob Swolfs |

De nieuwste worp van de Canadese onderzoekster Naomi Klein, die eind jaren negentig furore maakte met haar boek *No Logo*, zal in bepaalde kringen niet met open armen ontvangen worden. Nadat ze menig CEO op stang joeg met haar eerste boek waarin ze vlijmscherp de gevolgen van een perverse neoliberale globalisering documenteerde, gaat Klein met haar pas gepubliceerde *“De Shockdoctrine: opkomst van rampenkapitalisme”* tot op het bot van de heersende economische doctrine. Door het journalistieke werk dat ze de voorbije jaren verrichtte van Rusland tot Irak, van Latijns-Amerika tot New Orleáns, kreeg ze inzicht in de tactieken van een economische elite die gebruik maakt van nationale verwarring ten tijde van crises (de zogehete *shock*) om uiterst impopulaire agenda’s door te drukken.

Milton Friedman, de halfgod van de neoliberale economen en politici, formuleert het als volgt: *“Alleen een crisis – echt of waargenomen – leidt tot werkelijke verandering. Wanneer de crisis zich voordoet, hangen de acties die ondernomen worden af van de ideeën die voorhanden zijn. Naar mijn mening is onze fundamentele functie deze: alternatieven ontwikkelen voor een bestaand beleid, ze levend en beschikbaar houden totdat het politiek onmogelijke politiek onvermijdelijk wordt.”* Klein voegt toe: *“Sommige mensen leggen een voorraad aan ingeblikt eten en water aan om op grote rampen voorbereid te zijn. Volgelingen van Friedman leggen een voorraad aan van ideeën over de vrije markt.”*

Naomi Klein begint haar economisch onderzoek in de jaren dat de modellen van de Britse econoom Keynes algemeen aangenomen worden als de beste economische optie. Die zijn gericht op een dialoog tussen staat, patronaat en vakbonden; het zogenaamde herenakkoord. Nadat het ongebreidelde kapitalisme in

de jaren 1930 zware klappen kreeg en grote delen van de wereld zich lieten verleiden tot een socialistisch alternatief, leek het de politici van toen een goed idee de pijnen van de economie te verzachten met een sterke staat. West-Europa is één van de mooie voorbeelden waarin een goed sociaal vangnet werd uitgebouwd als bescherming tegen radicalere maatschappijvormen. Friedman en de zijnen, geconcentreerd op de economische faculteit van de University of Chicago, keken lijdzaam toe. Volgens hun puristische visie was economie een pure en exacte wetenschap die enkel verstoord kon worden door eender welke vorm van inmenging door een staat. De markt hoorde vrij te zijn en moest los staan van eender welke bemoeienis of controle. De markt kon zichzelf wel handhaven en ze had geen behoefte aan democratische controle.

We weten ondertussen dat deze opvatting doorheen de jaren aan invloed won, tot op het punt dat het de enige *mogelijke*

opvatting werd geacht. De opkomst en invoering van deze ideologie werd altijd beschouwd als een vreedzaam proces, een ideeënoorlog die door de beste gewonnen werd. Klein vertelt een heel ander, uiterst goed gedocumenteerd verhaal. Het neoliberale project dat landen een verstikkende economische logica oplegt, aldus Klein, gaat hand in hand met repressie, marteling, beknotting van de meest fundamentele vrijheden en het veroordelen van grote massa’s tot bittere armoede.

De inleidende hoofdstukken nemen ons mee naar de jaren vijftig van de vorige eeuw. De Koude Oorlog schiet uit de startblokken, paranoia wordt een nationale plicht en de strijd moet gevoerd worden met alle mogelijke middelen. In het onderzoek naar deze mogelijke middelen staat Dr. Ewan Cameron centraal. Cameron zette in opdracht van de CIA experimenten op met betrekking tot het controleren en manipuleren van de menselijke geest. Deze onderzoeken verschilden van vorm (elektroshocks, toedienen van medicijncocktails,...) maar dienden één doel. Cameron wou de menselijke geest deconstrueren om hem nadien terug op te bouwen volgens een vooropgesteld plan. In het eerste deel van zijn opdracht sloeg hij met glans. De reconstructie is er echter nooit van gekomen.

Het onderzoek van Cameron heeft een centrale rol gespeeld in de ontwikkeling van hedendaagse, wetenschappelijk onderbouwde marteltechnieken. Het wordt echter steeds duidelijker dat de economische ‘shock’ die Friedman en de zijnen beoogden, onmogelijk te realiseren was zonder de ‘shock’ uit de folterkamers. Telkens weer waren de maatregelen die op voorschrift van Friedman en zijn Chicago Boys werden opgelegd zo impopulair dat ze grootschalige protesten uitlokten. Om deze beleidskeuzes te kunnen

handhaven en te beschermen tegen een furieus volk, waren de martelkamers onmisbaar. Dat wordt al te duidelijk in de eerste “speeltuin” van de vrije marktideologen: het Chili van Pinochet. In de jaren voor de staatsgreep gepleegd tegen Allende, begonnen de Chicago Boys, geruggensteund door verscheidene organisaties zoals The Ford Foundation, een ideologische oorlog tegen het land. Grote groepen studenten werden door de VS-regering naar Amerika gehaald om aan de universiteit van Chicago gedoopt te worden in de heilige beginselen van de vrije markt. Bedoeling was om de ontwikkelingseconomen, die op dat moment ontzettend vruchtbare experimenten hadden opgezet in grote delen van Latijns-Amerika, een hak te zetten.

liberalisering. Door de schok die het Chileense volk te verwerken kreeg, werd elk verzet genuileerd. Er heerste grove repressie in de straten van Santiago en ver daarbuiten. Marteling, ontvoering en intimidatie waren dagelijkse kost. Dat belette Milton Friedman zelf niet om economische hand en spandiensten te verlenen aan Pinochet. Het resultaat is bekend: een brute dictatuur die enorm grote groepen mensen in uitzichtloze ontbering stortte, maar die achteraf werd opgehemeld als één van de eerste grote economische successen van het neoliberalisme.

Sindsdien stonden de Chicago Boys bij elke politieke, economische en zelfs natuurlijke aardverschuiving in de coulissen. Van Chili tot Brazilië, van Rusland tot Polen, van China tot Irak. Telkens een volk

de doeken gedaan.

Grote verdienste is dat de auteur erin geslaagd is aan te tonen dat de huidige rampen en oorlogen zélf een groeiende bron van winstbejag zijn. Haar ervaringen in Irak beschrijft ze op een treffende manier. Zowel de voorbereiding (na 9/11), de oorlog zelf, als de ‘wederopbouw’ van het land zorgen voor stromen geld op reeds uitpuilende bankrekeningen. Het ‘rampenkapitalismecomplex’, zoals Klein het noemt, heeft zich volledig ingepast in de Amerikaanse economie. Sterker nog: het is er een essentieel onderdeel van geworden, één van de meest winstgevendste bedrijfstakken. Dankzij de vele uitbestedingen die de Amerikaanse staat aan particuliere bedrijven toekent, genereren zij enorme winsten, terwijl de staat zo onbeholpen wordt achtergelaten dat zij zelf niet meer effectief kan reageren op rampspoed. Het hoofdstuk over New Orléans en de orkaan Katrina is een erg sinistere waarschuwing. De profeten van de markt, die om ter luide roepen dat de staat inefficiënt is en moet afgeslankt worden ten voordele van particuliere ondernemingen, horen ontmaskerd te worden als de rovers die ze zijn. Als alle macht uit handen van een volk wordt gegeven, wordt diegene met het meeste geld God.

Dit boek is verplichte lectuur voor iedereen die een beter inzicht wil krijgen in de neoliberale logica. Het is enorm leerrijk deze structuren te leren zien en begrijpen, zeker omdat zij in de volgende decennia nog nadrukkelijk aanwezig zullen zijn. Als we ons met kennis willen wapenen tegen de kapitalistische zondvloed, dan heeft Klein zonet een bruikbaar vlot gebouwd. ■

Dit boek is verplichte lectuur voor iedereen die een beter inzicht wil krijgen in de neoliberale logica. Het is enorm leerrijk deze structuren te leren zien en begrijpen, zeker omdat zij in de volgende decennia nog nadrukkelijk aanwezig zullen zijn.

Toen de studenten naar Chili terugkeerden werden ze echter niet de leidende economische elite die ze verwacht werden te zijn, maar raakten ze gemarginaliseerd in kringen van economen. Tot Augusto Pinochet op het toneel verscheen. Vanaf het moment dat de staatsgreep goed en wel gepleegd was, stonden de Chicago Boys mee aan het roer van de dictatuur. Het hele nieuwe economische project van Chili werd uitgeschreven en ingevoerd onder leiding van prominente studenten van de Chicago-school. Basisidee: slank de staat af zodat de markt haar natuurlijke evenwicht kan herstellen. Concreet betekende dat privatisering, deregulering en

door een ingrijpende structuurverandering (cfr. Rusland en Polen), ramp (cfr. Sri Lanka en Thailand na de tsunami), zware repressie (cfr. China en het Tien-an-men debacle) of oorlog geteisterd werd, lag een economische blauwdruk voor de wederopbouw klaar. Een blauwdruk die volkomen op maat van het internationale kapitaal, en volgens de principes van Friedman, geschapen was. Klein beschrijft deze politieke, menselijke en economische ‘shocks’ op onnavolgbare manier. De verwoestende effecten van bepaalde maatregelen worden benadrukt door schrijnende ooggetuigenverslagen, de euforie bij de politici en beleggers wordt minutieus uit

TIM WEINERS' CIA

VERDRAAIINGEN, HALVE WAARHEDEN EN DE OCCASIONELE LEUGEN

| Willy Van Damme |

Toen in Groot-Brittannië Claire Short, minister voor Ontwikkelingshulp onder Eerste Minister Tony Blair, met luide trom ontslag nam wegens de oorlog tegen Irak in 2003, had zij het over Blairs communicatie als: "verdraaiingen, halve waarden en de occasionele leugen". Zo zou men best ook het boek omschrijven van Tim Weiner over de geschiedenis van de CIA, dat onder de titel 'Een spoor van vernieling' in vertaling uitkwam bij de Bezige Bij in Amsterdam. Tim Weiner is een journalist bij de New York Times en specialiseert zich al jaren in Amerikaanse inlichtingendiensten zoals de CIA.

MET DANK

Het boek dat in zijn originele vorm 'Legacy of Ashes' heet, is een dikke turf van 717 bladzijden met veel voetnoten en ook een handig feiten- en personenregister. Wel ontbreken hier plaatsnamen of begrippen die berucht zijn geworden zoals bijvoorbeeld de Golf van Tonkin, (gekend door het zogenaamde 'incident in de Golf van Tonkin' dat onlosmakelijk verbonden is met het massaal bombarderen van Vietnam door de VS) of Guantanamo (de Amerikaanse militaire basis en tevens foltercentrum op het eiland Cuba).

'Een spoor van vernieling' is het resultaat van Weiners onderzoek in de publieke archieven van de CIA en de Amerikaanse overheid, evenals van gesprekken met een hele serie toplui van de CIA, waaronder praktisch alle voorgaande nog in leven zijnde directeurs. En dat zijn er nogal wat. Wat daarbij opvalt, is dat ze allen hartelijk worden bedankt voor hun medewerking, maar dat er tegelijkertijd in de dankbetuiging of in de inleiding geen woordje af kan voor de massa's slachtoffers die de CIA en de VS, in de periode die het onderzoek bestrijkt, maakten. Enige sympathie voor diegenen die zich verzetten tegen de CIA of er gewoon het onschuldige slachtoffer van werden moet men dan ook niet zoeken in het boek.

Een dieptepunt op dit vlak kan men

vinden op pagina 425. Weiner beschrijft er de toestand in Libanon vlak na de moord op de -door de CIA geïnstalleerde- president Bashir Gemayel in 1982 en heeft het in dit verband over de Hezbollah die rond die periode het levenslicht ziet: "Imad Mughniyah, een plegger van moordaanslagen en een hoofdmann van de gewelddadige terroristische groepering Hezbollah, de Partij van God, was geld en explosieven aan het verzamelen en zijn bandieten aan het trainen...". Wanneer wat later de

Palestijnse vluchtelingenkampen Sabra en Shatillah worden vernield en honderden vluchtelingen -waaronder vrouwen en kinderen- worden afgeslacht, blijft hij neutraler: "Uit wraak (voor de moord op Gemayel, nvdv.) slachtten de maronitische bondgenoten van de CIA, met hulp van Israëliëse troepen, naar schatting zeventienhonderd vluchtelingen af." Hier geen zwaar beladen woorden als "bandieten" of "gewelddadige terroristen".

OORLOGSMISDADIGERS

Een fundamentele kritiek op het feitelijke optreden van de CIA of de Amerikaanse regering wordt door Tim Weiner nooit geuit. Dat een land (de VS) zich niet mag bemoeien met de interne aangelegenheden van een ander land is iets wat hij nooit opmerkt. En nochtans is dat één van de hoekstenen van wat het internationaal recht hoort te zijn.

Weiners enige kritiek op de CIA komt erop neer dat de organisatie geleid wordt door een aantal incompetenten figuren die er geen graten in zien hun eigen president of het Amerikaanse publiek te bedriegen. Dat de CIA in wezen een criminele organisatie is voor wie moord, fraude en omkooprij de essentie van het bestaan is, komt bij hem niet echt op. Dat de verantwoordelijken voor dat beleid simpelweg oorlogsmisdadigers en plunders zijn en

dus in de gevangenis horen te zitten is geen conclusie van Tim Weiner. Wetende dat men in de VS zelfs voor het stelen van een reep chocolade serieus zware straffen kan krijgen, zet dit toch aan tot denken.

Om zijn kritiek over incompetentie te staven beschrijft Weiner in zijn boek een ruzie tussen president Bill Clinton en de CIA over Haïti. De CIA had de voorheen gekozen president Bertrand Aristide daar afgezet en vervangen door wat in het boek omschreven wordt als een stelletje boeven. Dit alles tegen de zin van Clinton. De CIA en Clinton discussieerden in de ruzie over het feit of Aristide wel voldoende kwaliteiten had om terug te keren. Aristide verschijnt uiteindelijk terug op het toneel, maar wordt later onder George W. Bush door minister van Buitenlandse Zaken Colin Powell vrij onceremonieel 'gekidnapt'. Dat Haïti er ondertussen totaal onstabiel en in puin blijft bij liggen is geen probleem voor de VS.

GEEN ACHTERGRONDEN

Hoewel het boek van Weiner zich presenteert als de geschiedenis van de CIA sinds haar oprichting in 1947, bevat het zeer merkwaardige hiaten. Natuurlijk kan zelfs een boek van 717 pagina's geen totaal overzicht geven van alle activiteiten van de CIA, maar men kan wel verwachten dat er een omschrijving gegeven wordt waarbij toch de voornaamste operaties in beeld komen. En dit liefst ook op een correcte, goed geanalyseerde en voldoende volledige wijze. Dit is hier helaas zelden of nooit het geval.

Zo ontbreekt bijvoorbeeld het verhaal over de in 1959 door de CIA georganiseerde vlucht van de huidige Dalai Lama uit Chinese gevangenschap in Tibet naar India. De hoofdverantwoordelijke voor dit huzarenstukje, Anthony Poshpenny (één der meest beruchte CIA-agenten ooit en vooral bekend onder het alias Tony Poe) wordt in het boek wel vermeld in verband met andere zaken -evenals het feit dat de Dalai Lama en zijn beweging geld kregen van de CIA wordt vermeld- maar de historisch toch erg belangrijke episode van de vlucht wordt achterwege gelaten.

Essentiëler is echter dat Tim Weiner op

geen enkel ogenblik de achtergronden en ware redenen voor het optreden van de CIA geeft. Neem bijvoorbeeld de invasie van Guatemala in 1954, met de afzetting van de regering van president Jacobo Arbenz Guzmán, één van de vele Latijns Amerikaanse socialistische, die dankzij de CIA werden vermoord. Het geklungel van de CIA wordt wel in beeld gebracht maar waarom de regering van president Dwight Eisenhower plots interesse had voor dit kleine land met amper 5000 soldaten komt niet aan bod. Dat Arbenz de almacht van de Amerikaanse United Fruit Company en haar bananenplantages aan banden wou leggen via zijn landhervormingsplannen, vertelt Weiner niet. De linken tussen het Witte huis, de CIA en de United Fruit Company worden ook niet vermeld. En nochtans was dat juist de reden voor het desastreuze Amerikaanse

der voornaamste medewerkers was van de Fransen wordt niet vermeld. Vang Pao verkocht zich gewoon aan de meest biedende. Nog erger is dat in heel het verhaal over die regio de rol van opium en heroïne niet wordt aangeraakt. Nochtans stond het waarschijnlijk grootste heroïne producerende labo uit de wereldgeschiedenis in Long Tien, het hoofdkwartier van de CIA in Laos. Dat de in Taiwan geregistreerde luchtvaartmaatschappij Air America, van de vroegere Amerikaanse generaal Claire L. Chenault (gekend van de Flying Tigers uit WWII), met vliegtuigen wapens en voedsel naar de bergdorpen voerde en met de opium terug naar Long Tien vloog, vernemen we niet. Toch zorgde de overvloed van die CIA-heroïne ervoor dat het Amerikaanse leger op grote schaal hieraan verslaafd raakte en mede zo haar slagkracht verloor. Tony Poshpenny, noch-

De strategie van Tim Weiner bij het beschrijven van wat hij de geschiedenis van de CIA noemt, lijkt er op gericht te zijn alleen datgene te publiceren wat al overvloedig in de media kwam en voor de rest te zwijgen.

optreden dat zich ook nu nog in het land laat voelen.

Alleen bij de actie van 1954 in Iran, tegen eerste minister Mohammad Mossadeq, wordt die achtergrond wel meegegeven. Het gaat dan ook over Britse en niet zozeer Amerikaanse financiële belangen. Opmerkelijk is wel dat volgens het boek een zekere Ayatollah Khomeini actief meedeed aan de door de CIA georganiseerde straatrellen.

DRUGHANDEL ONDER TAPIJT

Ook rond Laos wordt er mist gespoten. Zo verschijnt in het boek 'generaal' Vang Pao, clanleider van een deel der Hmongs (een bergstam in Laos), op het toneel alsof die man geen achtergrond heeft en plots door de CIA werd ontdekt. Dat hij voorheen een

tans een doorwinterde moordenaar en toen erg actief in Laos, nam zelfs omwille van die drugshandel woedend ontslag uit de CIA.

Hetzelfde verhaal doet zich voor in Afghanistan in 1990, toen de CIA er een oorlog uitvocht tegen de Sovjet Unie. Hun man was daar vooral Gulbuddin Hekmatyar, net zoals Vang Pao een 'vrijheidsstrijder', die zich vooral concentreerde op de opiumhandel en de productie van heroïne. Hekmatyar was de man die de grootschalige opiumkweek hielp introduceren in Afghanistan en zo de Gouden Driehoek in Zuidoost-Azië (het grensgebied tussen Thailand, Laos en Myanmar/Birma) als voornaamste productiegebied uitschakelde. Waarbij de CIA ditmaal met vrachtwagens de wapens naar de Afghaanse grens in Pakistan bracht en

met opium terugkeerde. Allen feiten die reeds elders werden gepubliceerd maar door Tim Weiner blijkbaar niet de moeite waard werden bevonden om te herhalen.

De innige en bij insiders goed gekende relatie tussen de CIA en de drughandel, komt op enkele eerder terloops vermelde details na, dus niet aan bod bij Tim Weiner. Alleen wanneer hij het heeft over de acties tegen Haïti en Grenada valt kort het woord drugs. Bij de bespreking van de Panamese dictator en CIA-man Manuel Noriega kon Weiner het aspect drugs ook moeilijk verzwijgen, gezien dit bij de invasie van Panama en de daaropvolgende gevangenzetting van Noriega uitvoerig in de media aan bod kwam. Maar over de rol van drugs in de oorlog tegen Nicaragua geen woord. De term 'drugs' valt evenmin bij het lezen over de Columbiaanse president Alvaro Uribe of de Peruaanse generaal Vladimiro Montesinos, hoofd van de Peruaanse inlichtingendienst onder president Alberto Fujimoro, de lokale topman van de CIA en ook de voornaamste lokale contactpersoon voor de Columbiaanse cocaïnehandelaars.

WAT VERZWEGEN WORDT

De strategie van Tim Weiner bij het beschrijven van wat hij de geschiedenis van de CIA noemt, lijkt er dan ook op gericht te zijn alleen datgene te publiceren wat al overvloedig in de media kwam en voor de rest te zwijgen. Ook de recente episode rond CIA-agente Valerie Plame, wiens man in de weg liep van het Witte Huis en die daarom maar haar naam en functie in de pers gepubliceerd zag, komt niet aan bod. Evenals het recente grootschalige ontvoeringprogramma van de CIA. Wie dacht hier de plaatsnamen te lezen waar de CIA in Polen, Roemenië en elders haar gevangenen folterde en mogelijks ombracht, zit fout. De hierover in Europa gepubliceerde rapporten komen niet ter sprake. Evenmin vernemen wij welke topfiguren op dit ogenblik in Europa dankzij de CIA wat bijverdienen. De namen van de Duitse kanselier Willy Brandt, de Italiaanse premier Giulio Andreotti, de Franse socialistische premier Guy Mollet en de vroegere Duitse uitgever

Axel Springer vallen wel, maar die zijn allen dood. Het antwoord op de vraag welke toppolitici, journalisten of andere toplui hier in België en de EU nu nog op de loonlijst van de CIA staan, blijft geheim. Tim Weiner hengelt er zelfs niet naar. Wel vermeld hij de betrokkenheid van de CIA bij de mislukte neofascistische staatsgreep in Italië van 1970 en haar rol bij het Griekse kolonelsbewind uit de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw. Meer recente verhalen over CIA-acties rond Venezuela (zoals bvb. de mislukte staatsgreep tegen president Hugo Chavez), Joegoslavië, Rusland, Georgië, Oekraïne of elders in Oost-Europa zoek je hier tevergeefs. Net zoals ook het hedendaagse Iran niet ter sprake komt. Nochtans is het voor alle serieuze waarnemers van die regio overduidelijk dat de CIA hier stevast een cruciale rol speelt en naar goede gewoonte de dollars gul laat vloeien.

Wat Afrika betreft stelt Tim Weiner zonder schroom dat de VS en de CIA amper iets te maken hadden met de gebeurtenissen in de jaren negentig van de vorige eeuw rond Rwanda en Congo, toen Paul Kagame en Yuwéri Museveni vanuit Oeganda eerst Rwanda en later Congo binnenvielen. Dat terwijl de beslissing om Rwanda te veroveren deels in 1989 te Washington viel, tijdens een door de VS georganiseerde vergadering van Tutsi's. Waarbij er massa's fondsen vanuit de VS naar Paul Kagame vloeiden en men in Rwanda op topopposities vloeiend Amerikaans sprekende pionnen had. De CIA heeft altijd haar pionnen uitgezet. De president Mikhail Saakashvili in Georgië, de minister van Buitenlandse Zaken Radosław Sikorski in Polen en de allereerste minister voor Buitenlandse Zaken van het onafhankelijke Bosnië, Mohammed Sacirbey, zijn allemaal figuren die uit allerlei Amerikaanse advocatenbureaus en studiediensten zijn geplukt en door de VS gelanceerd worden om er hun belangen te verdedigen.

OFFICIEUZE GESCHIEDSCHRIJVING

Het boek 'Een spoor van vernieling' vertelt dan ook niet de echte geschiedenis van de CIA maar geeft in wezen een selectieve

samenvatting van wat al elders in de media breed werd uitgesmeerd. Boeken als de roman 'The quiet American' van Graham Green of 'The politics of heroin in Southeast Asia' van Alfred McCoy waren bij publicatie daarentegen wel baanbrekende werken. De CIA verzette in 1972 hemel en aarde om te beletten dat Alfred McCoy zijn meesterwerk zou publiceren. De CIA mislukte in haar opzet, maar de man moest wel 12 jaar lang uitwijken naar Australië. Werken als docent in de VS was er voor hem niet bij. Ik denk niet dat Tim Weiner na deze publicatie de toegang tot de CIA en haar ingewijden zal worden ontzegd, laat staan de redactielokalen van de grote Amerikaanse media. Het feit dat al die toplui met hem wilden spreken zegt eigenlijk al veel.

In ruil voor wat leuk nieuws gaan vele journalisten mijlenver over de schreef en worden zo propagandisten voor diegenen die hen 'hun' nieuws bezorgen. Een kwaal die ook in België welig tiert. Tim Weiner sukkel met hetzelfde probleem en produceert wat in wezen 'halve waarheden, verdraaiingen en de occasionele leugen' zijn. In een gesprek met Knack roemde hij de openheid van de Amerikaanse samenleving als reden waarom er zoveel over de CIA is geweten. Hij bewijst feitelijk het tegendeel. Het zijn de massa's floppen en schandalen en niet die transparante VS die zorgden dat wij wat over de CIA te weten kwamen.

Tim Weiners werk is niet verbazend als we weten dat zijn krant de New York Times in het verleden praktisch alle oorlogen van de VS steunde. Het boek van Tim Weiner dient daarom beschouwd te worden als de officiële geschiedenis van de CIA. Wie de echte waarheid rond de CIA wil kennen dient verder te zoeken.

AGENDA

08-03-2008

ALTERNATIEVE BOEKENBEURS, 7DE EDITIE

Dè beurs voor kritische, tegendraadse publicaties, die je moeilijk tot helemaal niet in de commerciële boekhandel vindt. Nochtans bestaan er veel kleinere uitgeverij en distributeurs die een afwijkende stem durven laten horen. Op de alternatieve boekenbeurs vindt u ze allen verzameld.

Locatie: De Centrale, Kraankindersstraat 2, Gent.

Zin om mee de stand van Vrede te bevolken?

Stuur een mailtje naar pieter@vrede.be

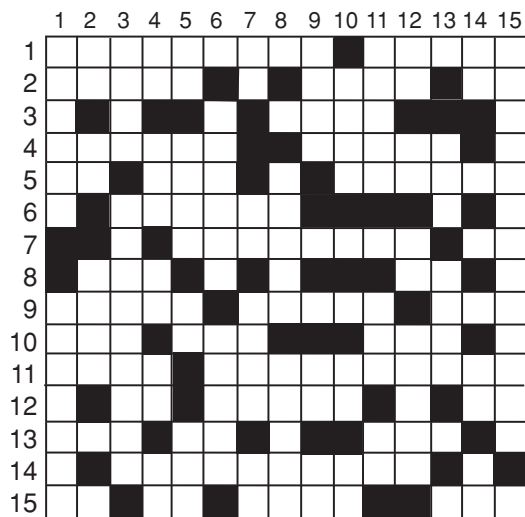
Gratis inkom.

Open van 10 tot 20 uur.

Rechtzetting: foto's bij artikel "Voer strijd tegen de Israëlische apartheid" van Ria Cabus (Vrede nr. 389) zijn van Hendrik Braem i.p.v. Braet

"RETRO"

KRUISWOORDRAADSEL - NUMMER 38

HORIZONTAAL

- 1) Het gedicht van Jozef Vandromme (tijdgegeven) - Kleur.
- 2) Zeeschade aan een schip - Brandstof - Hij.
- 3) Zangvereniging.
- 4) Op een andere plaats - Franse rivier.
- 5) Muzieknoot - Roem - De hoofdstad van Afghanistan.

22-03-2008

NATO GAME OVER

Geweldloze actie tegen de NAVO.

Vijf jaar na de start van de oorlog in Irak stappen we, samen met vredesactivisten uit heel Europa, naar het hoofdkwartier van de NAVO in Brussel. We willen de NAVO sluiten om oorlogsmisdaden te voorkomen.

Wil je deelnemen aan deze geweldloze directe actie? Neem contact op met een regionale groep in uw buurt. Alle info op www.vredesactie.be, of via bomspotting@vredesactie.be, 03/ 281 68 39.

16-03-2008: VIJF JAAR GEWELD IN IRAK IS GENOEG!
Internationale anti-oorlogsdag op zondag 16 maart 2008.
1000 stappers voor Vrede - van Leuven (9u30) naar Brussel (27 km).

Programma:

- 9u: inschrijven:
- 9u30 start aan station van Leuven (Martelarenplein)
- 14u – 14u45: mogelijkheid om aan te sluiten in het Park van Tervuren (tram 44)
- 16u – 16u15: mogelijkheid om aan te sluiten aan het trammuseum (lijn tram 44)
- 17u45: aankomst in het Jubelpark/ 'Cinquantenaire'
- Vredesmeeting (16u – 18u)**
- Vanaf 16u: infostands, muziek en toespraken
- 17u30: gezamenlijke massa-actie voor vrede.
- Vrede is nog op zoek naar stappers! (wandclubs, jeugdbewegingen, sportverenigingen of gewoon individuen, stuur een mailtje naar pieter@vrede.be)

- 6) Droombeeld.
- 7) Vijfhoekig gebouw in Washington waar het Ministerie van Defensie van de V.S. gevestigd - Bezittelijk voornaamwoord.
- 8) Vaatwerk - Slee.
- 9) Sluitmiddel aan kleren - Bloem - Zijrivier van de Rhône.
- 10) Gehoororgaan - Gezichtorgaan - Grootmoeder.
- 11) Iedere (kan ook een meisje of vrouw zijn) - Camping/vakantiewoningen in Middelkerke/Lombardzijde (2 woorden).
- 12) Ut supra (afkorting) - Gevoelig - Meestok.
- 13) Blijkens het voorgaande (op deze manier) - Tweeklank - bezittelijk voornaamwoord.
- 14) Een toenemend gevaar voor de internationale vrede.
- 15) Nieuwe stijl (afkorting) - Persoonlijk voornaamwoord - De rivier van Pallieter - Hoenderachtige moerasvogel.

VERTICAAL

- 1) Bericht tot besluit van een geschrift (boek) - Aziatisch herdersvolk uit Koerdistan.
- 2) Vier (Romeinse cijfer) - Lager Onderwijs (afkorting) - Verdikt onderaard stengeldeel.
- 3) Zwemvogel - Deel van Afrika.
- 4) Bijbelse plaats - Plechtige bevestiging - Middelbaar Onderwijs (afkorting) - Loofboom - Eminentie (afkorting).
- 5) Persoonlijk voornaamwoord - Stuk chocolade - Italiaanse rivier - Schandinavische munt.
- 6) Azitisch land - Reukwerk.
- 7) Reeds - Beslist vrouwelijk van aard - Franse stad - Voorvoegsel.
- 8) Zangstemmen - Franse rivier.
- 9) De mooiste bloem - Ondernemingsraad (afkorting) - Item (afkorting).
- 10) Lelieachtige plant - Millimeter (afkorting) - Selenium (scheikundig symbool).
- 11) Deel van Achter - Indië - Zeehond - Voorzetsel.
- 12) Frans lidwoord - Megabyte (afkorting) - Achter - Staat in de V.S.
- 13) Godin van de dageraad (mythologie) - eigenaardig.
- 14) Ajuin - Lidwoord - Bevestiging.
- 15) Voor een eerlijke mondiale handel (oxfam ...).

STEUN ONZE VREDE - PRK 000-0956015-80

Hartelijk dank voor deze financiële riem onder het hart.

De financiële steun die veel lezers ons geven is van bijzonder belang voor onze beweging. Ze stelt ons in staat om onze activiteiten beter te organiseren, en verhoogt dus de kansen op sensibilisering bij grote en kleine sociale organisaties of beïnvloeding van parlementairen en beleids mensen. Misschien wil je ook wel een domiciliëring invullen voor een kleine maandelijks storting? tel 09 2334688 of pieter@vrede.be

STEUNFONDS DECEMBER 2007/ JANUARI 2008

JVD Geluwe 10,-; GS Brussel 10,-; JVK Kessel-Lo 125,-; AU Gent 10,-; JZ Izegem 10,-; HDB Gent 10,-; CH Oudenaarde 10,-; MC A'pen 10,-; PC Gent 10,-; CV Sint Niklaas 10,-; JV Borsbeek 5,-; GDL Oostende 10,-; JV Deurne 25,-; GV Moerzeke 10,-; RB Gent 10,-; MD Deerlijk 20,-; ME Overijse 10,-; AMW Roeselare 10,-; BD Dilbeek 10,-; LV Idergem 10,-; EDK Aalter 15,-; PB Tielt 10,-; RW Sint Niklaas 10,-; ER Oostende 10,-; SP Sint Ankelinks 10,-; JJ Woltergem 10,-; PB Destelbergen 10,-; PVO Wortegem 10,-; SF Merelbeke 10,-; JW A'pen 10,-; AVDB Gent 10,-; AVL Gent 10,-; TH Sint-Joost-ten-Node 10,-; CC Gent 10,-; JD Oostende 10,-; MH Brecht 10,-; KVH As 10,-; MDS Aalst 10,-; RW Sint Niklaas 10,-; TC Oostende 10,-; SH Torhout 10,-; JS A'pen 10,-; CDB Gent 10,-; EVM Gent 10,-; JDR Mariakerke 10,-; EA Schilde 10,-; DB Eeklo 10,-; MB Kapellen 10,-; PC Hoboken 60,-; HR Oostende 10,-; AVB Gent 10,-; NB A'pen 20,-; BL Sint Elooiois Vijve 19,92; LB Wilrijk 4,96; UC Torhout 5,-; MC Bredene 2,49; AC Mariakerke 14,-; EDB Sint Michiels 4,96; JDL Aalst 5,20; WDR s'Gravenwezel 22,40; JDS Luik 4,96; CDS Aalst 5,-; HDS Assebroek 8,-; CDS Gent 14,96; MTD De Pinte 9,92; ED Veldegem 4,96; JPE Gent 20,-; YG Hoevenen 4,96; SL Oostende 2,48; KL Gentbrugge 5,-; EM Gent 14,96; RM Oostende 30,-; LM Drongen 24,78; BP Oostende 9,92; GR Kontich 10,-; MT Zwalm 24,78; JT A'pen 14,88; LV Gent 25,-; FVV Gent 10,-; FVZ Bornem 4,96; MV Gent 5,-; RV Ranst 4,96; MLV Pollare 18,-; DW Assebroek 12,40; LV A'pen 9,92; WW Kortrijk 4,96. - TOTAAL: 1103,69 - *Hartelijke dank!*

STEUN PALESTINA

De solidariteitsoproep om specifiek onze werking rond Palestina en het Midden-Oosten te ondersteunen kon op bijzondere gulheid rekenen. Het stimuleert ons extra om aan de weg te blijven timmeren. Van harte dank.

(lijst nog niet afgesloten)

AV Humbeek 35,-; Engels I Zwijndrecht 25,-; Peeters R Turnhout 12,50; PVB Leuven 50,-; LB Wilrijk 15,-; EVM Gent 10,-; LB Sint-Elooiois-Vijve 10,-; AF Gent 50,-; LVL Geraardsbergen 25,-; LDB Sint Niklaas 12,-; IDC Deurne 50,-; RS Kalmthout 20,-; AD Oostende 5,-; WC Brussel 100,-; EVDP A'pen 10,-; OM Jabbeke 50,-; EV Merelbeke 50,-; NB Merksem 20,-; HDL Zottegem 30,-; MC A'pen 50,-; MV A'pen 30,-; JG Knokke 30,-; AC Mariakerke 50,-; RV Leuven 30,-; JV Deurne 35,-; FM Brussel 25,-; DS Petegem aan de Leie 20,-; GDL Oostende 10,-; WW Ruiselede 250,-; HDV Brugge 250,-; JC A'pen 10,-; JPE Gent 50,-; AVB Braschaat 10,-; RH Heusden 10,-; KB Brussel 30,-; RVN Ranst 5,-. - TOTAAL: 1474,5 - TOTAAL: 2578,19

De Lingerie
van de Kerkstraat DE MUNCK

L O K E R E N

LINGERIE CORSETTERIE BADMODE

KERKSTRAAT 47 ■ 9160 LOKEREN ■ 09/348 58 23

*Wat gevoelig ligt,
wordt goed opgevangen.*

[Linde Vanneste]

De Lombarde
camping - vakantie woningen

Elisabethlaan 4 • 8434 Middelkerke-Lombardsijde
Tel. 0032 58 23 68 39 - Fax 0032 58 23 99 08
E-mail: info@delombarde.be

www.delombarde.be

Wandelingen aan zee
Natuurreservaat «De IJzermond»
Mooi speelplein voor kinderen
Café en resto
Goed geëquipeerde huisjes